Cartea întîi

I

Csermely János, un conţopist concediat de Primărie, tînăr cu ochelari şi pelerină de culoarea puricilor, stătea în faţa casei cu etaj a mănuşarului, ţinînd în mînă o pungă mare de prune şi urmărind-o din priviri pe fata cu pulpe voinice, care freca pridvorul de lemn şi cînta de mama focului un cîntec de jale. Conţopistul înfuleca lacom prunele şi asculta, rîzînd pe tăcute, cîntecul cu iz popular, a cărui falsitate era sporită de excelenta acustică a pieţii. Oraşul îşi făcea siesta, moţăind în arşiţa molcomă a toamnei. Clopotul cu glas de contrabas din turnul domului bătu, cu o solemnitate medievală, de trei ori. Bătăile catifelate îşi luară zborul pîlpîind peste acoperişuri, înspre luncile nemărginite, unde, în lumina sleită a sfîrşitului de septembrie, cîţiva fluturi tîrzii se zbenguiau printre scaieţi. Un dulău, galopînd nu prea zorit dinspre Şirul Măcelarilor, se ivi în piaţă, adulmecă trunchiul unui castan, apoi sacul cu griş al băcăniei „La Curtea cu mirodenii“, după care îşi luă tălpăşiţa a lehamite către pîrîu. Lîngă gardul de sîrmă al parcului public, cîteva precupeţe stafidite etalaseră pe mesele lor scunde grămezi de mere domneşti bine lustruite şi stăteau pufăind pe îndelete din pipele lor de lut. La bătăile clopotului, vardistul îşi scoase şi el din buzunar ceasornicul de metal galben, îl scutură din simplă obişnuinţă, îl apropie de ureche, apoi trecu, scuipînd cu blajinătate, printre şirurile de mescioare ale precupeţelor, cîntări din ochi merele, scăpă tacticos o vorbă-două, duse mîna la chiştocul de ţigară de după ureche şi, căscînd vîrtos, înălţă privirea către turnuleţul claustrului, de la a cărui fereastră cîteva haimanale ţinteau cu praştia în porumbeii care ciuguleau grăunţe pe caldarîmul cu smocuri de iarbă al pieţii.

Obloanele de tablă ale Casei de depuneri se ridicară cu zgomot, cîteva uşi de prăvălie se deschiseră, scrîşnind din balamale, apoi totul se cufundă în tăcere; fata cu pulpele voinice îşi isprăvise şi ea cîntecul, astfel că se aşternu peste piață, peste parc şi străzi o linişte familiară, somnolentă.

Conțopistul Csermely azvîrli punga deşertată şi porni în grabă către partea opusă a pieței duble, cotită în unghi drept. Soarele lăsase acolo o parte cufundată într-o umbră agreabilă. Cu ajutorul şnurului, îşi atîrnă de un nasture al pelerinii pălăria de paie, ale cărei cusături se desfăcuseră în mai multe locuri dînd prilej unei ventilații sprintene, şi tocmai se pregătea să pescuiască din buzunar o plachetă de versuri, cînd luarea-aminte îi fu atrasă de un rotocol de fum buclat, ce se ridica în văzduh de după depozitul de piei de peste drum. Părea o fumăraie oarecare, provenită fie de la prăjirea unui porc înjunghiat, fie de la un cazan de rufe.

Negustorul de blănuri Csaplovics se apropie în acea clipă de conțopist. Datorită grajdului său căzut pradă flăcărilor se socotea o autoritate fără greş pe tărîmul incendiilor.

— Nişte zilieri care pufăie din pipele lor, spuse el cu dispreț.

Abia rosti însă aceste cuvinte că un mic steag gălbui se înălță pe acoperişul de şindrilă al depozitului de piei. Era un steguleț de foc şi fum, care se clătină de cîteva ori încoace şi încolo, apoi, cu aripile larg desfăcute, străbătu în goană creasta acoperişului.

Conțopistul Csermely îşi prinse pălăria cu mîna şi porni, în pas alergător, către redacția organului de presă local *Observatorul carpatin.*

— Salut, Piotr Chirilovici! strigă el prin fereastra deschisă a tipografiei. Nu cumva te deranjez?... În cazul ăsta, fă bine şi mă urmează... Nu-ți miroase a ars?... Simți?... Opinci prăjite... Vino, Piotruşca, ard opincile!

Pînă ce conțopistul şi prietenul său cu numele de Piotr Chirilovici ajunseră la fața locului, depozitul de piei fusese cuprins de flăcări. Alertați — încet-încet —, îşi făcură apariția şi pompierii civili. Apariția lor se petrecu după cum urmează: din hambarul aflat la capătul parcului fu scoasă o pompă acoperită de pînza păianjenilor şi, dintr-o frizerie, ieşi val-vîrtej un pompier cu barbeți, purtînd pantaloni pepit şi cordon de frînghie, pe cap o cască de serviciu improvi-

zată, în mînă cu o găleată de pînză boțită, într-o tunică înzorzonată ca de paradă, între buze cu un fluier lat de alamă. Îl chema Strombolinszky. Strombolinszky Mátyás, de meserie frizer şi comandant al pompierilor. Neîntrecut specialist în incendii şi bariton fără pereche. Nimeni nu se pricepea ca el să constate izbucnirea unui incendiu, nici să-şi facă auzit glasul tunător în vacarmul iscat de pompieri.

— Avansează odat', dom'le comandant-de-pumpă... avansează cu unealta aia împuțită!... Cangile înainte... mulțimea îndărăt, şi începeți odată să stingeți focul, mai înainte ca el să se stingă de la sine.

Se afla în apropiere un puț. Una din scîndurile cu care era acoperit fu scoasă, iar capătul unui furtun — coborît prin deschizătură. Frizerul îşi îngroşă vocea baritonală.

— Îndărăt toată mulțimea, am zis... îndărăt pînă şi propriii mei muşterii... Şi, *Herrgott* *, să văd şiroind odată apa aia...

Blajinul frizer se dovedi a fi un aprig comandant de pompieri. Apa însă părea să se încăpațîneze, fiindcă nu binevoia în nici un chip să şiroiască. Flăcările incendiului răpăiau cu zgomot, ba începuseră să lingă şi depozitul de fier din vecini, însă țevile de pînză ale pompei zăceau şi pe mai departe leşinate pe caldarîm, ca nişte rîme strivite în picioare. Se iscă bănuiala că în pompă se va fi rătăcit un bob de fasole sau de porumb. Pompa fu aşadar demontată, Strombolinszky împărți, răcnind cumplit, noi ordine, în timp ce depozitul de fier prinse pe încetul să se topească.

Redactorul gazetei *Observatorul carpatin,* care urmărea cu un zîmbet amărui haotica manevră a corpului de pompieri, traversă piața, dincolo de care se afla un pîrîu domol. Privi albia secată, apoi, înapoindu-se la puț, scoase din buzunar o cutie de chibrituri suedeze, aprinse cîteva bețigaşe şi le aruncă pe-ndelete prin deschizătura făcută pentru furtun.

— Încearcă să vezi ce-i înăuntru, îi spuse el conțopistului.

Csermely se lăsă pe vine lîngă puț, vîrîndu-şi capul prin deschizătură. În clipa următoare îl şi retrase, cu violență.

— Hohahahu, Piotr Chirilovici, rîse el uluit. Închipuieşte-ți... chibriturile continuă să ardă.

* Doamne, Dumnezeule (germ.); aici cu sens de înjurătură (n. trad.).

Gazetarul dădu din cap şi îşi cufundă mîinile în buzunare. Prim-notarul orăşenesc, un tînăr zvelt şi de o blondă eleganță, sosi în clipa aceea, în scînteietoarea uniformă de comandant suprem al pompierilor, pe cap cu o pitorească chivără bătută în aramă, la şold cu un ciocănel nichelat, adus de o uşoară şaretă trasă de-un murg înspumat. Mulțimea îi făcu loc însuflețită şi respectuoasă.

Răsunară noi cuvinte de ordine. Se întinseră pe jos noi furtunuri. La dispoziția prim-notarului orăşenesc, unul dintre ele avea să fie tîrît pînă la pîrîu. Curînd însă, un pompier se înapoie cu capătul furtunului, raportînd că în albia pîrîului nu se află nici un strop de apă. Între timp, depozitul de piei arse frumuşel pînă la temelie. Depozitul de fierărie îi urmă şi el pilda, arzînd pînă se mistui de la sine.

Cele întîmplate iscară în organul de presă local comentarii furtunoase. Articolele văzură lumina zilei semnate de „Un pompier patriot“. Tipografia întrebuința cele mai mari caractere ale sale pentru ca tiradele sforăitoare, care propovăduiau nevoia unei mîini de fier şi instalarea salvatoare a unui nou primar, să poată fi îmbrăcate într-un veşmînt solemn, pe măsura importanței evenimentului. Retrasă din vacarmul de majuscule al publicității, pe ultima pagină a gazetei văzu lumina tiparului şi o notă redacțională, care se deosebea temeinic de tonul solemn al frazelor umflate de pe pagina întîi. Era o mică grimasă de patru rînduri, o hlizeală batjocoritoare şi disprețuitoare, o tiflă dată tuturor celor ce aveau un rol oarecare în magistratura oraşului. Era un cîntecel despre un puț, despre nişte bețe de chibrituri şi despre industria de opinci.

Sub efectul opiniei publice stîrnite de presă, o comisie se deplasă la puț. Comisia era urmată de un polițai, care, la semnalul dat, ridică scîndura ce acoperea gura puțului şi aruncă în adînc bețele de chibrit dintr-o întreagă cutie. Puțul se dovedi a fi plin pînă sus de praf şi deşeuri ale gunoaielor din piață. Chibriturile se mistuiră, cu o leneşă melancolie, pe maldărul de gunoaie îngrămădite pe fundul puțului secat.

Membrii comisiei îşi încrucişară privirile, cu o expresie de acreală pe față. Prim-notarul îşi încheie, cu un aer misterios, nasturii de la mănuşile de bumbac croite după ultimul răcnet al modei şi, deschizînd ancheta, îi făcu semn poliția-

iului să nu cumva să permită apropierea mulțimii nepoftite. Primul luă cuvîntul Strombolinszky.

— Dacă îmi este îngăduit să vorbesc, onorată comisie de anchetă — începu el, într-un diapazon patriotard —, asta e o curată porcărie, *şvainărai,* onorată comisie. În puț, în care ar fi trebuit să fie în mod firesc apă, nu este apă. În schimb, ce este? Un maldăr de gunoaie. Mai departe, onorată comisie de anchetă, în pîrîul în care firesc ar fi să se afle apă, nu este apă. Nu este apă, fiindcă ilustritatea sa domnul Majthényi ne-a zăgăzuit apa de sub nas. De ce-a zăgăzuit-o? A zăgăzuit-o fiindcă pretinde că are nevoie de apă pentru morile sale. Nu spun asta de necaz că nu mi-e abonat, însă eu, în calitatea mea de comandant al pompierilor, sînt dator să constat că una ca asta nu este cu putință... N-am dreptate?

Prim-notarul îi făcu semn, cu un aer de lehamite, următorului vorbitor. Următorul vorbitor era Czuczor, meşterul brutar Czuczor Daniel, membru în Comisia județeană. Îşi împinse speriat burticica bine strînsă în pantaloni pînă în cerculețul alcătuit de comisia de anchetă, privirile îi pîlpîiră de jur-împrejur, apoi vru să vorbească. Dînd însă cu ochii, în afara cercului, de gazetarul care se pregătea să stenografieze cele auzite, închise iute gura, îşi retrase burticica din cercul comisiei şi, ca unul care şi-a terminat oração într-o unanimă aprobare, îşi tampona cu batista fruntea năduşită, ațintindu-şi privirea, cu o curiozitate arzătoare, asupra următorului vorbitor.

— Dau cuvîntul domnului *prim-medic* Kléber! — decretă prim-notarul.

Medicul şef, *prim-medicul,* un om mătăhălos, cu nasul strîmb şi ochii saşii, încruntă mînios din sprîncene. Era un „prim“ admirabil instruit, aşa că nimic mai firesc decît ca el să încerce a dezlega prin instrumentul infailibil al logicii taina gunoaielor ajunse în puț.

— Gunoaiele — începu el, plimbîndu-şi sumbru privirile în jur — nu sînt plăsmuiri iscate de la sine, ca bunăoară gulia sau embrionul uterin, ci produse anorganice. Luînd în considerare faptul că am constatat prezența unor gunoaie în puț, putem trage concluzia că ele au ajuns acolo prin intermediul altora, pe cale mecanică.

O atît de magistrală exprimare a gîndirii nu-şi greşi, evident, efectul asupra asistenței.

— Hohahahu! declară Csermely, încîntat.

Gazetarul nota de zor, în timp ce prim-notarul îşi acoperi discret surîsul de mulţumire cu mîna vîrîtă în mănuşa de bumbac. Folosind argumentul ochilor săi dezbumbaţi, datorită cărora nimeni nu putea să ştie încotro anume se uită, prim-medicul îi măsură furios din priviri pe gazetar şi pe conţopistul care se amuza copios. Czuczor, meşterul brutar şi membru în comisia judeţeană, care, asemenea oratorilor lipsiţi de curaj, îşi drena temeritățile dialectice prin întreruperi, propuse o chemare la ordine.

— Măturătorii se fac vinovaţi de o condamnabilă neglijenţă — strînse prim-medicul lațul —, deoarece au folosit puțul drept groapă pentru deşertarea gunoaielor. Vinovată se face însă şi presa...

— ...şi presa, — repetă cu glas tare gazetarul, aşternînd pe hîrtie cele auzite. După care îşi aținti curios ochii asupra buzelor amuțite ale prim-medicului.

— Da, da, şi presa, mai precis gazetarul Baltazar, acest intrus dăunător în modul nostru de a gîndi. Fiindcă respectivul — aici mînia prim-medicului atinse culmea, ochii lui saşii aruncînd scîntei — nu s-a sfiit să zgîndărească gunoaiele aci depozitate şi să ne mînjească pe toţi cu ele, pretinzînd în articolul său că aceste gunoaie publice ar fi rezultatul neatenției mele cronice, aluzie neîndoioasă la deficienţa organelor mele vizuale.

— Hohahahu! — hohoti cu gura plină conţopistul concediat de primărie.

Prim-medicul îşi întrerupse oraţia şi îl somă pe poliţai să-l îndepărteze din piaţă pe conţopistul nepoftit.

— Iertare — interveni gazetarul, aplecîndu-şi capul cu un uşor zîmbet — izbucnind într-un rîs paşnic, conţopistul n-a făcut altceva decît să-şi exercite drepturile constituţionale.

— Care constituţie? Ce fel de drepturi? — explodă prim-medicul. Îndepărtaţi-l...

— Iertare — se încăpăţînă gazetarul — nu numai constituţia, ci şi codul penal îi garantează imunitatea. A acţionat sub imperiul unei necesităţi irezistibile.

Prim-medicul îşi aranjă cu gesturi cît se poate de ferme manşetele ieşite din mîneci. Gesturile acestea nu făgăduiau nimic bun.

— Domnilor — sforăi el plin de indignare — acest individ dăunător, cu numele de Baltazar, care nu s-a sfiit să ia apărarea unui conţopist dat afară din slujbă, nu s-a sfiit nici să terfelească în noroi onoarea primarului nostru cărunt, propunîndu-şi prin articolele sale violente să-l silească a-şi da demisia. Cît despre mine, s-a încumetat să scrie că aş fi... doctor în toate erorile medicale!

Gazetarul stenografia imperturbabil, ca şi cum nu despre el ar fi fost vorba. Prim-medicul îşi termină oraţia, făcînd apel la comisie ca ea să aducă o moţiune de încredere generală în primarul cărunt, care, datorită unui fericit concurs de împrejurări, nu-i era doar şef ierarhic, ci şi cumnat, şi, în acelaşi timp, să-şi manifeste dispreţul faţă de o presă care periclitează liniştea oraşului prin atacuri mîrşave.

Comisia îşi încheie ancheta, iar poliţaiul somă mulţimea să se împrăştie. Prim-notarul se opri o clipă în faţa gazetarului.

— Ascultă, Baltazar — făcu el, întunecat —, articolul meu, pe care l-ai publicat, e plin de greşeli de tipar.

— Nu l-am citit, răspunse gazetarul, dînd din umeri. Judecind însă după efectul ce l-a iscat, greşelile de tipar nu i-au căşunat nici un neajuns.

Pe faţa prim-notarului trecu lumina unui surîs victorios. El era „pompierul patriot“ care propăvăduia nevoia instalării unui nou primar. Şi, spre al recompensa pe gazetar pentru reproşurile nemeritate ce i se aduseseră din pricina articolului său anonim, făcu către el un semn condescendent cu mîna înmănuşată.

— Scrie, te rog, că sîmbătă organizăm o serată dansantă în scopul cumpărării unei noi pompe.

Gazetarul notă cele auzite. Scrise că, la iniţiativa prim-notarului, va avea loc o grandioasă serată dansantă, cu serpentine şi cabaret, în cursul căreia sînt de aşteptat numeroase surprize. În ziua cînd urma să aibă loc serata, gazetarul îl chemă la dînsul pe conţopist.

— Vrei să vezi ceva interesant? Să fii diseară sus, pe balcon, la sala Redutei.

— Ard de nerăbdare, Piotr Chirilovici... se entuziasmă conţopistul. N-ai vrea să-mi destăinuieşti despre ce este vorba?

— Iacă, am să-ți destăinuiesc, răspunse gazetarul, privind cu zîmbet în gol. Una din surprize va fi aceea că Csízi, alias Csíszlik Oliver, această mîndrie a prozei literare din urbea noastră, va da o lovitură mortală, într-o lectură umoristică, lui Ady Endre. A doua surpriză este că voi invita la dans pe fiica domnului prim-medic Kléber, pe Kléber Ilona.

— Formidabil, încremeni Csermely, îndreptîndu-şi ochelarii care i se strîmbaseră pe nas.

II

Pe podul de piatră de peste canal trecu huruind o trăsurică cu roți galbene, lăcuită strălucitor. Pe pernele ei tapisate cu piele de căprioară de culoarea untului, se legăna un bărbat elegant cu chip ca de Apollo. Vardistul își scoase cu cinci degete țigara din gură, își lipi cizmele și duse mîna la chipiul turtit. La huruitul binecunoscut al trăsuricii cu roți galbene, în „Grand Café“ amuțiră deodată pietrele dominoului, ziarele căzură în bernă, lumea de pe la mese prinse să se agite, iar cîțiva curioși din cafeneaua aflată nu departe de pod, la colțul pieții, năvăliră spre ieșire, ca să poată examina de aproape conținutul trăsuricii. În vitrina Casei de depuneri se îngrămădiră de asemenea cîteva capete de femei. Și, ca de fiecare dată cînd se ivea la orizont trăsurica cu roți galbene, ușile prăvăliilor se populară, iar perdelele de după glastrele cu flori pestrițe de la ferestrele etajelor se clătinară. Echipajul părăsi brusc macadamul neted, ca să străbată, pocnind și zăngănind, bolovănișul cumplit al pieții largi, unde dădu iama în porumbeii cu cozi de păun, care turuiau drăgăstos pe caldarîm. După care urmă bucla unui nou viraj, vizitiul, în dulamă cu găitane, frînă cu o privire hipnotică bidiviii neastîmpărați, iar tînărul Majthényi sări ușurel din trăsură. Mănușile-i galbene luminau de departe, pe cravașa fină scăpără scurt, o rază de soare, tăietura costumului său evoca îndepărtatul și inaccesibilul Paris.

Trăsurică cu roți galbene se oprise lîngă puț. La vederea acestui neobișnuit eveniment, cîțiva mușterii ieșiră de la „Grand Café“ și porniră șovăind către trăsură.

Lîngă puț nu se afla decît berăria, zisă „müncheneză“, un local de mîna a treia, cu lume amestecată și berea diluată,

cu chelnerițe cu polenul dus şi, la o astfel de oră, cu controlori financiari, plouați de băutură. Nu, într-o asemenea locantă n-avea ce să caute tînărul Majthényi. Mai exista o supoziție, şi anume că se pregătea să facă o vizită societății denumite „Mănuşa“, al cărei sediu se afla în curtea clădirii vecine; era o asociație cultural-populară dintre cele mai selecte, leagănul curentelor spirituale din oraş, combinată ou un teren de popice acoperit. Între pereții lui avuseseră loc controverse furtunoase, legate îndeosebi de constelațiile politice şi de sistemele de salarizare, înecate de obicei în halbe de bere fără noimă. Regulamentul societății interzicea strîngerea mîinii. Cei cărora li se năzărea să strîngă o mînă, n-aveau decît să apuce mănuşa de scrimă veştedă ce atîrna de tavan. Contravenienții la regulament erau pasibili de o pedeapsă mergînd pînă la douăzeci şi cinci de stacane de bere. Clopotul cu glas de contrabas din turnul domului bătu abia acum ora patru; la asemenea oră nu începeau încă activitățile culturale, nu părea astfel verosimilă presupunerea că tînărul Majthényi intenționa să onoreze cu prezența sa clubul „Mănuşa“. Nu exista, aşadar, nici o îndoială că avea de gînd să studieze problema puțului. Era un bărbat influent şi energic, crescut la sînul culturii occidentale, care putea să ia măsurile de rigoare ca puțul să fie cît mai repede curățat şi ridicat la nivel european.

Majthényi nu luă act de interesul ce i se arăta, ci, cercetînd numărul caselor, intră deodată pe poarta unei clădiri spoite în verde. În fundul curții, se opri în fața unei uşi soioase. Cineva îl salută, ridicîndu-şi galant pălăria.

— Căutați tipografia?

Era un omuleț cu obrajii gălbejiți, cu picioarele scurte şi subțiri, cu un păr negru lins şi pomădat şi cu buzele groase răsfrînte, de-o eleganță asemănătoare cu cea a lui Majthényi.

— Cavalerul Zizevszky, dacă nu mă înşel? — întrebă Majthényi, şovăitor.

Cavalerul se înclină politicos. Era chiar el în persoană. În urmă cu doi ani, pe vremea cînd Majthényi, întors din străinătate, organizase o vînătoare de mistreți, stătuseră împreună la pîndă.

— O, da — îşi aminti tînărul Majthényi întinzîndu-i mîna —, mă bucură revederea... Se tipăreşte aici un soi de gazetă... caut redacția. Asta să fie?

— Asta este... Am citit oprasniciile pe care le-a mazgălit tipul ăla, Baltazar... Un scantal, tomnule Majthényi...

Majthényi zîmbi îngăduitor. Se vedea că elegantul gnom nu-i prea inspiră simpatie. Îi întinse neglijent mîna. Are să se socotească el singur cu Baltazar, sau cum îl cheamă.

— Nici o cruțare, tomnule Majthényi... Sa-l luați de scurt. Taca nu reacționeaza, să-i arteți una peste pot.

Pălmui aerul şi rînji.

— Noi astfel procetam. tomnule Majthényi... E un tip afurisit. Nu trepuie luat în serios.

Majthényi mulțumi pentru sfatul primit, apoi intră pe uşa soioasă. Se pomeni într-o încăpere jilavă şi întunecoasă, în care ochii lui deprinşi cu lumina de-afară îşi pierdură capacitatea de orientare. Înaintă pipăind în jur, printre cutii unsuroase şi pline de litere. Din fundul încăperii, cineva îi atrase atenția, pe un tom amical:

— Luați seama... dulapul acela e mînjit cu cerneală tipografică.

Avertismentul răsunase cu oarecare întîrziere, astfel că Majthényi se pomeni cu o mare pată întunecată pe mănuşile-i galbene.

— Ar trebui s-o foloseşti cu mai multă economie, făcu vizitatorul, apăsat. Caut un individ cu numele de Baltazar. Dumneata eşti?

În capătul încăperii lunguiețe, la o masă şubredă şedea redactorul Baltazar, viitor diplomat în ştiințe juridice. Ridică îndată fruntea şi-l examină cu luare-aminte pe elegantul vizitator. Apoi dădu prietenos din cap.

— Ce doriți, domnule Majthényi?

Majthényi se apropie de masă.

— Văd că mă cunoşti, făcu el apăsat, aprinzîndu-şi o țigară.

— Judecați singur, domnule Majthényi. Cu cîțiva ani în urmă v-am luat din greşeală pălăria din cuierul anticamerei primarului. A doua zi v-am trimis pălăria acasă, drept care dumneavoastră v-ați interesat de situația mea socială, morală şi igienică şi... ați dăruit cuiva pălăria, renunțînd s-o mai purtați.

Timp de cîteva lungi secunde, Majthényi examină într-o tăcere disciplinată chipul cenuşiu al tînărului aflat în

fața lui. Apoi, cu un gest plin de tîlc, despică văzduhul cu cravașa.

— Dumneata faci ziarul?

— Depinde de interpretare, răspunse pe un ton amabil gazetarul. Gazetele provinciale sînt instituții democratice, la care scriu toți cei ce și-au însușit taina alfabetului. O astfel de gazetă are articlierii săi interni, care dezbat problemele mai arzătoare ale epocii. Bunăoară, problema lărgirii muzeului nostru. Sau pe cea a îngrășămintelor raționale în agricultură. Sau problema destinului coloniilor portugheze. Epoca e doldora de probleme majore, și eu afirm, cu conștiința împăcată, că ziarul nostru le oglindește pe deplin. Fertilitatea nestrămutată a colaboratorilor interni l-a îndemnat pe zețarul nostru să înființeze o rubrică permanentă a muzeului și alta a îngrășămintelor agricole. Avem, apoi, colaboratori ocazionali. Un dubălar neprevenit pășește de pildă, în miez de noapte, într-o groapă oarecare și își scrîntește glezna. Rupe o filă dintr-un caiet ponosit și-i încredințează indignarea sa împotriva unei asemenea lipse de civilizație, arătînd că-i un haos nemaipomenit în administrația publică, cu alte cuvinte că e o porcărie curată și că trebuie convocată o adunare generală extraordinară, care să-l someze pe primar să-și dea demisia. Sau vine crîsnicul din satul vecin cu vestea că, la ei, pămîntul bubuie de zile în șir, se pregătește un cutremur și, deci, trebuie luate măsuri. Îl invit să ia loc, îi dau hîrtie și-l sfătuiesc să adreseze o scrisoare deschisă prefectului, cum că ar fi timpul să se ia unele măsuri în vederea preîntîmpinării cutremurelor de pămînt. Sau, de exemplu, cazul primnotarului acestui oraș al nostru. Are un condei excelent, cu care retează buruienile ce răsar pe maidanul administrației publice. Cum însă ar dori să ajungă primar și n-ar vrea să renunțe la incognito, procedează la retezarea buruienilor respective, purtînd mănuși de bumbac. Ultima oară s-a străduit să aerisească gunoaiele strînse în puțul din piață... În acest fel se naște gazeta, domnule Majthényi. Manuscrisele sosite la redacție le trimit la tipografie. În caz că tipografia mai cere materiale și, întîmplător, nu am între rezervele mele articolul vreunui colaborator cu care să poată fi umplut golul

existent, extrag din *Lexiconul Pallas* * atîtea rînduri cîte îmi sînt necesare ca să completez ziarul... Uitați-vă aici: un volum l-am şi dat gata, n-au rămas din el decît coperțile.

Majthényi privi cu un calm sumbru coperțile respective.

— După cîte ştiu, şi dumneata scrii din cînd în cînd.

— Din cînd în cînd, confirmă Baltazar. Ştiri despre mercurialele pieții, poeme de politică externă şi comentarii asupra activităților noastre culturale şi cavalereşti. Genul meu e smîntîna, untul şi apa din iazul morii, asupra căreia tatăl dumneavoastră exercită o anumită variantă a drepturilor feudale. Ne privează de apă săptămîni la rînd, timp în care noi nu izbutim să ne debarasăm de apele noastre reziduale.

Se legăna pe scaun, în timp ce pe față îi stăruia o candoare senină, iar cuvintele curgeau din gura lui cu o plăcută monotonie. Cu o mişcare lentă, Majthényi lăsă cravaşa cu mîner de argint pe masă, direct pe gazeta deschisa din fața lui Baltazar.

— Moşia consumă mult lichid, domnule Majthényi, continuă Baltazar zîmbind, şi ridică cravaşa de pe ziar. Privi de aproape inscripția gravată pe mînerul de argint, reaşeză cravaşa pe masă, apoi urmă netulburat: Sînt obligat să-mi exprim dezaprobarea față de tatăl dumneavoastră, şi sper că dumneavoastră, ca adept neînduplecat al igienei publice, veți fi de acord cu mine că procedeul tatălui dumneavoastră constituie un anacronism brutal şi o sfidare a drepturilor noastre cetățeneşti... Mi-ați citit articolele?

Majthényi întinse mîna după cravaşă.

— Nu vă interesează articolele mele? — întrebă prietenos gazetarul. Păcat. Le scriu cu cea mai mare atenție. Iată, de pildă, iazul morii, din pricina căruia am avut onoarea de a-l ataca în cîteva rînduri pe tatăl dumneavoastră. Ce-am scris despre el? Cîteva lucruri tari. Sînt ele interesante? Nu sînt. Aşadar, am introdus în acest articol o jumătate de coloană despre dezvoltarea industriei textile britanice. Cu alt prilej, cincizeci de rînduri din epopeea eroică *Kalevala* a lui Firdusi.

În vocea lui calmă, de taifas, clipocea sprinten ironia, ca firicelul de apă ce curge pe sub covorul de frunze veştede.

* Vechi lexicon maghiar, publicat la Budapesta la sfîrşitul secolului al XIX-lea (n. trad.).

Cuvintele sale erau rostite în aparență fără țintă precisă, Majthényi simțea însă că ele zburătăcesc mereu în apropierea sa, atingîndu-i uneori provocator obrazul cu aripile lor. Se miră că suportase pînă acum această trăncăneală jignitoare, care dădea cicălitor înconjur persoanei sale. De astă dată însă socoti că a sosit momentul spre a-și încrucișa brațele pe piept.

— Buna-cuvință pretinde — făcu el, cu o aroganță explozivă — să te ridici de pe scaun și să mă întrebi de ce am venit.

Gazetarul înfruntă amabil fața aprinsă a vizitatorului său.

— De ce vă aflați aici, e inutil să vă întreb. Doriți să împiedicați apariția unui articol, dacă e nevoie, chiar cu ajutorul cravașei. Cît privește scaunul pe care stau, trebuie să vă aduc la cunoștință că el n-are decît trei picioare, așa că îmi era teamă că, din pricina cravașei pe care o agitați fără întrerupere, să nu vă pierdeți echilibrul cumva, așezîndu-vă pe el.

Majthényi fu surprins de impertinența debitată cu atîta candoare. La rîndul său, Baltazar se prefăcu că nu observă nimic, astfel că urmă, cu o politețe indiferentă:

— Soiul ăsta de vizite nu constituie pentru mine o noutate, domnule Majthényi. Aș fi un imens dovleac dacă aș refuza să-mi dau seama de locul pe care comitetul de organizare mi l-a rezervat în societatea orașului nostru. Am fost așezat în ultima banca, prea stimate domnule Majthényi, în ultima bancă, acolo unde e locul repetenților.

Se ridică cu o privire senină de pe scaunul cu trei picioare, care se răsturnă îndată.

— Cum spunea adineauri, la intrare, urangutanul acela din Neanderthal? „Tipul trebuie să fie luat de scurt“! După cîte îmi pot da seama domnule Majthényi, domnia voastră nu dați urmare sfatului primit.

— Să trecem la subiect, amice, făcu Majthényi cu un surîs disprețuitor, atingînd ușor de cîteva ori, cu cravașa, umărul gazetarului.

Baltazar apucă cravașa, cu un gest blînd, de parcă ar fi voit să-i dezmierde capătul îmbrăcat în piele gălbuie. Degetele lui se împletiră prudent pe cravașă și o răsuciră cu ușurință, smulgînd-o în joacă din mîna propietarului ei.

— Așadar, domnia-voastră vă bateți mîine cu ajutorul de farmacist — continuă el, cu un calm netulburat — și ați dori ca eu să nu mă încumet să scriu despre acest duel.

— Părerea mea este, într-adevăr, că nu are nici un rost să pomenești de el în gazeta dumitale. Dar că aş intenționa să mă bat? — îşi ridică privirea batjocoritoare către Baltazar. Să mă bat? După părerea mea, domnul farmacist nu are nevoie de nici o satisfacție... Să se mulțumească cu cît a primit.

Stătea rîzînd, cu un aer de superioritate, zvelt şi plin de sine în fața gazetarului, gata să-l mături din calea sa, dintr-un gest. În clipa aceea, ochii lui Baltazar îi sfredeliră privirea.

— Dumneavoastră ați închiriat o cameră, în scopuri discrete, în casa ajutorului de farmacist. În clipa cînd el a protestat împotriva satisfacerii unor astfel de scopuri discrete în propria sa casă, dumneavoastră ați avut amabilitatea de a-i face vînt pe scări. *Well?*

— Aproximativ.

— Socotesc că epiderma farmacistului e la fel de inviolabilă ca şi a dumneavoastră.

— Părerea aceasta denotă, fără doar şi poate, o mare îndrăzneală. În cazul cînd e vorba doar de opinia dumitale privată, n-am nici un motiv de supărare. Aş regreta însă dacă părerea dumitale publică ar fi aceeaşi.

Gazetarul stătea rigid pe locul lui. Surîdea.

— Domnule Majthényi — zise el, şi în glasul lui se făcură auzite nişte vibrații străine — un farmacist are şi el suprafețele sale sensibile, care nu se cuvin să fie lezate. În conformitate cu evoluția actuală a moralei publice, farmacistul are dreptul la o satisfacție. Dumneavoastră l-ați umilit pe acest om.

Majthényi ocoli controversa cu un calm superior.

— Ajunge cu schimbul nostru de păreri, dragă Baltazar. Cît priveşte apele reziduale, ai face mai bine ca, şi pe acest tărîm, să pui capăt risipei dumitale de idei amuzante. Nu-i aşa că mă înțelegi?... Zîmbeşti?... Mă bucur că sîntem de aceeaşi părere. Şi, fiindcă ai pomenit adineauri de lichidul necesar moşiei, sînt de acord să trimiți pe cineva la mine... voi pune să se pregătească un coş cu vinuri de desert.

Făcu semn că nu mai are nimic de adăugat şi porni către uşă. Se întoarse însă din drum.

— N-ai să uiți?

Gazetarul clătină din cap, într-o dispoziție paşnică, îmblînzit de-a binelea.

— Stimate domnule — răspunse el, punînd la îndoială subtilitatea vocabularului printr-un infim accent — am o memorie excelentă!

Majthényi socoti că răspunsul nu sună prea prietenos.

— Găseşti că vinul e prea puţin?

— Găsesc că aroganţa dumneavoastră e mult prea mare, domnule Majthényi. Aş fi fost gata să golesc un pahar în instructiva dumneavoastră tovărăşie, dar nu doresc un coş întreg din această onoare.

Majthényi, care ajunsese, printre dulapurile pline de litere, aproape de ieşire, se opri înlemnit. Nu-i venea să-şi creadă urechilor. Se întoarse, aşadar, fără grabă, cu paşi şovăitori, pînă lîngă masă, şi se opri în faţa gazetarului.

— Cum ai spus? — întrebă el uluit.

— Găsesc că aroganţa dumneavoastră e mult prea mare, repetă Baltazar cu indiferenţă. Nici n-aţi crede, domnule Majthényi, că a fost o vreme cînd vă stimam... Dacă memoria nu mă înşală, asta a fost în urmă cu doisprezece ani. Strîngeam tocmai gîze pentru insectarul meu, lîngă podul de fier. Una din roţile trăsurii dumneavoastră se rupsese în apropiere, aşa că aţi coborît cu toţii şi mi-aţi poruncit să vă urmez. Aveam misiunea de a căra acasă iepurii pe care urma să-i doborîţi. Eraţi pe vremea aceea un băiat zvelt, urmaţi şcoala într-un institut din Elveţia, făptura dumneavoastră proaspătă, cu cizme de lac, mi se părea a fi o apariţie de vis. Institutul elveţian exercita asupra mea un efect deosebit de puternic. Mă muncea pe atunci o chinuitoare nostalgie a orizonturilor îndepărtate. Societatea se apucă să vîneze pe mirişti, iar eu mă ţineam pe urmele ei, îngurgitînd, cu ochii scăparînd şi fermecat de-a binelea, gesturile dumneavoastră distinse, nobila dumneavoastră zveltețe. Vă pîndeam faţa, şi după-amiaza aceea avea să se întipărească adînc în memoria mea. Mă întrebam: ce s-ar întîmpla, mă, Baltazare, mă, prăpăditule, dacă prinţul ăsta din poveşti, dacă acest tînăr blond, distins, zvelt şi cu cizme de lac, întors din Elveţia s-ar apropia de tine şi ţi-ar spune: „Baltazar, n-ai vrea să-mi fii prieten?“

Majthényi îl măsură de jos pînă sus.

— Încetează odată cu comedia dumitale lirică, făcu el scurt şi poruncitor. Care e morala istorioarei?

— Am încetat, dădu din cap gazetarul. Istorioara n-are nici o morală... Societatea împuşcă o grămadă de iepuri, leşurile mi-au fost atîrnate de gît, iar eu, înfruntînd plin de mîndrie povara, păşeam sprinten în urma vînătorilor. Împiedicîndu-mă însă de un muşuroi de cîrtiţă, am călcat fără să vreau pe piciorul prepelicarului dumneavoastră. Mi-am dat seama îndată că săvîrşisem o gafă, din neatenţie, m-am şi speriat oleacă, astfel că m-am grăbit să-i cer iertare prepelicarului. I-am spus ceea ce se obişnuieşte în asemenea ocazii: pardon! Cîinele însă, în loc să fie cavalereşte mulţumit cu această exprimare a regretului meu, care, ţin să vă asigur, fusese sincer şi franc, divulgă tuturor, printr-un scheunat asurzitor, insulta suferită. Atunci v-aţi apropiat de mine şi mi-aţi spus: Hipopotamule! Atît. Acest „hipopotam“ — urmă Baltazar cu o obiectivitate plină de zîmbet — m-a surprins. Nu mi-aţi spus nici „măgarule“, nici „boule“, ci „hipopotamule“! Mi-am văzut confirmată imaginaţia dezordonată, după care cineva întors din străini nu are numai alt miros şi altă îmbrăcăminte decît noi, gîndacii de prin beciurile orăşelului de provincie, ci şi cu totul alte intuiţii, alte comparaţii. În acel „hipopotam“ era ceva îndepărtat, o trăsătură simpatică, şi aceasta dădu aripi fanteziei mele adormite. Mi s-a părut că văd Nilul, văile fertilizate de nămol, pădurile de bambuşi; păcat doar că ceea ce a urmat, ca să zic aşa, n-a mai oglindit de fel nostalgia depărtărilor. Aţi ridicat pur şi simplu mîna — purtaţi mănuşi din piele de antilopă, de culoare gri-închis — şi, fără vreo emoţie deosebită, aş putea spune cu un gest simplu şi corect, mi-aţi tras o palmă.

Majthényi pufni în rîs. Gura lui aspră, energică se îmblînzi deodată, şi prinse să-l examineze pe Baltazar cu un aer îngăduitor.

— Ţin să te asigur — spuse aproape binevoitor — că nu m-am schimbat de fel. Gesturile mele sînt şi azi la fel de simple şi de corecte.

— De ce să neg, domnule Majthényi, adineauri, cînd mi-aţi oferit vinul, mă gîndeam ce s-ar întîmpla dacă eu, lăsînd la o parte orice corectitudine, în ciuda gestului şi a filozofiei dumneavoastră elevate, v-aş da pur şi simplu un picior în burtă?

Doi ochi glaciali îl fixară pe gazetar. Palmă nu primi. însă fu săgetat dureros în umăr de strînsoarea mîinii lui Majthényi.

— Cum îndrăzneşti?

— Nu vă speriaţi, dădu el din cap şi, cu toată durerea, ridică surîzînd privirea către Majthényi. N-am să vă dau un picior în burtă.

— Ceea ce e, oricum, liniştitor, făcu Majthényi cu un sarcasm ameninţător, ca să adauge, zîmbind şi el: Trebuie să renunţi la obrăzniciile dumitale.

Cîteva clipe lungi fu linişte, cei doi tineri înfruntîndu-se cu privirile întunecate. După care, Majthényi îşi aprinse o ţigară şi porni către ieşire.

— Cravaşa — făcu în urma lui gazetarul, fără ca glasul să-i trădeze vreo urmă de emoţie — să n-o uitaţi aici.

Un ucenic intră cu un manuscris în mînă. Gazetarul îl parcurse dintr-o privire, apoi îl înapoie curierului.

— Du-l domnului ajutor de farmacist, băiete, şi spune-i că n-am nevoie de el. Apoi se uită la Majthényi. Cînd uşa se închise în urma ucenicului trimis de farmacist, spuse: Articolul am să-l scriu chiar eu, domnule Majthényi. Te asigur că voi căuta să-ţi fac în necaz într-un chip cît mai copios cu putinţă. Voi avea în vedere faptul că interesul cititorilor faţă de faptele dumitale de vitejie nu-l pot dobîndi decît îngrijindu-mă de o garnitură cît mai amuzantă şi mai condimentată. Articolul ar putea să apară la rubrica podgorenilor, titlul ei fiind, să zicem: *Vinuri terapeutice în slujba purităţii morale...* Crezi că treizeci de rînduri ajung?

Majthényi îl privi stupefiat. După cele întîmplate, nu se aştepta la una ca asta. Tipul acesta era fără doar şi poate amuzant, cu mobilitatea sa neastîrnpărată.

— Nu e prea mult? — întreba înseninat.

— Găseşti? Eu cred că nu e prea mult. Te voi pipăi niţel de jur împrejur, după care îmi voi înfige acul în simpatica dumitale făptură.

Majthényi stătea neputincios în faţa lui. Nu-şi putea explica de ce anume ascultă cu atîta răbdare sporovăiala neobrăzată a acestui individ aflat în penumbră. Nimeni încă nu-l jignise în acest fel. Venise personal la el, vrînd să-şi afirme şi în acest fel părerea că incidentul cu ajutorul de farmacist e prea neînsemnat spre a fi adus la cunoştinţa opiniei publice.

Iar tînărul din această vizuină igrasioasă şi dezgustătoare îi respinge propunerea, cu un gest jucăuş, plutind la înălţimi maliţioase deasupra lui şi încumetîndu-se să-l socotească stupid!

— Îmi stîrneşti din cale-afară curiozitatea, făcu el, optînd definitiv pentru acele ape line în care gazetarul îşi etalase pînă atunci sprintenele evoluţii nautice. Voi avea parte şi de *Kalevala* lui Firdusi?

— Asta e mai dificil, odată ce *Kalevala* nu e de Firdusi.

— Dacă nu mă înşel... acum un sfert de oră aşa spuneai.

— întocmai. Ştii însă de ce? Ca dumneata să înghiţi nada... Trebuie să ştii, prea stimate domnule secretar secund de legaţie... La naiba, abia acum îmi dau seama că te-am privat pînă adineauri de titlurile ce ţi se cuvin, or, din punct de vedere al efectelor muzicale, ele sînt remarcabile... aşadar, trebuie să ştii că eu sînt un om deosebit de zglobiu... Poate că de asta am fost pus în ultima bancă... De ce să n-o mărturisesc, în cîteva rînduri am dat din coate şi m-am zbătut ca să ajung ceva mai în faţă. Doream să evoluez oleacă, să înaintez niţel, fiindcă socoteam că legile evoluţiei sociale sînt valabile şi în ceea ce mă priveşte. Lumea a rîs însă de mine: înapoi, stimabile Baltazar, legile acelea nu te privesc şi pe tine! Dacă aş avea talent pentru martiriu, aş înfuleca cu o biblică resemnare mana cerească a exilului. Însă eu, cum spuneam, sînt un ins zglobiu, domnule secretar secund de legaţie, dau buzna cînd şi cînd pe păşunile paşnice ale societăţii noastre şi fac să îngheţe măduva în oiţele naive şi încrezătoare. Oare ai aflat, prea stimate domnule secretar de legaţie, ce-am făcut eu la balul pompierilor de săptămîna trecută, eu, Baltazar György, microscopică insectă, am in-vi-tat-o la dans... — pricepi, domnule ataşat de legaţie? — am invitat-o la dans pe fiica primmedicului, pe Kléber Ilona... Nici nu pari surprins? Cu toate că asta e o impertinenţă la fel de epocală ca şi cînd i-aş fi dat un bobîrnac vîrtos ducelui de York... Ai fost greşit informat, domnule Majthényi, cu vinul acela. Eu nu beau niciodată vin, şi nici nu mă îmbăt vreodată de plăcere cînd cineva catadicseşte să coboare de la etajul său pînă la subsolurile mele.

— E din cale-afară de amuzant, zîmbi Majthényi. Aştept cu interes articolul dumitale, care, nu mă îndoiesc, va fi la fel de captivant ca şi discuția noastră de azi... Bună ziua, domnule Baltazar.

— Bună ziua, domnule Majthényi, răspunse gazetarul. Ți-ai uitat şi de astă dată cravaşa.

Celălalt se întoarse, vîrî cravaşa subsuoară, îl mai măsură o dată cu dispreț pe gazetar, apoi ieşi în grabă.

III

Csermely, conţopistul concediat, dormea în podul de fîn, cînd un slujbaş al teatrului lipi afişul pe gardul de vizavi. La agitaţia iscată de neobişnuitul eveniment, conţopistul deschise şi el ochii. Nu pricepu decît jumătate din cele petrecute în stradă, dar sări în picioare, îşi puse pelerina cu platcă, de culoarea puricilor, şi ieşi val-vîrtej pe poartă.

„Stai!“ — îşi ordonă însă îndată, captivat de o idee măreaţă. Se întoarse şi îşi trase galoşii peste ghete. „Soarele scapără fără cusur, nici urmă de noroi în tot oraşul, ce să însemne în acest caz galoşii? S-aude?“ — făcu el, interogîndu-se printre zîmbete viclene.

Ajunse aproape în fugă în piaţă. În urma lui flutura în vînt un capăt de cravată.

— Hei, Piotruşca Chirilovici! — strigă el, la colţ, după redactorul Baltazar. O vorbă, atîta îţi cer, dacă nu-i prea mult.

Gazetarul îl întîmpină cu zîmbete.

— Ce ţi s-a întîmplat iar? — îl întrebă cu reproş în glas.

Conţopistul n-auzi întrebarea. Zărise ceva de partea opusă, ceva care îi copleşise toate simţurile. Arătă, cu o însufleţire aprinsă, către cofetăria de peste drum şi, fără a se mai pierde în explicaţii lipsite de vreun rost, întrebă gîfîind:

— Spune-mi, Piotruşca, ce părere ai despre gulerul meu? E destul de curat? Iar cînd gazetarul găsi, împotriva convingerii sale, că gulerul acela e încă destul de curat, continuă într-un stil galopant: Dar galoşii, Piotruşca? Pe cinste, hai? Ascultă! Am eu înfăţişarea unei banalităţi provinciale sau mic-burgheze? Nu-i aşa că nu? Din profil semăn a

revoluționar rus, din față, a poet francez scăpătat... cum ziceai, Piotrușca? Poet ce-și amortizează în prealabil locul pe veci, pe care are să i-l sape națiunea? Durere, însă asta ți se potrivește numai dumitale... Așadar, ce părere ai, am intenția de a face cunoștința căreiva artiste... le vezi, mănîncă tocmai cremșnit pe terasa cofetăriei... Învață-mă, cum se procedează în astfel de împrejurări? O atitudine originală, nu-i așa? Galoși... fără pălărie... Atenție, vine broasca rîioasă!

Pe lîngă ei trecu, zăngănindu-și sabia, chestorul de poliție. Își săltă nițel pleoapa trîndavă care-i acoperea mai tot timpul ochii, ceea ce îl făcea să semene cu o broască rîioasă, ca să arunce acum o privire perfidă către cei doi tineri. Gazetarul își duse neglijent mîna la borul pălăriei, de parcă s-ar fi pregătit să salute, apoi și-o împinse ușor pe ceafă. Chestorul de poliție socoti că gestul e un fel de salut, astfel că ridică și el mîna la cozorocul chipiului. Gazetarul pufni într-un rîs batjocoritor. Conțopistul Csermely, care era un incalculabil amestec de îndrăzneală și lașitate, se înclină speriat în fața omului păcălit.

— Știi ce-a icnit către mine păduchele ăsta cînd am fost invitat să-mi părăsesc slujba? întrebă el, cuprins de-o subită mînie, după ce chestorul de poliție se îndepărtă. Mi-a spus: cască urechile, Csermely, era tocmai vremea să fii dat afară de la primărie... dacă nu te porți cuviincios, te vom interna într-un ospiciu. Auzi, Piotrușca? Ei să mă interneze pe mine! Sînt eu oare nebun? Vreau să-ți aflu părerea, Piotr Chirilovici, prietenul și maestrul meu iubit, vreau să-ți aflu părerea... sînt eu nebun? Numai fiindcă am corectat, în procesele-verbale ale adunării generale, greșelile de ortografie?

— Ai săvîrșit și altele, făcu gazetarul, împăciuitor. Ai riscat, uneori, și cîte un comentariu mai îndrăzneț pe marginea lor...

— Porumbelule, habar n-ai ce era în ele. Știi, oare, ce spunea vita asta potcovită? *A hipnotiza!* Csermely, îmi zice, încearcă să fii și tu mai inteligent: nu se spune *comprimă,* ci *compromite.* Na-ți-o frîntă, ce? Fii atent! Cînd am fost dat afară din slujbă, am luat, chiar în aceeași după-amiază, hotărîrea de a deveni actor... Hohahaha, știi, cînt și eu cîteodată, de obicei arpegii... O obrăznicătură zicea că fac gargară... că-i scuip pe toți cei din jurul meu, așa că

nu mă angajează... ignobilă calomnie, nu-i aşa?... S-o lăsăm baltă... Ador actriţele... trebuie să fac cunoştinţă cu una din ele,

Dintr-un buzunar al pantalonilor, situat la un nivel neverosimil, pescui un volumaş mototolit, îl răsfoi la repezeală, ca să smulgă din el, asemenea unei coţofene lacome, cîteva versuri, după care continuă să se foiască ameţit.

— Cunoşti aceste versuri?... Absolute, nu-i aşa?... Ştii? Mîine, după miezul nopţii, am onoarea să te invit la salonul literar „La felinarul roşu“... Voi declama cîteva poezii de Ady... ca răspuns la blasfemiile lui Csiszlik Olivér...

Amuţi brusc, privindu-l înduioşat pe gazetar.

— Piotruşca — spuse el timorat —întîmplarea cu domnişoara Kléber a fost tare urîtă...

— Ai asistat şi dumneata la ea? — întrebă gazetarul, şi surîse în gol.

— Am asistat... dumneata ai invitat fata la dans... îţi aşezaseşi mîna pe mijlocul ei... şi atunci s-a apropiat în grabă maică-sa... ţi-a desprins mîna de pe mijlocelul fetei... şi te-au lăsat amîndouă cu buzele umflate, scumpe prietene, în mijlocul sălii... Oamenii au prins să rîdă de dumneata... în timp ce dumneata stăteai acolo nemişcat, zîmbeai şi dădeai din umeri... Priveşte, actorii... s-au ridicat... cremşniturile rămîn neplătite... acum pornesc... Piotr Chirilovici, din ce aluat ai fost plămădit!... Priveşte mişcările lor divine!... O arta de asemenea elevaţie n-a poposit niciodată în urbea noastră...

De astă dată, dintr-un alt buzunar, se prea poate însă că din însăşi căptuşeala hainei sale, fiindcă şi în ea se căscau peste tot goluri, asemenea unor buzunare, dădu la iveală un afiş teatral, şi citi cu aprindere:

— Ascultă, Piotruşca!... Rózsaligethi Elza... Szerelemvölgyi Irma... Szirmai Izabella... Csákvári Armand...

— Ce armonie... — făcu gazetarul, ironic. Ce simfonie copleşitoare!

— Dar asta... asta cum ţi se pare? Vîrî sub nasul lui Baltazar afişul, care anunţa, în colţul de sus, în chenar, cu caractere pline şi trufaşe: Veresy Ilona, f. societară a Teatrului de Comedie.

De pe terasa cofetăriei se revărsa un alai vesel şi zgomotos, printre şiruri de slujnice vrăjite, ucenici gălăgioşi şi trecători opriţi să caşte gura. Prim-tenorul fredona *La donna e mobile,*

subreta îşi dojenea tot timpul, cu o fermecătoare dezinvoltură, cățeluşul ciufulit, care adulmeca fără prea multe nazuri zidul fiecărei case, ba chiar era gata să lege cunoştințe necugetate. În urma subretei venea un bărbat straniu de sfrijit, mai înalt cu vreo două capete decît restul trupei, care le saluta măcăind şi cu adînci temenele pe toate precupețele, comentînd cu glume răsunătoare firmele prăvăliilor. După toate semnele, el era comicul trupei. În coada alaiului păşeau stelele mai puțin strălucitoare ale trupei, cîțiva pehlivani cu aere de motani şi dame cu penaje fantastice, cărora nu le mai rămăsese nici o remarcă de duh din cele scăpate de comic, încît se străduiau să atragă asupra lor, prin rîsete puternice, privirile lacome ale localnicilor. Actorii făcură înconjurul pieții, îşi scăpărară spiritul, îşi fluturară pelerinele subțiri şi vesela lor boemie, bonvivantul îşi scoase, cu gesturi grandilocvente, pălăria cu boruri largi de cărvunar, salutînd ferestrele de la etaj, un actor auxiliar, cu fața sumbră, îşi desfăcu pe umeri pelerina încăpătoare şi plimbă peste mulțimea din jur privirile unui gladiator victorios.

Entuziasmat, conțopistul îl înşfăcă de braț pe gazetar. Sporovăia fără oprire vrute şi nevrute, fiindcă suferise o neînsemnată spărtură la o țeavă, ca întotdeauna cînd dorințele sale, lacome de impresii proaspete, erau îndestulate; îl covîrşea pe Baltazar cu torentul îmbelşugat al ideilor şi simțămintelor sale. Era un tînăr febril, care disprețuia normele gîndirii burgheze, călcate de mult în picioare de evoluție. Ar fi voit să inițieze o grandioasă mişcare culturală, „cu eliminarea categorică a fanfarei pompierilor“, care să cuprindă poezia modernă, s-ar fi îngrijit de sterilizarea profesorilor de literatură, pentru ca societatea să scape în sfîrşit, o dată pentru totdeauna, de aceste elemente periculoase, ar fi garantat distribuirea echitabilă a femeilor şi ar fi asigurat pe tărîmul îmbrăcămintei cea mai desăvîrşită libertate. Avea un regulament redactat în amănunțime în legătură cu distribuirea echitabilă a femeilor. În acest punct, nu era greu de constatat că interveniseră şi aspirații izvorîte din dorința unei afirmări personale. Conțopistul Csermely, deşi socotea dragostea drept supremul țel al vieții sale, fusese cu îndărătnicie reținut dincoace de uşa îndărătul căreia capriciile ursitei au distribuit femeile şi iubirea. În seri de iarnă geroasă, el recita

versuri de dragoste dogorîtoare, pe sub porți boltite, vreunei slujnicuțe emoționate, primăvara se plimba prin luncile din jur, cu muncitoare concediate de la fabrica de clei, pelerina lui de culoarea puricilor flutura fără astîmpăr printre răchite și tufe de soc, declama poezii de Ady, trăncănea lucruri neverosimile despre stele, moarte și îmbrățișări, apoi, cînd buzele lui stîngace încercau să depună un sărut pe buzele rîzătoare ale femeilor, ele îi întorceau spatele și-l părăseau fără multă vorbă, luîndu-și zborul de lîngă el. Nu era disperat pentru atîta lucru. Îi lipsea simțul umorului, nu știa ce înseamnă să te ruşinezi. Imaginația lui continua să colinde mai departe printre spații. Era un tînăr cu înfățișarea neîngrijită, în păr avea amestecate și de astă dată fire de paie, dar privirile lui de după ochelarii sparți radiau o ardoare și-o însuflețire cu neputință de stins. Baltazar era singurul său prieten. Gazetarul nu-l evita cînd îl întîlnea pe stradă, deși uitase iar să-și încheie gulerul și să se tundă cuviincios. Nu-l înțelegea pe deplin, dar intuia într-însul pe prietenul care pricepe și iartă totul. Articolele gazetarului îi provocau o stare de exaltare triumfală. Bănuia ca, dincolo de fața veșnic imobilă și zîmbitoare, sălășluiește altceva decît în lăudăroșii umpluți cu tărîțe din orășel: ceva despre care gazetarul nu vorbea niciodată, dar care țîșnea ca sîngele rubiniu prin porii, prin glasul, prin ochii lui, ceva care scotea parcă limba batjocoritoare către toți și către toate. Îl iubea pe Baltazar, care nu era nici bun, nici rău cu dînsul, și care își exprima gîndurile doar prin jumătăți de gesturi, de cîte ori el își revărsa în torente îmbelșugate spusele...

— Ascultă — întrebă el deodată — știi că am pus mîna pe-o mică sumă de bani? Abia acum s-a aflat că tata avea un drept ipotecar asupra unei case... Te rog să te consideri invitatul meu... vom da pe gît ipoteca... O moștenire pentru o actriță... Privește, Piotruşca, privește... ce gesturi grațioase!

Gazetarul privea cu indiferență apropierea zgomotosului alai. Un tînăr, care, fără nici un motiv plauzibil, întîmpina pe fiecare trecător cu cîte-un cotcodăcit, răsturnîndu-l aproape și pe el cu mișcările-i mătăhăloase, se opri în fața lor.

— Prințe, ce părere ai de pălăria acestui cavaler? — se adresă el, cu o adîncă reverență, comicului trupei, arătînd cu mîna pălăria gazetarului.

Prințul clătină de două sau trei ori din capul său sfrijit, mişcîndu-şi buzele, asemenea unei veverițe.

— Salută-l, Ciorap, pe acest paşnic cetățean! — sună maiestuos porunca princiară.

— Salve, aşadar, onorabilului stăpîn al pălăriei, grăi tînărul pehlivan poreclit Ciorap, drept care alaiul izbucni în urale. Mulțimea din piață găsi gluma din cale-afară de reuşită, astfel că pufni în rîs.

Gazetarul urmări alaiul cu o expresie îngăduitoare în priviri. Cracul destrămat al pantalonilor pehlivanului flutura melancolic în blînda adiere autumnală şi, la o privire superficială, nici prințul nu prea semăna cu artiştii răsfățați de soartă. Aspectul lui era mai degrabă sărăcăcios decît neîngrijit. O arătare subțire şi prelungă, care se isprăvea la capătul de sus printr-o căpățînă disproporționat de mică. Pe brațele-i lungi şi stîngace mînecile se terminau la coate, de pe pantalonii lui vărgați, decolorați de soare, îndelunga întrebuințare ştersese dungile în jurul genunchilor şi la şezut.

Gazetarul privi dus pe gînduri fețele înmuiate de admirație, batistele fluturate, caravana gălăgioasă care năzuia, prin plimbarea ei, să deştepte frisonul estetic în publicul orăşelului suferind de paupertate în evenimente artistice şi care, asemenea lui Csermely, dăduse buzna în piață spre a-i vedea de aproape pe actori. Îşi aduse aminte de visele misterioase ale copilăriei: de pavilionul circular de lemn, din fundul parcului public, o bizară construcție năruită între timp, prin ale cărei hublouri răzbăteau în după-amiezele de duminica mici țipete învolburate, după care urma rumoarea plată a aplauzelor, amintind de sunetul sec al cîrîitoarelor. Imaginația lui galopantă nu aflase în nici un fel cheia misterului ce plana peste pavilionul acela sumbru, înnegrit de vînturi şi ploi. Îşi aminti apoi de anii de mai tîrziu, cînd îşi petrecea serile la galeria ticsită de ostaşi ce chicoteau, îşi aduse aminte şi de-o femeie, înlănțuită de pereții de stîncă ai unei ocne, pe care curentul îi umfla ca pe nişte pînze de corabie. Fața femeii era de o paloare cadaverică, brațele şi le agita prin aer, strigînd disperată un nume de bărbat. Îi dăduse tîrcoale săptămîni la rînd femeii, se ținuse după ea de cîte ori se lua la ceartă, în timp ce tîrguia, în piață, ridichi şi ceapă verde. N-o slăbise o clipă, pîndind-o pînă cînd o vedea ieşind de la brutărie, cu o franzelă subsuoară. Se simțea fericit la vederea pîinii de

secară şi a mustăţilor pleoştite ale cepei, fără să-şi poată explica simţămintele ce-i colcăiau în piept. O revăzu apoi pe actriţă după mai mulţi ani, ca să constate dezamăgit că înfiorările sale pioase fuseseră iscate de nişte iluzii optice. Fiindcă eroina era o actriţă dintre cele mai proaste, avariile celor patruzeci şi cinci de ani ai ei ieşeau la iveală pînă şi de sub stratul gros de fard ce-i acoperea faţa. În felul acesta, naivele sale bucurii provinciale încetaseră curînd, datorită simţului critic dezvoltat de timpuriu, încît nu mai socotea un eveniment, aşa cum îl socoteau concetăţenii săi, dacă, în vreun antract, bonvivantul îi cerea întîmplător un foc spre a-şi aprinde ţigarea.

Ducîndu-se seara la cafeneaua pe care o frecventa o dată pe săptămînă spre a răsfoi revistele ilustrate străine, îl găsi pe conţopist gesticulînd aprins în fundul încăperii boltite, cu tavanul afumat, şezînd în faţa a două butelii de vin cu gît alungit. Conţopistul veni să aţină, clătinîndu-se, calea gazetarului şi îşi desfăcu larg braţele, spre a-l strînge la piept.

— Vino, nuvelist ignorat al patriei mele... hohahahu... vezi, colea, cele două rotocoale de pălărie?... Sub ele se află două femei superbe... Vino, Piotruşca, cinsteşte-le în contul meu... Fă-le onoarea de a da mîna cu ele... Patru, zis şi scris, patru fripturi a mîncat fiecare...

Se prăbuşi pe unul din scaune, îşi izbi fruntea de marginea mesei de marmoră, şi prinse să rîdă nebuneşte.

— Ohohoho... cinsteşte-le, porumbelule, pe cheltuiala mea... în faţă... trădează o oarecare slăbire a balamalelor... cică... dacă ar folosi drajeuri... s-ar rotunji din nou... Află de la mine, porumbelule, că din cîine nu faci piftie... cu toate acestea, eu i-am cerut chelnerului să le aducă drajeuri pentru fortificarea sînilor... ador arta!

Pe o masă ardeau lumînări; masa era încărcată cu felurite farfurii şi butelii de vin, iar cele două femei se ospătau, chicotind, din farfuriile cu conţinut variat. Conţopistul îl apucă pe gazetar de braţ, şoptindu-i la ureche pe-un ton fierbinte şi răguşit:

— Hai, scuipă-mă, Piotruşca... Scuipă-mă vîrtos... Banii trebuia să-i duc acasă, odată ce nu erau ai mei... le-am venit de hac... i-am cheltuit cu aceste două zîne fermecătoare...

Vino, prietene... să le împărțim între noi... pe una din ele ți-o cedez cu mărinimie...

Se apropie cu pași împleticiți de masa actrițelor, apucînd-o pe una de braț. Gazetarul îi făcu semn, cu o expresie glacială pe față.

— Lasă doamnele în pace, Csermely. Ele se simt bine și fără prezența dumitale... Vino, te însoțesc pînă acasă.

Îl prinse pe conțopist de braț și-l conduse către ieșire. În prag dădură peste Zizevszky care, în fruntea unei mici cete de bărbați, deschidea cu un gest rigid și calm ușa cafenelei. Dezmeticit subit, conțopistul își trase capul între umeri. Se temea de omul ăsta a cărui față gălbejită exprima o răutate malițioasă și amenințătoare. Se întîmpla adesea ca, spre zorii zilei, după cîte un chef strașnic, să-l silească să se cațere în vîrful cuierului și să declame de acolo cîteva porcării pipărate, în hohotele cetei turmentate. Îl răsplătea în asemenea ocazii comandîndu-i ouă fierte sau crenvurști, uneori îi turna pe gît și cîte-un pahar de vin. De astă dată, înhăță cu vîrful degetelor manșeta atîrnînd anapoda din mîneca conțopistului și-l sili să se întoarcă în cafenea.

— Să le vedem, așadar, pe actrițe, dădu el porunca.

Gazetarul se uită țintă în ochii cavalerului, ridică încet sprîncenele, strîmbă din buze, apoi se hlizi bine dispus către el. După aceea, ieși pe trotuarul din fața cafenelei. Cum afară ploua, intră repede în curtea hotelului și se adăposti sub o streașină. În șură, printre petele decolorate de bălegar, se zărea o droșcă ponosită, încăpătoare. Pe capra ei tremura din toate încheieturile o potaie măruntă, care privea țintă, scheunînd și tremurînd toată, către fereastra bucătăriei. Prin fereastra aceea năvălea în curtea slab luminată de cîteva becuri murdare miros de costiță și varză călită. În trupul sfrijit al javrei înfometate pulsau pofte neurastenice și, din pricina lor, de parcă ar fi fost acționată de mecanismul unui ceasornic, își ridica partea posterioară.

Ploaia se adunase într-o băltoacă la picioarele gazetarului. Spre a nu se lăsa murat, se furișă pînă la intrarea teatrului. În foaierul lunguieț, de forma unui sicriu, ardea sus, pe-un policandru care, pe vremea lumînărilor de spermanțet, inundase cu strălucirea lui sala teatrului, un bec solitar. Lumina lui somnoroasă picura pe-o tejghea lungă, negustorească... La unul din capetele tejghelei, care servea de casă teatrului, se aflau

programe de sală şi bilete de intrare pestrițe; lîngă ele, o cutie de tinichea murdară adăsta încasările. La celălalt capăt al tejghelei, şedea o femeie în doliu, cu voal negru pe față. Uneori, cu cîte-o mişcare scurtă a capului, ea dădea la o parte voalul, şi cu acest prilej se ivea din pata întunecată a rochiei cotul ei alb şi ascuțit, aproape copilăreşte de tînăr. Prin fața tejghelei trecu ca o ghiulea, cu salturi bizare de țap, gesticulînd aprins, secretarul teatrului. Conturul lui slinos fu înghițit curînd de capătul întunecat al foaierului, ca peste o clipă să se ivească din nou. Omulețul durduliu era parcă biciuit de o indignare zgomotoasă; spre mirarea gazetarului, el îşi flutura mereu degetele scurte şi grase, ca nişte cîrnăciori, repetînd pe un ton gutural, artificios:

— Tralala, draga mea... tralala.

Se opri brusc în fața femeii în doliu.

— Va trebui să te obişnuieşti cu viesparul ăsta, draga mea, declară el, modulîndu-şi glasul. Ți-am făgăduit un apartament cu baie? Da, da, scumpă domnişoară, aşa este. Ce să fac însă, odată ce *aşa ceva* nu s-a construit încă la noi.

— Să construieşti dumneata *aşa ceva,* zise femeia, legănîndu-şi piciorul.

Secretarul se năpusti din nou spre fundul foaierului. Să construieşti? Asta e o glumă. De altfel, domnişoara e aşa de glumeață fiindcă e încă atît de tînără. N-are mai mult de... douăzeci şi doi de ani. Să fi ghicit?

Cu un calm ce-i dezminței tinerețea, actrița îşi legănă din nou piciorul. Nu despre asta era vorba. I s-a promis o locuință cu baie, în schimb a fost încartiruită la un măcelar, într-o cameră cu tavan de grinzi. Deşi iubeşte romantismul, asta e oricum o exagerare. Sub fereastră, înşirate ca o ghirlandă de flori, se prăjesc la soare o mulțime de băşici de bou. Ele nu figurau în contract.

Secretarul îşi înălță în aer țigara de foi, scuturînd îngîndurat scrumul. Ce importanță au acele cîteva băşici de bou? Dumnezeule...

Din întunericul foaierului se ivi un lungan slăbănog. După cum îşi întindea brațele, părea că dormise somnul drepților pe una din mesele de biliard scoase la reformă. Îl trezise discuția din foaier. Se apropie tiptil de secretar şi întinse mîna către el.

— Ce vrei, Ciorap? — se răsti secretarul. Spectacolul începe la nouă, şi dumneata te mai învîrţi prin foaier?

Insul poreclit Ciorap nu-l învrednici cu vreun răspuns. Întinse palma către tînăra actriţă.

— Poftim — făcu actriţa cu indignare — în timp ce repetam, mi-a şterpelit ţigările din poşeta.

— Cu scopul precis, prea stimată colegă, ca nu cumva haimanalele rapace ale trupei noastre să cadă în ispită... Se întoarse către secretar: Domnule ţiitor de taine! Una dintre membrele de sex feminin ale trupei noastre s-a interesat în după-amiaza acestei zile de adresa unui medic... de femei. N-ai putea să-i recomanzi unul? Cică ar dori să-şi plombeze o măsea...

Secretarul se opri şi prinse a se cutremura. Rîdea mut, fără vreo introducere, încît doar saltul ritmic al pîntecului şi al umerilor săi dolofani trăda faptul că, în interiorul cocoloşului de carne, acţionează o forţă dinamică.

— Ar dori să-şi plombeze o măsea? Asta-i bună! Foarte bună chiar... Cine e persoana?

Ciorap nu răspunse. Măsură cu o privire disprețuitoare pe cei de față, apoi porni în grabă către cabine. Actriţa ridică mînioasă capul.

— E de-a dreptul dezgustător, domnule secretar... Îmi achiţi cît mi se cuvine pe-o lună şi-mi închiriezi o cameră la hotel!... M-ai indus în eroare.

Secretarul se scărpină în creştetul capului.

— Da, scumpă domnişoară. Te asigur că-ţi vei primi banii. Celorlalţi nu le-am achitat nici pe luna trecută. Pe dumneata însă te plătesc. Mă voi îngriji şi de cameră. Nici vorbă de vreo inducere în eroare, aceasta e o trupă provincială de prim rang, care se bucură de o nemaipomenită popularitate în tot ţinutul. N-ai nici un motiv de nelinişte, talentul dumitale va fi preţuit cum se cuvine. Ploaia ne-a cam înşelat, ce-i drept, aşteptările optimiste în ce priveşte spectacolul de deschidere, dar te asigur că vom avea public cu nemiluita, numai să înceteze ploaia. E cea mai bună localitate pe întregul continent, în serile senine e nevoie de un detaşament de poliţie ca să menţină ordinea la casa de bilete. Da, aici arta dramatică e nespus de îndrăgită, numai ploaia de-ar înceta. Sprijinirea artei dramatice ia aici proporţii de-a dreptul gigantice; se află în oraş, bunăoară, un anume doctor

Rodarics, avocat, cel mai bun criminalist din localitate. După reprezentație, le duce acasă pe artiste cu mașina, invitîndu-le la cină... Șampanie, vin roșu, tocană de purcel, vînat, murături, țigări, lichioruri — după fiecare punct din programul cinei secretarul se oprea, aruncînd cîte-o privire triumfătoare către actrița tînăra, apoi, de parcă ar fi suflat o ușoară sărutare în văzduh, plescăi abia auzit din limbă — raci... o dată a oferit trupei raci. Femeile nu i-au putut mînca, așa că i-au strecurat frumușel în poșetă... E cel mai mare criminalist, are cantități colosale de vinuri în pivniță, iar cu ocazia reprezentațiilor date în beneficiul vreunei artiste, aruncă bancnote de cîte zece coroane pe scenă. Le face sul și în felul ăsta le expediază pe scenă.

— Așa? — făcu tînăra scurt și cu o intonație enigmatică.

Secretarul se înfierbîntase zugrăvind perspectivele trandafirii ale turneului. Glasul lui devenise mai confidențial și clipi chiar de cîteva ori, încurajator, către actriță. O, e un orășel admirabil. Iată-l, de pildă, pe cavalerul Zizevszky. Este un autentic cavaler, aproape baron... protector însuflețit al celor șapte arte... Cu prilejul turneului de anul trecut, a fost amantul subretei... Cu primadona... Lucrurile n-au prea mers. Primadona avea un moșier, care venea în fiecare săptămînă de la Szolnok... Cavalerul a invitat toată trupa. Primadona s-a dus și ea, cînta un taraf la masă... Spre zorii zilei, cavalerul i-a propus primadonei să se retragă cu el în încăperea vecină, unde un pat cu așternutul parfumat aștepta încoronarea petrecerii... De acord, zise primadona, dar am o condiție: lumina nu va fi aprinsă... Era acolo, cu taraful, o țigancă bătrînă, care căra în spinare contrabasul muzicanților... primadona o culcă pe țigancă în pat, în locul său, iar ea se făcu nevăzută pe ușa din dos... Imaginează-ți-l pe cavaler! Ce mutră o fi făcut! ...E un orășel deosebit de amuzant. Budapesta e altceva, firește, însă nici ăsta nu-i de lepădat... Ai să te simți bine aici, domnișoară... dacă și dumneata ești de acord...

O privi întrebător pe tînăra actriță, care își legăna piciorul. Piciorul ei zvelt și frumos făcu o mișcare expresivă.

— Nu mă interesează nici mărăturile dumitale, nici cavalerul dumitale, iubite domnule secretar. N-am nimic împotrivă să-ți faci nod la batistă, ca nu cumva să uiți... Plătește-mi

chiar acum, pe urmă ai să te îngrijeşti de locuință... N-am mîncat nimic de la prînz.

Omulețul durduliu scoase din buzunar, cu o expresie mieroasă pe față, o monedă de argint de cinci coroane, o privi cu luare-aminte pe ambele fețe, apoi i-o întinse artistei. Numai că mîna lui greşi ținta, lipindu-se de sînul femeii. Nările lui nu avură nici măcar răgazul de a se dilata de voluptatea atingerii, cînd nasul îi fu izbit de o puternică şi rapidă lovitură. Era o lovitură energică, provenită de la tabachera masivă de argint aflată în mîna femeii.

— Derbedeule! — făcu actrița, revenindu-şi din surpriză. Coborî de pe tejghea şi îl măsură cu indignare pe omulețul durduliu. Nemernicule!

Se pare că atingerea sînului elastic şi fierbinte lăsase nostalgii stăruitoare în degetele dolofane ale secretarului, fiindcă scăpă moneda de cinci coroane, care se rostogoli departe, şi ridică din nou mîna, cu o umilință neobrăzată, spre sînul femeii. De astă dată însă nu-i fu dat să ajungă pînă la ținta poftelor sale, fiindcă peste nas i se abătură două lovituri fulgerătoare, de pe urma cărora ochii i se umplură de lacrimi. Primirea duşmănoasă îl sili la o grabnică retragere.

În clipa aceea, gazetarul intră în foaier. Îşi scutură de apă pălăria murată, apoi se adresă, cu un surîs amabil, către cei de față:

— Repetați cumva o piesă?

IV

Secretarul, care se retrăsese pînă la celălalt capăt al tejghelei pipăindu-şi nasul ultragiat, îi aruncă noului venit o privire furioasă.

— Ah, dumneata erai, stimate domnule redactor! Chipul i se lăţi şi întinse mîna, cu ifos, către gazetar. Poftim... era cît pe-aci să nu te recunosc, plouat cum eşti... Ce spui de trupa noastră, prea stimate domnule redactor? Capacităţi continentale, elemente de prim rang... Fără să mai vorbim de eroina noastră dramatică... o cunoşti probabil, după nume... Ceva atît de absolut nu s-a văzut încă la noi... Îmi dai voie, domnişoară?

I-l prezentă pe gazetar şi adăugă, liricizînd, cîteva adjective sonore la numele lui. Tînărul nu-i dădu atenţie. Îşi ridică doar pălăria.

— Veresy Ilona, fosta societară a Teatrului de Comedie?

Actriţa mai tremura din toate mădularele. Întrebarea, dar îndeosebi aluzia la fosta ei calitate o întărîtară.

— Ai ghicit, răspunse ea ascuţit.

Baltazar îşi aminti că tatăl tinerei actriţe, un pictor cu renume, îşi pierudse viaţa iarna trecută, într-un accident de cale ferată. Socoti de cuviinţă să-şi amintească cu compasiune de defunct.

— Am fost un mare admirator al tatălui dumitale, zise el, cu o uşoară înclinare a capului.

Femeia se întoarse către el, vibrînd, zornăindu-şi şiragul de mărgele.

— Şi vrei să spui că ai să-mi fii şi mie un admirator la fel de mare, nu-i aşa?

— Tot ce se poate, încuviinţă tînărul.

— O, nici măcar nu eşti sigur?

— Depinde, domnişoară. N-am avut încă plăcerea să te văd.

Actrița îşi ridică voalul, arătîndu-şi chipul palid, cu o expresie de dispreț pe el. Tînărul se înclină, spunînd calm:

— Mă gîndeam, domnişoară, că nu te-am văzut încă jucînd.

De astă dată, actrița îl înfruntă. Lui Baltazar i se păru că-i aude gîndurile, în timp ce-l cîntărea din priviri cu o curiozitate amănunțită, ironică. Mustăți englezeşti, nas lipsit de bărbăție, oleacă coroiat, ochi căprui... Nimic deosebit... sluta banalitate a ființelor pierdute în anonimatul mulțimii, fără a fi urîte propriu-zis, dar şi fără vreun semn distinctiv. Fața gazetarului cu condei sprinten fusese prost croită... Orăşel de provincie, în care oamenii nu-şi măsoară propria înălțime de la călcîi în sus, ci de la nivelul mării. Seamănă cu afişele lipite pe peretele băcăniei: se aduce la cunoştința onor. public că, la „Duranția“, va avea loc diseară o grandioasă pomană a porcului, cu piftie, tombolă şi critică teatrală. Stăruie pe fața asta clipirea echivocă şi tulbure a orăşelelor provinciale, asurzitoarea lor lipsă de cultură şi veselia prilejuită de pomenile porcului.

Actrița aprinse pe îndelete o țigară, îi strivi capătul între dinți, îşi ridică buza superioară dezvelindu-şi dinții albi şi strălucitori, apoi aruncă chibritul încă arzînd înaintea tînărului, aproape pe botul ghetelor lui. Era din nou calmă, ba chiar zîmbea.

— Aşadar, dumneata eşti criticul dramatic? Şi ce meserie ai în civil?

— Contemplu.

— Ce faci?

— Contemplu, repetă gazetarul cu blîndețe.

— O... îl privi femeia, derutată. N-aş crede că e o profesiune prea rentabilă, adăugă ea, cu o grimasă de dispreț.

Era, fireşte, un răspuns destul de anemic. Îşi dădu şi ea seama de a s t a. În acel „contemplu“ mijea nu ştiu ce impertinență, căreia i s-ar fi cuvenit un răspuns mai ferm şi mai disprețuitor.

Secretarul adulmecă îndată furtuna ce se pregătea. Vînduse între timp cîteva bilete. Părăsi în grabă tejgheaua, ca să intervină.

— Domnişoara nu prea e în apele ei, din pricina voiajului obositor, spuse el mieros. Vine tocmmai de la Pesta. Nu i-ai văzut fotografia în *Gazeta ilustrata?* Cel mai bun *Pui de vultur* din Europa... Urmări cu mîna prin aer un contur unduios, ca şi cum ar fi sculptat un bust de femeie. Ce subtilităţi... Ce nuanţe, să-mi fie îngăduit... Colosală!... Te rog să menţionezi, domnule redactor, că a fost la Teatrul de Comedie... A fost? Ce vorbesc?... A jucat doi ani pe scena lui, pe care a părăsit-o din proprie iniţiativă... Înţelegi? I-a întors spatele dintr-un capriciu. Nu găseşti că e colosal?

Tînărul încuvinţă din cap: capriciile sînt cele mai sigure virtuţi ale marilor artiste!

Se strecurase probabil ceva în încuvinţarea lui, răsunase pare-se un scurt hohot mut în banalul său compliment, fiindcă tînăra îşi pierdu răbdarea. În clipa următoare nările gazetarului fură izbite de un parfum dogorîtor, amestecat cu respiraţia gîfîită a actriţei. Zări la cel mult o palmă de el, gura purpurie devenită tăioasă, ochii de o adîncime ameţitoare, faţa tînără îmbujorată de indignare, care radia mînioasă către el întreaga-i frumuseţe înflăcărată. Înfruntarea aceasta ţinu cîteva clipe lungi.

„Nu e de fel urîtă“ îşi spuse Baltazar.

— Şi zi, amice, făcu într-un tîrziu femeia, ridicînd capul cu trufie...

(La cuvîntul „amice“, pe faţa gazetarului pîlpîi fulgerul unui surîs abia perceptibil. Sprînceana lui tresări uşor: confirmă şi înghiţi senin intenţia jignitoare.)

— Spune-mi, amice... în cîte exemplare apare organul dumitale de presă?

— În patruzeci şi două, domnişoară.

— Cîte? — se minună actriţa, gata să pufnească în rîs. Însă expresia de pe faţa tînărului o împiedică.

— Sînt obligat să rectific o eroare, domnişoară. Critica dramatică n-o scriu eu. Sarcina aceasta artistică şi-a asumat-o prim-notarul.

Femeia îl privi de astă dată neputincioasă. Apoi se întoarse brusc şi se opri în dreptul uşii.

— Nu te mai reţin, făcu ea scurt.

Se apropia ora nouă, şi teatrul se umplea pe încetul de lume. Baltazar se instală într-unui din ultimele rînduri. După lungi pregătiri, spectacolul începu. Se prezenta o operetă,

şi gazetarul consultă distrat programul de sală, fără să înţeleagă mare lucru din cele ce se petreceau pe scenă. O haimana cu aere de motan — tînărul poreclit Ciorap — se împleticea pe scenă, încins cu o sabie şi încălţat cu nişte cizme impunătoare. Părea că e gata să se scufunde în cizmele acelea uriaşe, deşi ar fi vrut să lase impresia că se scufundă în propriile-i gînduri. După cîtva timp, smulse sabia din teacă şi prinse a cînta. Din fundul scenei se iviră alte perechi de cizme, mustăţile lipite se strîmbară sub nasul figuranţilor, care străpunseră cizma cîntătoare. Scena superficial înnădită troznea cumplit, culisele alunecară într-o rînă şi începură să se clatine ameninţător. Ciorap, care în piesă era victima unei crime, se prăbuşi cu prudenţă pe podea. Un picior îi alunecă peste rampă, din lipsă de spaţiu, turtind pălăria pe care proprietarul ei o atîrnase de speteaza scaunului. Publicul din jur se amuză copios de cele întîmplate, dar în rîndurile mai îndepărtate se auziră chemări la ordine. La auzul sîsîielilor, chestorul de poliţie, care, de-a lungul întregului spectacol, se sprijinise de toba cea mare, fără să acorde nici cea mai mică atenţie celor ce se petreceau pe scenă şi pufăindu-şi, cu o expresie de dispreţ pe faţa impasibilă, ţigara de foi stinsă, ridică îndată căpăţîna, ce semăna cu o ghiulea strălucitoare, aruncînd către fundul sălii priviri ameninţătoare din ochii lui scufundaţi în straturi de osînză. Cu pleoapele lăsate de jumătate pe ochi, mişcîndu-se alene, părea un broscoi somnoros care îşi pîndeşte prada. Lîngă el şedea prim-notarul, tolănit comod în fotoliu, cu picioarele întinse departe, blond, pieptănat cu grijă, căutînd să concentreze asupra scenei tot efectul chipului său plăcut şi al siluetei sale zvelte abia în clipa cînd avea să apară primadona. În aşteptarea aceleiaşi clipe erau şi alţi vreo patru sau cinci bărbaţi din primul şir de scaune. Între ei se afla şi cavalerul Zizevszky, care întorsese spatele scenei. Pavilioanele netede ale urechilor sale mari, lipite în unghiuri ascuţite pe craniu, străluceau, buza lui inferioară crăpată ţîşnea groasă deasupra bărbiei pitice. Degetul său lung, împodobit cu un inel heraldic, se juca cu perla înfiptă în cravată. Încă nu împlinise patruzeci de ani, dar trăsăturile rigide ale feţei sale gălbui, buzele cu colţurile căzute simulînd o permanentă lehamite, nemişcarea lui îi împrumutau aerul unui bătrîn libidinos. Mănuşile albe din piele de căprioară se odihneau

pe genunchi. Pantalonii strîmți, cu dungă impecabilă, cădeau pe nişte ghetre elegante. La fel cu chestorul de poliție, nici el nu acorda vreo atenție scenei, dar plictisit de tropotul monoton de cizme din rîndurile de scaune de după el, ciocăni cu inelul său heraldic într-un pupitru al orchestrei, şi scînci peste umăr, către scenă:

— Ajunge din asta. Să vină altcineva...

În sală se auziră rîsete răzlețe. Privirile gazetarului se opriră la chipul unei fete tinere: „Kléber Ilona!“...

Un chip blond, copilăros, blajin, oleacă palid. Se ridicase îmbujorată, cu un dulce surîs pe față, şi se abandonase fără împotrivire lui Baltazar, cînd acesta o invitase la dans, la balul pompierilor. Ce speriați îi fuseseră ochii în clipa cînd maică-sa desprinsese brațul gazetarului de după mijlocul ei şi, luînd-o de mînă, o condusese la loc.

Baltazar o privi de astă dată îndelung. Ciudat, îşi spuse el, seamănă cu Veresy Ilona. Nici nu băgă de seamă cînd dispăruseră de pe scenă cizmele cîntărețe, ca să intre în locul lor, cu paşi de dans, o femeie în rochie scurtă, cu pulpe groase.

Membrii juriului, care încadrau scena, alcătuind o formație trapezoidală, aplaudară îndată, cu excepția chestorului de poliție. Publicul le urmă pilda, în timp ce primadona făcea salturi cochete în vijelia aplauzelor. Gazetarul privea distrat în gol. Îl preocupa, încă din ajun, subiectul unei nuvele. Îşi puse în gînd să nu mai aştepte al doilea act, ci să se ducă acasă şi să-şi scrie nuvela. N-are să fie un paşnic scîrțîit, o scurtă plimbare cu barca pe apele stătute ale fanteziei, acoperite de mătasea broaştei, nici doar crochiul nesărat sau mugurul ofilit înainte de vreme al unei tirade. Nu. Privi în jurul său: dar cine l-ar putea înțelege? Zizevszky? Prim-notarul? Broscoiul-rîios?

La sfîrşitul actului, prim-notarul îi făcu semn să se apropie.

— Ştiu — clătină gazetarul din cap — cronica dramatică o vei scrie dumneata.

— De unde-ai ghicit că asta voiam să-ți spun? — se minună prim-notarul.

— Nu era prea greu de ghicit. De altfel... am şi comunicat eroinei dramatice acest lucru.

Prim-notarul zîmbi satisfăcut. Nu se potrivea în nici un fel cu demnitatea sa oficială să-i arate gazetarului o pre-

ţuire deosebită, în taină însă nu-i refuza cîte-o strîngere de mînă mărinimoasă. Tînărul putea fi uneori util, fiindcă nu era tocmai prost. De altfel, un soi de convenţie mutuală îi făcuse complici. Gazetarul se pricepea de minune să-l întărîte pe primar şi, în felul său degajat şi candid, să-l facă chiar de rîs. Pe urmă, mai era cronica teatrală, împreună cu o mulţime de alte probleme. Datorită îndeletnicirilor sale de prim-notar, nu avea destul timp ca, în articolele ce le scria pentru gazetă, să pună la locul potrivit toate semnele diacritice, nici să-şi bată capul cu pluralul substantivelor. În graba cu care scria, i se mai întîmpla să încurce sensul unei fraze, să rămînă dator cu vreun predicat, ba pripa îl putea face, ca pe oricine, să aştearnă pe hîrtie lucruri despre care se spune îndeobşte că n-au nici cap, nici coadă. Toate acestea din pricină că îndatoririle de serviciu îl împiedicau să-şi construiască frazele cu aceeaşi grijă exagerată, care îi caracterizează pe mîzgălicii cu destul timp la dispoziţie. Tulburări se ivesc pînă şi în preajma răsunătoarelor tirade patriotice, încît dangătul de bronz al cuvintelor începe să semene primejdios cu sunetul oalelor sparte. Gazetarul însă are timp berechet, nu-l costă nimic să pună la locul lor semnele diacritice, ba, la nevoie, să refacă articolul de la cap la coadă. Uneori însă e supărat pe el, fiindcă s-a făcut vinovat în cîteva rînduri de neglijenţă, uitînd să plivească buruienile rămase în manuscris, ceea ce a dăunat apoi, într-o oarecare măsură, preţiosului conţinut al articolelor. Pînă şi ultimul său atac fulminant, îndreptat, sub semnătura „Un pompier patriot“, împotriva primarului, a văzut lumina tiparului fără o prealabilă toaletă. În schimb, faptul că Baltazar o anunţase pe eroina dramatică despre cronicile sale de spectacol, i se părea un gest lăudabil.

— Dă o fugă pîna la casa primarului — îi spuse el, clipind cu înţeles — şi vezi ce se petrece acolo. Bătrînul găgăuţă şi-a asfaltat strada în faţa casei, ca nimic să nu-i tulbure somnul.

Zizevszky, care aflase că gazetarul făcuse cunoştinţă cu eroina dramatică, se apropie neîncrezător,

— Ce naipa aţi vorpit atîta? — îl întrebă el pe Baltazar.

— Găsiţi că am stat prea mult de vorbă?

Zizevszky se prefăcu a nu auzi.

— Află, tomnule, se adresă cavalerul prim-notarului, că actrița asta, Veresy, și-a tras astă-primăvară un glonte în piept din pricina unui paron, cu care sînt înrutit de departe.

Gazetarul își îmbrăcă pardesiul și ieși în curte. Își aduse aminte că la Pesta, în urmă cu cîteva luni, o tînără actriță fusese descoperită, în apartamentul ei, zăcînd într-un lac de sînge. Ziarele se ocupaseră zile în șir de această senzație...

Așadar, ea a fost?

Dinspre șura în care se afla vechea droșcă se îndrepta către el, cu pași împleticiți, Csermely, ud pînă la piele, fără ochelari, bîjbîind miop în jur. Strîngea în mînă ceva asemănător cu o clanță de ușă. Se agăță fericit de brațul gazetarului.

— Porumbelul meu... nu mi-ai văzut cumva ochelarii?

Ochelarii i se legănau pe unul din nasturii gherocului. Baltazar i-i potrivi pe ochi.

— Te voi răsplăti, Piotrușca... vino... E acolo, în odaia aceea cu fereastra către curte... zdup... le-am încuiat... ca nu cumva să mi le fure cineva... I-am ordonat chelnerului să le deschidă o cameră... vino, porumbelule, alegeți una... o, de-ai ști, scump prieten... cît sînt de fără limită de fericit...

Se izbi de droșca din hambar, clanța, pe care o ținea în mîna, o potrivi la locul ei, ceea ce îi răpi vreo cîteva minute de trudă, apoi deschise ușa.

— Una dintre artiste să binevoiască să se care din încăpere! — strigă el din prag. Alege, nuvelist ignorat al patriei mele... alege...

Gazetarul aruncă o privire în interiorul trăsurii. Cele două femei erau culcate pe podeaua îngustă a cabinei, încurcate în rochiile lor, semănînd cu două grămezi de cîrpe colorate și încîlcite. Conțopistul încercă să le readucă la viață. Erau însă inconștiente din pricina băuturii: una din ele dădu ostilă cu piciorul în Csermely.

Baltazar se răsuci pe călcîie și porni spre poartă. Ploaia șiroia, acoperind curtea cu ochiuri adînci de apă. Sub poarta boltită adăsta o siluetă întunecată. Era actrița dramatică. Trimisese pe cineva să-i aducă o birjă, se pare însă că respectivul uitase de ea.

— Vă rog, făcu femeia, fără să-l recunoască pe Baltazar prin întunericul de sub poartă. N-ați avea bunătatea să-mi găsiți o trăsură?

Gazetarul porni îndată în căutarea unei birje, în zadar umblă însă încoace şi încolo, fiindcă trăsură nu se găsea nicăieri. Făcu în schimb rost, de undeva, de o umbrelă încăpătoare, oferind-o actriţei care-şi pierduse răbdarea.

— Drumul n-are să fie prea plăcut, domnişoară, spuse el cu politețe. Te deranjează dacă te însoțesc?

Veresy Ilona îl recunoscu abia acum. Nu-i putea vedea fața din pricina gulerului ridicat şi a borului pălăriei trase pe ochi, astfel că doar susurul tachinator al vocii o ajută să-l recunoască pe tînărul neplăcut, care o întărîtase în foaierul teatrului.

În lumina palidă a felinarului îi înfruntă privirea cu o expresie dîrză şi provocatoare.

— Însoțește-mă, răspunse ea scurt.

V

Ocoliră cu băgare de seamă băltoacele ce luceau rece pe trotuar. Dintr-un restaurant cu geamurile pîcloase, de la colţul străzii, răzbăteau în noapte sunetele unui automat muzical. Uşa se dădu brusc de perete şi cîţiva tineri coborîră, clătinîndu-se, treptele. În raza de lumină ţîşnită din local îl zăriră pe gazetar, la care unul fluieră scurt şi îşi aprinse bricheta, luminînd după perechea ce se îndepărta.

— Ehei... priviţi şi voi, exclamă el surprins. Să fiu al naibii dacă ăsta nu-i Petőfi... Domnul Petőfi are o damă... *Hallo,* Baltazar... petrecere plăcută!

Degetele gazetarului se crispară o clipă pe mînerul umbrelei. Apoi, fără să se sinchisească de indivizii care zbierau, îşi văzu netulburat de drum alături de femeia în doliu, luînd seama ca nu cumva să ajungă prea aproape de ea sub umbrelă. La lumina fugară a unui felinar îi surprinse privirea.

— Pe dumneata te cheamă Baltazar? — întrebă actriţa, rupînd lunga tăcere dintre ei.

Gazetarul răspunse, apoi tăcură iar. Sub paşii lor, trotuarul ud clefăia de ploaie. Ajunseră pe o stradă în pantă, pe care nu mai ardeau decît vreo două felinare. Pe caldarîmul lucios treceau umbre fantomatice. De pe un gard, un cîine ud leoarcă se năpusti la picioarele lor, împroşcîndu-i, apoi se făcu nevăzut într-o curte neîngrădită, lătrînd gros. Actriţa tresări şi apucă brusc braţul gazetarului.

— Sprijină-te de braţul meu, domnişoară, propuse Baltazar prietenos. Nu te sfii, te rog... N-am să răstălmăcesc gestul dumitale.

Veresy Ilona îl luă de braţ pe tînăr. Acest „n-am să răstălmăcesc gestul dumitale“ părea cam fără noimă. Nu-i răs-

punse, mergînd alături de el fără să scoată o vorbă. Ajungînd sub un felinar, îşi examină rochia mînjită şi pantofii plini de noroi.

— Nu face nimic — o consolă gazetarul — orăşel de provinice... aventură nocturnă... Pantoful se scufundă într-un noroi vîscos, pînă să bagi de seamă, ţi-ai şi lăsat tocul pradă lui... Ai noroc dacă scapi pierzînd doar atît, fiindcă uneori îţi rămîne în noroi întreg bagajul. Voinţa, visurile, încrederea în tine însuţi... Unii nimeresc în noroaie şi mai mari. Îşi pierd pînă şi frăgezimea vocii, şi graţia mişcărilor. Ies din ele ca măgarul cu saci de sare în spinare din rîu: nesăraţi, goi, fără vreun rost... N-ai băgat de seamă cîţi provinciali au platfus?

Femeia clătină tăgăduitor din cap: nu mai fusese în provincie.

Gazetarul continuă să trăncănească.

— Iată, de pildă, pantofii mei. Dumneata mi-ai văzut pantofii... fireşte, nu găsesc nimic rău în faptul că nu i-ai examinat în amănunţime. Eu nu încerc să escamotez adevărul că pantofii mei sînt pe cale de a-şi da obştescul sfîrşit... dar, iartă-mă, domnişoară, nu te plictiseşte trăncăneala mea?

Actriţa înălţă uşor din umeri.

— Din partea mea, n-ai decît să trăncăneşti.

Gazetarul nu se intimidă, ci îşi continuă trăncăneala. Începu să-şi descrie pantofii. Îţi bombezi pieptul şi o porneşti la drum... Încotro porneşti cînd eşti mai tînăr şi ţi-i capul doldora de tot felul de idei măreţe? Porneşti să salvezi lumea. El şi-a simţit pieptul bombat, ca al unui atlet, respira adînc şi voluptuos... Mergea şi îşi fîlfîia vesel traista. Nu prea cunoştea încă itinerariul salvării, dar un instinct tulbure părea că-i şopteşte să-şi orienteze busola înspre redacţia unui cotidian din capitală. De îndată însă ce părăsi orăşelul, îl opri un vardist, spunîndu-i: ascultă, stimate domnule Petőfi, să faci bine şi să nu-ţi prea fîlfîi pe sub nasul nostru ştiinţa, fiindcă pe la noi orice fîlfîială e strict interzisă. Îşi răsucea într-una mustaţa, arătînd cu privirea către interiorul traistei, în care avea o lipie coaptă în cenuşă, de parcă ar fi ascuns acolo un lucru de furat. Purtînd un respect deosebit autorităţii — odată ce, după a sa părere, autoritatea trebuie respectată — dădu ascultare vardistului şi nu-şi mai îngădui nici un fel de fîlfîială. Îşi văzu aşadar de drum, deşi cu mai

puţină însufleţire. Apoi se ivi al doilea vardist, care îi atrase atenţia să nu respire cu atîta nesaţ, odată ce nu i se cuvine o porţie atît de mare de aer. A vrut să afle dintr-a cui poruncă, şi a fost lămurit îndată că din a domnului prim-medic şi a chestorului de poliţie, fiindcă asta e o contravenţie la respiraţia publică; domnul chestor al poliţiei nu are obiceiul să inspire porţii aşa de mari de oxigen, de altfel nici n-ar fi în stare, din cauza îngustimii pieptului său. Decise de astă dată ca acestei porunci să nu-i mai dea ascultare, aşa că îşi satisfăcu pe deplin setea de oxigen a bronhiilor, inspirînd cît mai mult aer cu putinţă. Din pricina contravenţiei la respiraţia publică şi a fîlfîirii traistei sale a fost pus sub urmărire şi, oricît ar avea el plămînii de voinici, n-a fost chip să sară peste toate băltoacele din cale: în cîteva din ele s-a bălăcit fără să vrea, într-una pierzîndu-şi pînă şi tocul ghetei...

Vorbea pe un ton glumeţ, ca s-o înveselească pe actriţă. Însă ea continua să tacă cu încăpăţînare. Mîna ei se odihnea uşor pe braţul lui, doar uneori, cînd drumul devenea mai alunecos, îl strîngea cu putere. Gazetarul o întrebă dacă doreşte cumva ca el să tacă. Actriţa ridică şi de astă dată din umeri: îi era totuna. Baltazar se apucă să vorbească despre teatru şi despre orăşel. Plimbă la repezeală raza jucăuşă a felinarului său magic peste figurile evocate.

— Aveţi pe-aici şi un oarecare cavaler, prinse glas actriţa, amintindu-şi de cele povestite de secretar.

— Ai şi aflat de el? — se minună gazetarul.

— Am aflat.

— Ia seama, domnişoară... fereşte-te de el...

— De ce m-aş feri? — întrebă actriţa ofensată.

— Ai auzit, probabil, că şerpii au darul de a hipnotiza păsările, răspunse gazetarul. Mărunta pasăre a paradisului, plină de pene strălucitoare, ciripeşte încrezătoare pe creangă, fără să dea vreo atenţie şarpelui care o priveşte de jos cu o poftă băloasă, pînă ce pasărea cade deodată din pom...

— Găseşti că semăn cu o pasăre a paradisului? Şi crezi oare că voi cădea din pom în cazul cînd cavalerul se va ţine scai de mine? Se opri şi îşi scoase mîna de după braţul gazetarului. Spune-mi adevărat... Nu-i aşa că te-ai îndoit că am jucat la Teatrul de Comedie?... Era ceva jignitor în zîmbetul dumitale... Ce-ai crezut despre mine?

— Nimic, domnişoară, făcu Baltazar cu blîndețe. Nimic rău... Cînd ai repezit directa aceea în nasul secretarului, mi-am spus: are mişcări mlădioase şi hotărîte. Mîini frumoase, fermecătoare...

— Altceva nu?

— Altceva? Ba da, domnişoară. Ai ridicat voalul ce-ți acoperea fața şi, în clipa aceea, mi-am spus: ce față tînără şi chinuită! Trebuie să fie obosită după o călătorie lungă, trenul ei a trecut probabil prin multe stații, aşa cum se întîmplă cînd călătoreşti.

— Interesant.

— Şi, aşa cum se întîmplă cînd călătoreşti, domnişoară, înaintea unei gări foarte mari, o schimbare greşită de macaz... Schimbarea aceasta greşită de macaz ți-a cam şifonat nervii, mi-am spus. Mă, Baltazare, auzi, trebuie s-o ierți pentru rîsul glacial cu care a încercat să te strivească.

— Iar dumneata m-ai iertat cu mărinimie... vru să ştie actrița.

Cu mărinimie? Baltazar făcu un gest de lehamite: nu obişnuia să fie mărinimos. Apoi tăcu. Îşi dădu seama că norul întunecat al unei dispoziții amare trece furtunos peste actriță. Drumul îşi căsca larg gîtlejul sumbru în fața lor. Pe marginea şanțului, cîteva sălcii îşi clătinau capetele pleşuve în noaptea ce se lăsa vîscoasă. Paşii lor plescăiră de cîteva ori prin băltoacele dezolante, murdare ale ploii.

— Nu cumva ne-am rătăcit? — întrebă actrița, scrutînd ulița lichefiată, pierdută în beznă.

— Urmează cimitirul, după care ajungem la destinație, o lămuri gazetarul.

— Cimitirul? Am pornit-o şi eu, odată, spre cimitir, făcu femeia, şi rîsul ei se risipi surd şi glacial în noapte. Cu toate acestea, am rătăcit calea...

— Vina trebuie să fi fost a călăuzei dumitale.

Veresy Ilona simți deodată nevoia de a vorbi. O cuprinsese o dispoziție răutăcioasă.

— Călăuza mea şi-a uitat acasă curajul, a dat aşadar o fugă după el, iar în ăst timp eu am pornit singură la drum... Cu toate că părea un bărbat din cale-afară de curajos, era turnat parcă în bronz curat, făcea zilnic gimnastică suedeză...

— Era un fel de rudă cu cavalerul nostru... L-am auzit lăudîndu-se cu asta acum o jumătate de oră, la teatru.

Femeia se opri brusc.

— Rudă?

— Aş putea să ştiu ce s-a întîmplat cu el?

— De ce nu? rîse actriţa. A sărit pe fereastră... În clipa cînd eu mi-am pierdut cunoştinţa, el a sărit pe fereastră... N-are rost însă să-l căinezi, n-a păţit nimic, locuiam la parter.

Îl elimina dintr-însa, în scurte rafale de rîs hohotitor, pe bărbatul minunat, care făcea gimnastică suedeză, dar care îşi luase tălpăşiţa voiniceşte la gîndul unei pretimpurii întîlniri cu veşnicia. Deşi putea s-o şteargă lesne şi pe uşa, deoarece nimeni nu l-ar fi împiedicat, însă era campion la sărituri, drăguţul de el, aşa că preferase fereastra... Ziarele au scormonit adînc senzaţia, aşa cum fac măcelarii cînd scormonesc prin măruntaiele vitelor sacrificate. Au scris lucruri orible, îşi închipuiau că sinucigaşa va muri.

Ajunseră la podul morii, deasupra căreia fumega o lampa de petrol. Apa învolburată a stăvilarului ridicat vîjîia spumegînd pe sub scîndurile putrede. Actriţa se opri şi izbi cu piciorul în parapetul podului.

— Ai fi în stare să mă salvezi?

— E o apă zgomotoasă — făcu gazetarul — dar nu e adîncă. Nu prea e folosită în asemenea scopuri.

Încăpăţînat tînăr, îşi spuse actriţa. Şi cu cît calm jignitor, cu cîtă indulgenţă îi zîmbise în foaierul teatrului!

— M-ai salva? — izbucni din ea curiozitatea batjocoritoare.

Gazetarul nu răspunse. Ce-ar fi putut spune? Stătea locului tăcut, în mînă cu umbrela uşor înclinată, aşa cum o înclinase actriţa în ploaia măruntă, şi o privea pe femeia tînără care, stînd zveltă, cu faţa rigidă ca marmora din pricina unei tainice pasiuni, cu părul scăpărînd de miile de firicele ale ploii stăruitoare, la capătul unei scînduri ce se clătina deasupra bulboanelor de apă clocotitoare, îi striga în faţă cuvinte umilitoare.

— *Mon ami,* nu te mai proţăpi acolo şi nu-ţi mai da aere de superioritate napoleoniană sub parapleul dumitale, *mon ami,* fiindcă nu te prinde în nici un fel... Amicii dumitale m-au jignit, acolo în faţa cîrciumii, în timp ce dumneata te-ai tupilat lîngă mine ca un căţeluş speriat, fără să te încumeţi să le arăţi măcar colţii... N-ai găsit de cuviinţă să rişti luîn-

du-mi apărarea... Sînt pentru dumneata o persoană insignifiantă... După cîte-mi dau seama, nu prea ai chef să contractezi un guturai de dragul meu... Nici n-ai încerca să mă salvezi, nu-i aşa?

Şi, cu vîrful pantofului, izbi din nou în marginea parapetului, care căzu scîrţîind în şuvoiul apei.

Gazetarul făcu un pas către ea. Scîndura trosni sub paşii lui.

— Să mergem, domnişoară.

Femeia rîse cu dispreţ şi încăpăţînare.

— N-ai decît s-o porneşti, *mon ami.* N-are rost să-ţi rişti sănătatea de dragul meu.

Baltazar o rdică în braţe şi o săltă în aer, ducînd-o astfel peste pod. Braţul lui strîngea cu putere trupul sălbatic, căruia îi simţea ici şi colo moliciunile dătătoare de fiori. Pielea rece a obrajilor femeii îi atingea faţa. Simţi în tîmple o dogoare şi-o ameţeală pe care niciodată încă nu le cunoscuse. Degetele femeii îi apucară bărbia şi gura. Buzele i se desfăcură şi Baltazar sărută degetele femeii.

— Lasă-mă, răsună porunca actriţei.

O lăsă din braţe, fiindcă se aflau în apropierea casei măcelarului.

— N-ai mîncat nimic astă-seară, domnişoară, făcu Baltazar sec.

— Aşadar, ştii şi asta? întrebă actriţa pe un ton de gheaţă.

Baltazar nu răspunse la întrebare. Rosti încetişor:

— Mă înapoiez într-un sfert de ceas. Dacă bat în geam, deschide...

Actriţa, a cărei mînă se lipise de clanţa porţii, se întoarse. Încă un satir sleit... oare are de gînd să intre la ea pe fereastră? Fără nici o sfială: nici măcar pe uşă, ci pe fereastră... Aşa are el de gînd să-i depună la picioare omagiile lui masculine! ...Doamne, ce-or fi crezînd oamenii ăştia?... În zorii zilei, sosind în trăsura de piaţă ticsită de călători, un comis-voiajor gîfîitor o poftise vesel pe genunchii săi. Secretarul îi oferise cinci coroane avans şi, în schimbul acestui sacrificiu, nemernicul încercase să-i dezmierde sînii... Drept cine o iau toţi aceştia?... Dulgherul ăla zis Ciorap i-a şterpelit din poşetă ţigările... Pe urmă, iatacul cu grinzi în tavan din casa măcelarului! Ulițele acestea înecate în noroaie... Zgomotoasa

protecție acordată artelor... Criminalistul care are obiceiul de a depune la picioarele actrițelor vinul său negru şi murăturile sale, de îndată ce încetează ploaia... Să joace în fața unor astfel de oameni?... Şi din rîndurile acestor maimuțe cu chip omenesc să-şi aleagă amanții?... De ce-o fi venit aici? Voia oare să se vindece cu ajutorul romanticelor trupe teatrale ambulante?

Simțea că o copleşeşte indignarea. Ce are să facă aici? De ce părăsise Budapesta? Ar fi putut să găsească şi acolo un contract. Voia să se odihnească sau să evadeze? Pe omul acela nu-l mai iubea de mult...

...După ce rana i se vindecase, el venise s-o vadă. Se oprise în prag, cu un surîs de umilință, încurcat, ca un ştrengar uşuratic, care a făcut o poznă, însă e convins că va fi iertat... „Sînt fericit în adevăr că astfel s-au întîmplat lucrurile, Ilona... zău... sînt în adevăr fericit... crede-mă, Ilona, în adevăr...“ Oare de cîte ori are de gînd să-i spună „în adevăr“, se întrebase ea, cu inima de gheață... Dar baronul continua să vorbească, asigurînd-o de adevărul său: „Ilona, ai poruncit ca florile pe care ți le-am trimis să fie aruncate... mi-ai înapoiat scrisorile... eu însă şi acum încă...“ Îl privea țintă pe omul care se poticnea în propria lui limbă şi care îngenunchie deodată în prag. Se văzu pe sine în oglindă: era albă, ca dantela ce-i tivea capotul. Nici nu clipi măcar, privindu-l pe bărbatul care se tîra acum în genunchi spre patul ei, aşa cum va fi văzut în filmele sentimentale... „Să dăm totul uitării, Ilona... te rog din suflet, să dăm uitării ce-a fost...“ Cît de fals şi de vulgar fusese totul: dragostea lor, pregătirea lor de moarte şi, acum, această ultimă, ucigătoare întîlnire. Cît de lins îi era şi de astă dată părul, cît de desăvîrşit de elegant era pînă şi în acest ceas al penitenței... În buzunarul de sus avea o batistă de un alb imaculat, frumos tivită... cravata de mătase, legată cu o căutată neglijență... şi o privea prin monoclu: „Să dăm totul uitării, Ilona...“ Să uităm? Oare a mai rămas ceva care n-a fost dat uitării? Apoi o copleşise valul fierbinte al unei teribile ruşini. Baronul îi săruta tivul capotului... Cît era de banal, de fals, de stupid!... Nu-i vorbise încă, nu-i adresase nici un cuvînt, îl ascultase doar cu respirația accelerată şi sufletul plin de groază... De dragul acestui găgăuță încercase ea să-şi pună capăt zilelor?... Cu un om ca el voise ea să pornească înspre

veşnicie, ca să poată fi pentru totdeauna împreună, în îmbrăţişarea de nedesfăcut a morţii? „Pleacă — i-a spus — pleacă...“ Pleoapele îi erau uscate, privea fără să simtă vreo durere uşa ce se închidea. Nu simţea nimic altceva decît ruşine. O ardea o ruşine dogorîtoare şi sumbră. Bătrînul baron era fericit să-şi reprimească, teafără şi nevătămată, odrasla rătăcită. Dorea să soluţioneze totul cavalereşte: îi trimise prin curier, cum se obişnuia, un plic căptuşit, spre a-i uşura uitarea desăvîrşită, undeva, în vreo staţiune italiană sau elveţiană. „Doresc să-i vorbesc domnului baron“, fu răspunsul ei. Cînd apoi bătrînul sosi, mototoli plicul şi i-l azvîrli în obraz. „Numai atît doream să vă spun“. La teatru nu se mai duse. N-ar fi fost în stare să suporte privirile colegilor şi ale cunoscuţilor. Pînă şi necunoscuţii puteau s-o recunoască, după portretul ce-i apăruse în patru sau cinci ziare. Renunţă la apartament, mobila şi-o risipi pe o nimica toată sau o făcu cadou, şi se mută la o rudă, singură şi ea. Simţea nevoia de a părăsi Budapesta. Spre sfîrşitul verii îi fu prezentat un om mărunt şi rotofei, care gesticula cu aprindere. Acesta îi povesti verzi şi uscate despre viaţa teatrelor din provincie. Îl ascultă cu interes. „În districtul nostru — îi explica omuleţul rotofei — este un orăşel, sus, aproape de munţi. Teatrul a fost clădit în mijlocul unei păduri de brazi, e împrejmuit de un adevărat codru. Deschidem tavanul scenei, fiindcă are tavanul demontabil, încît chestiile acelea lunguieţe, obiectele acelea cu solzi, care atîrnă de crengile brazilor, cad în timpul reprezentaţiei pe scenă... Imaginează-ţi, s-a pornit odată vîntul pe neaşteptate, încît atîţia solzi, sau cum li se spune, au căzut pe scenă, că înaintea dansului subretei şi-al comicului a trebuit măturată scena cu un cogeamite măturoi... „E departe orăşelul acela?“ — întrebase ea, cu o curiozitate visătoare. „Aoleu!“ gesticulase omuleţul, arătînd cu mîna în direcţia Gării de Est. „Aoleu... trei perechi de pui şi trei franzele am mîncat în tren pînă să ajung la Pesta... N-ai fi dispusă să dai o fugă pîna la noi, să joci în cîteva piese?“ „De ce nu?!“ pufnise ea în rîs şi semnase contractul. Îi plăceau conurile de brad... Şi, iată, ce-o aşteaptă aici... Nici măcar numele gazetarului nu-l cunoştea, dăduse buzna în foaierul teatrului ca un satir perfid peste o femeie ce se scaldă paşnic în pîrîu. O copleşi deodată toată mînia ce i se adunase în suflet. Ar fi voit să spună sau să strige ceva. Nu

ştia însă ce anume, nu-i venea în minte nimic care să rănească şi să jignească, să semene a răzbunare. Stătea neputincioasă în poartă, privind în urma siluetei care se îndepărta.

Gazetarul porni cu paşi grăbiţi îndărăt, spre centru. Îşi număra banii, în buzunar îi zornăiau cîteva monede stinghere de nichel, apoi intră în restaurant şi comandă o cină rece. Nişte salam, caşcaval, cîteva prăjituri şi o pîine albă. În timp ce alegea pîinea dintr-un coş, cineva îl atinse pe umăr.

— Unde ţi-ai dus prada aceea în doliu, Baltazar? Nu cumva în şura servitorilor?

Era ajutorul de farmacist. Gazetarul nu-i răspunse, ci continuă să caute paşnic în coş pîinişoara cea mai rotundă. Farmacistul îi vîrî aproape sub nas lunga sa ţigară de foi, şi zise cu un aer înfumurat:

— Aud că tînărul Majthényi ţi-a făcut azi o vizită.

— Eşti bine informat, încuviinţă Baltazar, strecurînd subsuoară pachetul cu mîncare.

Farmacistul îşi jucă ţigara între dinţi. O jucă de două ori şi îşi cufundă mîinile în buzunare.

— Mi-ai înapoiat articolul... Îmi dau seama de unde bate vîntul...

Gazetarul nu avea chef de vorbă cu tînărul fudul. Deşi ar fi putut să-i explice că n-are de ce să-i fie teamă, tînărul Majthényi va avea parte de un tratament cu totul deosebit, fiindcă articolul are să-l scrie chiar dînsul.

— Diplomatul te-a mituit cu vreo cîteva coroane, îi reproşă farmacistul. Pe urmă îşi mai jucă o dată ţigara între dinţi. Ai fost cumpărat, domnule Petőfi.

Baltazar îşi încheie pardesiul şi îi adresă farmacistului un surîs.

— Dacă mă aştepţi aci, o să-ţi spun ceva. Într-un sfert de ceas mă întorc.

Farmacistul îşi scoase ţigara dintre dinţi, cuprins de curiozitate. Fie, are să-l aştepte, dar să nu întîrzie mai mult de un sfert de ceas.

— Grăbeşte-te! — strigă în urma lui.

Baltazar încuviinţă cu o mişcare din cap: are să se grăbească. Pe drum îi veni în minte că n-are să facă mare scofală cu cina lui săracă. Trebuia să cumpere şi oleacă de vin, poate că negustorul i-ar fi dat pe datorie. Caşcavalul este bun şi proaspăt, pîinea e şi ea caldă încă, a fost coaptă în

tîrziul după-amezii. Are să fie o cină modestă, două-trei îmbucături acolo... Ajunse curînd la casa măcelarului, se opri sub fereastră şi ciocăni uşor în geam. Aşteptă, cu urechea lipită de geam, ascultînd încordat. Dinăuntru se desluşi un zgomot uşor. Atunci mai ciocăni o dată. Perdeaua ieftină şi veche, prin care străbătea raza gălbuie a unei lămpi, se dădu la o parte şi, în deschizătura ei, se ivi silueta zvelta a actriței.

— Îmi cer scuze, făcu Baltazar, pe un ton amabil. Am adus o cină modestă... O las pe pervazul ferestrei.

Depuse pachetul pe pervaz şi îşi luă rămas-bun. Dar fereastra se deschise brusc şi, în clipa următoare, un obiect greu se rostogoli la picioarele gazetarului. Se aplecă să vadă ce e: era chiar cina pe care o adusese. Apoi, ca şi cum nimic nu s-ar fi întîmplat, porni către centru. Farmacistul îl mai aştepta în restaurant. Baltazar se apropie de masa lui şi îi trase două palme răsunătoare.

VI

Scoase de pe perete un desen în tuş, o creaţie a sa înfăţişînd un castel din basme, care se prăbuşea flancat de nori durdulii — era un memento împotriva unor eventuale construcţii uşuratice — şi continuă să scrie pe dosul coalei de desen. Umpluse toate hîrtiile la îndemînă. Sub soba de tuci, pătată de rugină, se afla o pungă de hîrtie, în care cumpărase, în drum spre casă, prune de la o precupeaţă întîrziată. Desfăcu lipiturile pungii, netezi hîrtia aspră cu palma şi o întinse pe masă, în faţa sa, sub raza pală a lămpii. Trebuia de astă dată să-şi cumpănească bine frazele, să renunţe la tot ce era superfluu în ideile ce-i ţîşneau din cap, să cîntărească la bani mărunţi necesarul, pentru ca pe peticul de hîrtie să încapă toate cîte se mai voiau rostite. Licăreau zorile cînd isprăvi nuvela. Sub fereastra ce dădea către o ulicioară cu hîrtoape şi sălcii, trecură scîrţîind cîteva care încărcate cu scînduri. Aşeză unele peste altele bucăţile de hîrtie, al căror vraf părea răsturnat dintr-un coş de gunoi; o grămadă de coli de desen acoperite cu şiruri dese, file de calendar mototolite, plicuri şi alte produse de hîrtie întrebuinţată. Scrisul îi accelerase circulaţia sîngelui care, altfel, pulsa paşnic. Sufletul i se metamorfozase: calmul său egal şi senin se transformase într-un joc vioi de lumini pătrunzătoare de reflectoare. În convorbirile avute cu cunoştinţele sale şi, în general, cu oamenii, folosea fraze lungi şi liniştite. Cînd scria însă, ideile îi scăpărau în propoziţii scurte, dialogurile brăzdau ca o vijelie hîrtia. Hîrtiei îi încredinţase pînă acum exploziva sete de acţiune a tinereţii sale neliniştite, romantismul ei clocotitor şi galopant. Realitatea nu-i oferea altceva decît oricărui alt mic provincial: ocazii fără număr de a se scobi în dinţi şi

de a-şi face digestia cu burta la soare. Se întîmpla ca Csermely să dea buzna peste el în toiul nopţii, după ce sărea peste gard: ar trebui să facem ceva Piotr Chirilovici, ceva mare, ceva mare de tot!... Îl mîna spre gazetar tăcerea adîncă a orăşelului de provincie, ale cărei tălpi de mamut ameninţau să-l strivească. Se aşezau amîndoi să discute împreună ce e de făcut.

— Dumneata, Csermely, dinamitezi Turnul Eiffel, îi ordona gazetarul. N-ai băgat de seamă cu cîtă voluptate distrug Parisul cărţile care vorbesc despre viitoarea înfăţişare a lumii?... Eu dau o fugă pînă-n Africa... dă-mi o hartă... cum, n-ai nici una asupra dumitale?... Turiştii pătimaşi, de felul dumitale, se cuvine să aibă întotdeauna asupra lor o hartă, cel puţin o hartă a bolţii cereşti. Aşadar, eu îmi transfer sediul în Africa. Un imens stat aşteaptă acolo iniţiativa unui om înzestrat cu fler, care să-l întemeieze. Trebuie defrişată inima junglei... trebuie construite rezervoare pentru înmagazinarea arşiţei... ucise bacteriile... de liane vor atîrna afişe uriaşe, cu delicate poeme despre surîs, despre vise, despre noroi şi aşa mai departe... Statul ăsta n-are să mai fie guvernat de jurişti. S-a dus pe copcă civilizaţia obligată să dea ascultare înţelepciunii aride şi paragrafelor răpciuguoase ale cîtorva avocă--ei... Du-te, Csermely, şoriceii mei se agită, sînt nerăbdători să-mi ronţăie manuscrisele, pe care, după cum bine ştii, le păstrez în aceasta ladă, anume pentru ei. Am sa mă mai gîndesc la măsurile ce urmează a fi luate.

După ce-l conjura să născocească o faptă ieşită din comun, un program unitar, cu ajutorul căruia să poată elibera omenirea din cătuşele strivitoare ale prejudecăţilor şi ale ghetelor strîmte, conţopistul îşi vedea de drum, cu destinaţia salonul literar „La felinarul roşu“, unde era întîmpinat cu ovaţii. ...Cu hîrtiile în faţă, Baltazar îşi elibera picioarele din ghetele-i strîmte. De cîte ori isprăvea de scris cîte ceva, simţea că-şi dezmorţise membrele înţepenite, că-şi trosnise încheieturile lenevite, că făcuse un duş rece. Zămislea fiinţe omeneşti, care acţionau în locul lui, şi tot în locul lui îşi agitau pumnii la înălţimea caselor. Erau oameni agili şi zvelţi, care îşi făceau loc în viaţă cu coatele. Scurt-circuitele plăpînde de peste zi erau urmate noaptea, în timp ce scria, de violente descărcări de înaltă tensiune... Împăturea manuscrisul fără să-l mai citească, îl lega cu un şnur şi—l arunca în lada de lîngă sobă,

în care se aflau odinioară butuci de pus pe foc. În zilele acelea apăsătoare, cînd nori întunecați și bulbucați pluteau alene peste oraș spre a încătușa sufletele, îi venea deodată poftă să cotrobăiască prin vistieria asta prăfuită a spiritului și gîndirii sale. Oare ce fel de viziuni încredințase acelor suluri de hîrtie prinse cu șnur? Să le înviem o clipă, își spunea el. Scotea la întîmplare un manuscris din ladă și pornea în căutarea conțopistului, care, în penumbra vreunei cîrciumi, recita la picioarele vreunei chelnerițe *Pianul negru.** Apoi, într-un ungher de cîrciumă sau în vreo străduță pustie de la marginea orașului, îi întindea manuscrisul.

— Citește-l cu glas tare! — poruncea el.

Conțopistul, pe care încrederea ce i-o arăta gazetarul îl făcea nespus de fericit, întindea febril mîna după manuscris. Lectura lui consta din exclamații entuziasmate, din pași de dans, din nasturii pe care și-i smulgea de pe haină, după care îl îmbrățișa pe gazetar cu însuflețire.

— Ah, Piotr Chirilovici, de-aș avea talentul dumitale!... Și dumneata te oxidezi aci, împreună cu noi, în groapa asta de gunoi... S-o publici fără întîrziere, tătucule... scapără scîntei în jur, pîrjolește de pe trunchiul culturii ploșnițele noastre literare...

Baltazar punea capăt dintr-un gest șuvoiului îmbelșugat.

— Cum, Piotrușca Chirilovici, îți închipui cumva că vorbesc prostii?... Ascultă, porumbelule... trebuie să-ți încerci norocul în capitală, la *Novie Vremia...* Transcri-o și trimite-o redacției... Dă-mi-o mie... ți-o copiez eu pe curat... Nu, nu mi-o da, am o caligrafie afurisită... De altminteri, ia stai oleacă, tăticule... să nu le-o trimiți... Știi ce-am făcut în urmă cu doi ani?... Le-am trmis una din nuvelele lui Leonid Andreiev, semnată cu numele meu anonim... Au înghițit cîrligul, Piotrușca... La *Poșta redacției,* după vreo șase săptămîni, mi s-au răspuns următoarele: „Csermely J.: O încercare neizbutită. Singure numele personajelor sînt ruseşti, încolo atmosfera și stilul sînt imitații stîngace. Subiectul este arhicunoscut. Nu atinge nivelul exigențelor noastre...“ Era una dintre cele mai bune nuvele ale scriitorului rus... dar nu atingea nivelul exigențelor lor!... Bine faci că nu stai de vorbă cu ei... Întoarce-le spatele, tătucule!

* Poezie de Ady (n. trad.).

Odată, după o astfel de lectură, Csermely pescuise la repezeală din buzunarul său o fițuică.

— Vezi lozul ăsta?... Mi-am pus în gînd să cîştig cu el premiul cel mare... Te îndoieşti, Chirilovici?... Ascultă, armata de-un milion de oameni a lui Alexandru cel Mare a fost oprită de cîțiva fachiri, care n-aveau nici un fel de armă... Ce părere ai?... Ştii ce-a fost asta? O concentrare a voinței... E şi metoda mea... (Gazetarul îşi aduse aminte că acestea erau chiar propriile sale cuvinte; se lovea mereu de ideile ce i se răstălmăceau.) În ziua tragerii, îmi voi concentra voința... ai să vezi ca voi cîştiga premiul cel mare. Facem împreună o gazetă... Ai să apari acolo ca un meteor scînteietor... Pe ultima pagină, în chenar de doliu, vom expune produsele în putrefacție ale lui Moravetz şi Csiszlik Olivér... Eu voi răspunde de rubrica femeii... am idei geniale... Ce părere ai?... Ascultă...

Pălăria şi hainele conțopistului întruchipau imaginea unei explozii de sinceritate. Însuflețirea îl lăsase aproape în zdrențe, semănînd, cu brațele-i desfăcute pe care şi le flutura în aer, cu o sperietoare de ciori răvăşită. Baltazar aşeza la loc, pe fundul lăzii, manuscrisul prăfuit. Budapesta nu avea nevoie de scrierile lui. Redactorii revistelor menționau titlurile nuvelelor sale doar în pasajul rezervat execuțiilor în masă, la ultimul alineat, care începea astfel: „Nepublicabile“... Îi arătă vesel aceste mesaje conțopistului; publicase în glumă una sau două din nuvelele proprii în *Observatorul Carpatin.* Nimeni nu le citise. De fapt, se găsiseră totuşi două persoane care nu le azvîrliseră la coş înainte de a le citi. Unul era Moravetz, profesorul de literatură al gimnaziului, celălalt, poetul Csiszlik Olivér. Procedaseră întocmai ca orbetele cu lunca înflorită: săpaseră sub scrierile lui un labirint de galerii şi hrube, ronțăind rădăcinile şi mirosind florile de jos în sus. Moravetz vîna neologismele, Csiszlik căuta cu lupa comparațiile rătăcite pe linie moartă.

Servitoarea care se trezise aşeza cu zgomot cănile cu lapte pe caldarîm, cînd gazetarul se dezbrăcă şi se întinse pe patul îngust de lemn. Hainele îi atîrnau mototolite pe scaun. Îşi aminti de scena din ajun, cu ajutorul de farmacist, şi duse mîna la frunte, unde avea un mic cucui. Îi răsărise în clipa cînd farmacistul, rostogolindu-se sub masă după o lovitură zdravănă, îl apucase de picior şi-l trîntise la pamînt. „O

alifie pe nasul domnului Petőfi, împotriva petelor de ficat“ — îi recomandară farmacistului amicii lui de chef. Farmacistul icni, gîfîi, se ridică în picioare şi se repezi din nou. El îl aşteptă, apoi îşi ridică vertical pumnul: maxilarele farmacistului trosniră, după care se dădu bătut. Descoperise odată, într-o seară de primăvară cum, prin gestul acesta vertical, e în stare să pună capăt schimburilor de vederi similare, de îndată ce s-a săturat de ele. Scrisese un articol despre „Mănuşa“ şi, seara, cîţiva preopinenţi îi puseseră piedică. Procedase de trei ori la rînd la această mişcare verticală, şi n-avusese de ce să se plîngă. Adversarii scrîşniseră în urma lui din dinţii şi măselele mutate din loc, iar el îşi fluturase vesel batista către ei, în timp ce se îndepărta. De la farmacist îşi luase de asemenea rămas-bun cu politeţe: „În ciuda celor întîmplate, cumpără gazeta de duminică. N-am uitat de Majthényi...“

Se ridică deodată de pe pat. Îşi descoperi chipul în oglinda pătată. „Piotruşca — rîse el către propria sa imagine — de ce l-ai luat la palme pe ajutorul de farmacist? Ce-ai avut de împărţit cu el?... Fiindcă s-a umflat niţeluş în pene?... Aaa, Piotruşca, nici o abatere de la esenţial... Ce nume poartă vulnerabilul tău călcîi rănit?“

Se întoarse către perete şi închise ochii. „Sînt un mare zevzec“, îşi spuse el, sec. Avea senzaţia că, în loc să fi sărit într-o cuşcă cu lei, se rătăcise într-una cu maimuţe, spre a pescui dintre ele trandafirul aruncat de actriţă.

După-amiază îl deşteptă din somn lătratul cîinelui său, care întreţinea un violent schimb de păreri cu doi tineri cu jobenuri solemne pe cap. Cei doi vizitatori cu înfăţişare de ciocli îi stîrniseră cîinelui un protest asurzitor. Probabil că jobenurile i se păreau nişte animale necunoscute şi respingătoare, pe care se străduia să le alunge din creştetul vizitatorilor. Gazetarul puse capăt zaverei fără rost, invitîndu-i pe cei doi în odăiţa sa. Încăperea strîmtă se umplu dintr-o dată cu miros de benzină şi cu un aer veşted, de şifonier, răspîndite de mănuşile albe de antilopă şi de gherocurile lungi ale celor doi tineri stingheriţi şi proaspăt raşi. Baltazar se tolăni din nou pe patul său, măsurîndu-şi vesel vizitatorii.

— Înainte de toate — începu unul dintre ei, făcînd o uşoară plecăciune — se ne prezentăm...

— Cu neputință, se minună Baltazar.

Îi cunoştea doar bine pe amîndoi. Cel ce făcuse scurta introducere îi fusese coleg de clasă timp de opt ani. Îl chema Kelemen György. La naiba, îşi spuse Baltazar, şi îi făcu îndată loc lîngă el, pe pat.

— Stai jos, Gyuri, aci, pe marginea patului... Jobenurile le puteți lăsa pe masă... Scaunele de prisos le-am transformat astă-iarnă în combustibil... Au fost nişte geruri cumplite.

Cuvintele lui produseră oarecare derută. Tînărul cu numele de Gyuri făcu un pas înainte, cu un aer grav pe față. Probabil că nu e un secret pentru Baltazar, zise el, că scopul acestei vizite nu e cîtuşi de puțin amical, drept care îl somează să nu-l mai tutuiască... Cu atît mai vîrtos, cu cît el însuşi a renunțat de mai mulți ani la acest obicei. Se află aici spre a-i cere lui Baltazar să-şi numească asistenții.

Gazetarul se sprijini cu coatele de pernă. Se minună nespus la auzul acestei energice tirade. Îl privea pe Gyuri, care la şcoală îl confundase mereu pe Schiller cu Goethe şi cîmpia de le Mohács cu cea de la Majtény. Şi, iată, cu toate acestea, cu cîtă uşurință debita el acum noțiuni abstracte, ca jignire morală, cod, onoare, satisfacție... De parcă ar fi spart între dinți nişte alune găunoase. Fusese, cît umblaseră împreună la şcoală, un băiat soios şi sfrijit, adesea se şi încăieraseră printre bănci. Baltazar îi lipise în cîteva rînduri buretele ud de nasul pirpiriu. Părea că undeva, pe vîrful nasului lui, mai stăruie pata aceea copilăroasă a buretelui şcolar, dar fața lui radia de pe acum demnitatea, caraghioasa conştiință provincială a celui ce pare să întrebe mereu: „ştiți voi cine sînt eu?!“ La încheietura mîinii purta un lănțişor fin de aur... Se bălăcea cu familiaritate în mocirla călduță a vieții de societate, îl zărise în cîteva rînduri în compania lui Zizevszky, ceea ce constituia o distincție deosebită. Celălalt tînăr, mai puțin înzestrat cu darul oratoric, care împărtăşea spusele pline de dignitate ale amicului său doar prin schimbarea zgomotoasă şi nu tocmai curajoasă a echilibrului său corporal de pe-un picior pe altul, precum şi prin privirile subit încurcate şi pironite în pămînt ale ochilor săi lipsiți de vreo expresie, făcu de astă dată un pas înainte şi atrase atenția gazetarului asupra consecințelor dezavantajoase ce ar decurge din refuzul lui de a-şi numi asistenții.

— Ei, ei — încercă Baltazar să domolească tonul zbîrlit al vorbitorului — nu voi refuza să-i numesc, fiindcă nu sînt chiar atît de îndărătnic din fire.

Deşi, adăugă el, n-are nici un rost să se facă un secret din faptul că alegerea asistenților săi îi provoacă oarecare bătaie de cap. N-ar binevoi domnii să-i recomande ei pe cineva? Dîndu-şi însă seama că întrebarea aceasta îi făcu să piardă deodată de sub picioare terenul stabilit prin codul duelurilor, le aduse la cunoştință că are să facă rost de asistenți în număr corespunzător... Ce-ar spune onorații domni din comitetul de organizare, bunăoară, de Csermely? Conțopistul are să-i fie de folos, fără doar şi poate, cu toată însuflețirea sa, în dirijarea manevrelor întreprinse cu scopul salvării onoarei cetățenilor.

Delegații protestară ofuscați împotriva tonului nepotrivit într-o astfel de ocazie solemnă. Gyuri, fostul coleg de clasă, îl amenință cu descalificarea. Dar, înainte de a pleca, mai spuse el, nu se poate să nu constate că Baltazar a nesocotit cele mai elementare reguli de politețe, atunci cînd, nesinchisindu-se de importanța vizitei lor, s-a tolănit pe patul de pe care abia se ridicase.

— Am făcut-o doar din cauza lipsei de spațiu, îi asigură gazda.

— Noi vă sîntem — continuă fostul coleg de clasă — judecători, ca să mă exprim astfel, chemați să decidem dacă vă socotim demn şi în stare de... o satisfacție... aşadar de legile onoarei. Nu exagerez, aşadar, cînd afirm că vă vom hotărî soarta şi viitorul... Există, în cercurile autorizate, păreri după care dumneavoastră n-ați fi, *ab ovo* *... într-un cuvînt, mulți se îndoiesc de capacitatea dumneavoastră de a...

Gazetarul luă hotărîrea de a nu-şi aprinde țigara pe care o vîrîse în gură, ca nu cumva să deranjeze fragila construcție sintactică a fostului său coleg, care se năruia la cea mai uşoară adiere de vînt. Îl ascultă aşadar cu luare-aminte. Şi îşi aduse aminte că, în urmă cu doi ani, îi ceruse o invitație la bal pentru sora sa... Fusese un bal al tineretului... dar Gyuri, care era preşedintele comitetului de organizare, îi promise încurcat că are să supună celor în drept cererea lui, după care va trimite invitația prin poştă. Invitația nu sosise însă

* Din capul locului (în limba latină — n. trad.).

niciodată. Îl zgîndări deodată o curiozitate irezistibilă, în timp ce îi privea pe cei doi tineri sumbri, gata de plecare.

— Încă o întrebare, făcu el. O întrebare cît se poate de serioasă, domnii mei... Ați putea să-mi indicați numele unui pictor?

Ceilalți doi nu pricepură întrebarea. Numele unui pictor? La ce bun? Şi ce fel de pictor?

— Mă gîndeam la un maestru al picturii... sau fie şi un sculptor, maghiar sau francez, mi-e totuna...

Întrebarea îi surprinse pe vizitatori. Fruntea li se acoperi fără voie de vălurele, în timp ce se gîndeau. Stăteau în uşă şi-l priveau pe gazetarul care fuma.

— Fie, domnilor, mă mulțumesc şi cu un savant.

Ceilalți doi meditau din ce în ce mai tulburați, în uşă. Gazetarul continuă să-i examineze:

— Un filozof, domnilor...

— De ce vreți să ştiți?... se interesă Kelemen Gyuri ca, deodată, să se facă lumină în capul lui. Se înbujoră şi pufni indignat: Protestez... ați înțeles?... protestez împotriva încercării de a fi supus unui examen de inteligență. Eu n-am nevoie de aşa ceva... noi nu avem nevoie de sculptorii, pictorii şi scriitorii dumitale. Asta să ți-o bagi bine în cap... Eu rămîn un domn chiar dacă nu-mi vine în minte nici un scriitor, în timp ce dumneata poți recita pe de rost întreaga enciclopedie... nici atunci... nici atunci... ai înțeles?

— Am înțeles, încuviință gazetarul din cap. Umblă sănătos, Gyuri, îşi flutură mîna, prietenos, după el. Pe urmă se ridică şi se îmbrăcă. În timp ce se spăla, îşi reîntîlni iar chipul în oglindă.

— Ai să te bați, Baltazar? — se întrebă zîmbind.

VII

Pe fundul şanţului din jurul vechii fortăreţe se prăjeau la soare imenşi şobolani bătrîni. Gazetarul se sprijini de balustrada podului mobil şi privi distrat în adînc. Dintre cărămizile înnegrite ale fortăreţei răsăreau floricele galbene... I se păru deodată că aude vocea batjocoritoare a lui Csermely: „Spune-mi, Piotr Chirilovici, ce fel de filozof eşti dumneata?... Duel... unde-ai mai citit una ca asta, în care roman rusesc se bat în duel cei de-alde Piotruşca?... Pfui, tătucule, o asemenea nerozie!... Nealterata consideraţie a societăţii?... Ce om glumeţ eşti dumneata, Piotruşca!... Ştii cît valorează nealterata consideraţie a societăţii?... Nu mai mult decît plăcintele pe care le scapă vacile, Piotr Chirilovici“.

Fireşte consideraţia societăţii n-avea pentru el nici o valoare... Iar în cea ce o priveşte pe Veresy Ilona...

„Aha, Piotruşca, de astă dată te-am prins“, îşi apucă el vîrtos de urechi gîndurile rătăcite pe-un teren interzis. Numai că strînsoarea mîini sale pe urechile abia apucate slăbi în curînd, astfel că îşi lăsă gîndurile să rătăcească în voie... Asemănarea ei cu Kléber Ilona, constată el, e surprinzătoare, de-a dreptul surprinzătoare.

Privi îndelung şobolanii tolăniţi la soare. Îşi analiză cunoscuţii unul cîte unul. Nu erau prea mulţi la număr. Cum ar mai holba ochii la el oamenii aceia de ispravă dacă le-ar adresa rugămintea smintită de a-l însoţi în zorii zilei pînă la pădurea din dosul arsenalului şi de a asista la felul cum îl împuşcă pe farmacist sau cum îl împuşcă farmacistul pe el... Cui să i se adreseze? Sau e mai bine să lase totul baltă? Să tolereze ca ceilalţi să-l eticheteze şi să întocmească un proces-verbal, în care să se arate că a dat bir cu fugiţii?...

Din fortăreață se ivi un ofițer. Își făcu curaj: haidem în fortăreață!... De astă dată nu mai exista scăpare, nu foloseau la nimic aerele *piotr-chiriloviciene.* Fiindcă de astă dată nu mai era vorba doar de a-și apăra propria onoare, ci era vorba de a pune umărul ca onoarea ajutorului de farmacist să fie reașezată la înălțimile de unde el, Baltazar György, o doborîse cu o palmă distrată.

Porni înspre fortăreață. Sub bolta sumbră a porții de cetate, sprijinită de pilaștri și picurînd de umezeală, bocancii santinelei trezeau ecouri prelungi. Vechea clădire a comenduirii pieții se afla între niște cazărmi cu ziduri groase, solide. Supraviețuise pe această colină, deasupra orașului, ceva din rigida lume austriacă; negrii vulturi bicefali își fîlfîiau aripile imense zugrăviți pe tăblii ovale, cioplți în piatră, deasupra porților, pe fața întunecată a clădirilor monstruoase. Pe terenurile de tenis, amenajate deasupra cazematelor, și în pavilionul ofițerilor din parcul cu salcîmi, femeile evocau printre rîsete, sub monumentele războinice, amintirile adolescenței lor de pe Graben, ofițerii pifani rumegau suvenirul unor întîmplări pe jumătate născocite, pe jumătate trăite despre bravuri de echitație la Laibach sau vînători de capre negre în Tirol. Se auzea zornăit de săbii, ordonanțe cu chivără și cartușiere adăstau la porțile clădirilor, pe sub bolțile intrărilor ostașii băteau covoarele ofițerilor, prin ferestrele cu zăbrele năvălea miros rînced de postav, și aroma acrișoară a pîinii cazone pusese stăpînire pe străzile bătrîne.

Baltazar străbătu cu pași șovăitori gangurile întunecate ale clădirii comenduirii, era să-și muște de cîteva ori limba în gură călcînd afund pe lespezile în care timpul scobise gropi adînci și, la lumina chioară a becurilor electrice clipind între gratii de sîrmă, descifra anevoie inscripțiile nemțești prinse în cuie pe ușile grele, ferecate. Ușile acestea sumbre lăsau să se bănuiască teribile și înfricoșătoare taine, deși după cele mai multe din ele nu se ascundea altceva decît mirosul stătut al unor bocanci ostășești definitiv găuriți și al unor nădragi cazoni iremediabil uzați. Zidurile emanau suflul rece al unei rigidități și nepăsări respingătoare. Gazetarul ciocăni curios la cîteva uși înainte de a fi îndrumat de cineva. Fu condus în fața unui bărbat sfrijit ca o prună uscată, palid la față, cu mustățile în furculiță, care se interesă îndată

de profesiunea gazetarului. Aproape că se înecă, în timp ce repeta mecanic:

— Gazetar! Ce profesiune mai e şi asta? — se oţărî el.

Să scrii la gazetă... să-ţi baţi joc de armată... — se bîlbîi — de armată!... să cheltuieşti un litru de cerneală spre a împroşca cu ea de îndată ce răsună undeva, din întîmplare, imnul Casei imperiale! Ar fi de ajuns o patentă, un scurt ordin de zi, şi o grămadă de netrebnici mîzgîlitori de hîrtie... da... Baltazar a scris şi el lucruri nu tocmai plăcute despre armată, nu-i aşa?

Gazetarul privea calm pereţii biroului în care se afla. Maiorul îşi luă un nou avînt.

— Bandă de *Los von Oesterreich* *... ce vreţi dumneavoastră fără Austria? În ce fel vă imaginaţi că aţi putea supravieţui? Vreţi să vă puneţi pe fugă inamicii cu ceardaşurile şi cu plăcintele dumneavoastră cu brînză?

Gazetarul ascultă cu răbdare exploziile fără sens ale bătrînului luptător aflat în slujba imperiului habsburgic. După care trecu la expunerea rostului vizitei sale. Are nevoie de doi ofiţeri care să-l asiste, zise. Maiorul mai suflă un grav acord final. Cu neputinţă! Baltazar a ofensat armata, a jignit Viena şi ideea integrităţii Imperiului.

Baltazar înălţă din umeri. Se răsuci pe călcîie şi coborî agale scara. Are să-l trimită, oricum, pe Csermely. Va mai găsi el pe cineva în stare să-l asiste. Dacă îl refuză, ajunge cu această comedie! Pe Csermely îl va învăţa să nu se sperie de nimic. Totul n-are să fie decît o glumă.

Numai de nu i-ar sufla vîntul prin buzunare. Îi era şi foame. Îşi aprinse o ţigară, amăgindu-şi foamea cu ea.

...A doua zi dimineaţă se opri în faţa băncii, aşteptînd ca obloanele de fier să fie ridicate. În dosul tejghelei băncii şedea o fată tînără. Umblaseră împreună pe vremuri la şcoala de dans: era, la data aceea, o făptură subţirică, cu ochi pironiţi sfios în pămînt; între timp însă devenise o fată frumoasă şi distantă. Fără să-şi ridice măcar capul, ea întinse indiferentă mîna-i albă, cu degete prelungi. Poliţă?... Nu era nici măcar o umbră de interes în vocea ei, ci doar o între-

* Una dintre lozincile mişcării de independenţă a Ungariei, în ajunul primului război mondial: „Să ne rupem de Austria“ (în l. germană — nota trad.).

bare plictisită şi silită, colorată cu un strop de mirare ironica şi de neîncredere. Gazetarul nu-i dădu atenţie.

— Aţi ghicit, răspunse el cu amabilitate. Fata îl privi cu răceală, apoi lăsă să-i scape hîrtia pe tejghea: Veniţi mîine.

Baltazar se aplecă peste tejghea şi o privi pe funcţionară cu multă prietenie. Era vorba de ceva din cale-afară de urgent... avea nevoie de bani într-un scop deosebit de serios... S-a gîndit la vreo două sute de coroane; nu se prea pricepe la operaţiile financiare de acest fel — urmă — dar dacă domnişoara socoteşte că avutul lichid al băncii o permite, ar solicita o sumă şi mai mare.

Fata nu-l învrednici nici măcar cu o privire. Clătină doar din cap. E mai bine ca Baltazar să-şi ia polița, zise ea... Să şi-o ia? Domnişoara pare o avea idei de-a dreptul năstrușnice. Nici vorbă nu poate să fie ca banca domnului prim-medic să nu tragă foloasele cuvenite de pe urma unei astfel de tranzacţii.

La auzul conversaţiei se ivi de după uşa capitonată cu postav verde a încăperii vecine prim-medicul. Zări polița de pe tejghea, o duse mirat la ochi şi prinse să citească, scandînd, semnătura de pe ea: Bal-t-azar György? Ce are de gînd cu acest petic de hîrtie?

Aplecîndu-se peste tejghea, privi triumfător în ochii gazetarului.

— Ce fel de operă este asta, dacă mi-e permis să întreb? întreb?

— Asta? — făcu tînărul cu blîdețe. E un autograf.

— Autograf? Ce înţelegi dumneata prin autograf?

Gazetarul se sprijini cu coatele de tejghea. Îşi dăduse seama că s-a zis cu cele două sute de coroane. Privi țintă în ochii înmărmuriţi ai prim-medicului. Baltazar aflase că banca colecţionează în interesul afacerilor sale asemenea autografe. Ce-ar fi să aibă şi unul de mai mare valoare, şi-a spus el cu mărinimie, fiind sigur că băncii i-a scăpat pînă acum ocazia de a pune mîna pe-un autograf de-al lui.

— Şi crezi că el valorează două sute de coroane? întrebă prim-medicul cu un hohot de rîs.

— După cîte îmi dau seama, nu prea aveţi simţul pieselor muzeale, răspunse gazetarul, dînd din umeri. Regret din toată inima.

Întinse mîna după poliță, o trase încetişor dintre degetele prim-medicului şi o vîrî în buzunar. Se înclină plin de amabilitate.

— Vă cer scuze pentru deranj. Apoi, cu un rîs uşor, către fată: — Domnişoară?... Bună ziua!

Ieşind din bancă, Baltazar se plimbă de cîteva ori roată prin piață. Trăsură... medic... pansamente... vor mai fi şi alte cheltuieli. Ce să facă? Să se ducă la editor? Asta-i bună! Editorul îl plăteşte cel mult cu bani mărunți, aşa că nici vorbă de-un avans mai consistent. De cîteva luni, îl amenință chiar cu încetarea publicării gazetei. Publicitatea stagnează, sporul de tiraj promis de Baltazar nu s-a produs. De altfel, e nevoit să înghită mereu reproşuri de pe urma articolelor lui Baltazar... Nu, n-ar avea ce să caute la editor... N-are bani şi pace. Le va scrie asistenților: „Domnilor, sînt obligat să vă aduc la cunoştință, spre regretul meu, că n-am izbutit să fac rost de suma necesară reglementării diferendului cavaleresc nici după eforturi repetate. Faceți-vă datoria, domnilor asistenți. Aştept cu sufletul împăcat sentința dumneavoastră, care, nu mă îndoiesc cîtuşi de puțin, va fi aspră şi fermă, conformă cu diferendul şi cu spiritul epocii...“

În geamul vitrinei unei prăvălii o zări pe Veresy Ilona. Corespondența mentală luă sfîrşit, privirile lui urmăriră potolite imaginea plutitoare a fetei, reflectată în geamul vitrinei... Pe urmă examină amănunțit pălăriile, ciorapii, cămăşile cu plastronul scrobit, butonii de manşetă expuşi. În filme, adversarii apar cu plastroane scînteietoare într-un luminiş al pădurii Boulogne. Frunzişul copacilor întunecați e înfiorat de adieri uşoare, pe pajiştea luminişului răsar flori de cîmp ce se leagănă pe tulpini înalte, adversarii se salută ridieîndu-şi jobenurile, feţele sînt rigide... văleu, cu ce distinsă eleganță are să-şi ridice şi el pălăria de velur ponosită către farmacist... Văleu!... Drept care farmacistul îşi va ridica şi el, clănțănind din dinți, melonul rotofei...

După-amiază îi veni, totuşi, o idee. Întîi îl rugă pe casierul care locuia în aceeaşi curte cu el să primească să-i fie asistent. Îi trimise cîteva rînduri lui Csermely, rugîndu-l să ia contact neîntîrziat cu casierul. După toate acestea, îşi chemă cu un scurt fluierat cîinele, deschise poarta într-o rînă a grădinii şi porni cu paşi grăbiți pe poteca năpădită de bălării. Prepelicarul îl apucă de cîteva ori linguşitor de mînă, zburdă

cu exuberanță prin tufele de măliniță, apoi, cu o labă uitată a nedumerire în aer, îl privi uimit pe Baltazar, care, asemenea unui dulău pus pe pradă, sări sprinten peste gard.

— După mine, Pagat! Am să-ți explic mai tîrziu cum stau lucurile, îi făcu Baltazar semn din cap.

Trecînd gardul, se putea ajunge mai repede la drumul de cîmp, nu mai trebuiau să ocolească pe ulițele mărginaşe, peste care pluteau la ora aceea norii groşi de praf ridicați de roțile căruțelor întorcîndu-se acasă. Încă vreo cîțiva paşi sprinteni şi, în fața lor, se ivi podețul suspendat al fabricii de spirt, care pluteau la ora aceea norii groşi de praf ridicați de roțile domoale ale după-amiezii de toamnă aduceau dinspre fabrică miros iute de borhot şi mugete de vită. Magazionerul se prăjea la soare lîngă gard, legănîndu-şi agale luleaua împodobită cu ciucuri roşii.

Gazetarul se opri locului şi respiră adînc. Nu băgase de seamă că prea se avîntase. Magazionerul îşi manevră luleaua în colțul stîng al gurii şi îl salută pe gazetar cu multă simpatie. În urmă cu un an, alunecase, în cealaltă fabrică, pe o scîndură şi căzuse pînă la brîu în borhotul fierbinte. Gazetarul se zbătuse cu acel prilej ca să obțină pe seama lui despăgubirea cuvenită. Ar fi putut să intre anume în vorbă cu el şi, ca din întîmplare, să-i pomenească de banii de care avea nevoie. Magazionierul l-ar fi împrumutat fără doar şi poate. Primise de la fabrică o sumă frumuşică. Putea să intre în vorbă cu el, însă n-avea s-o facă.

— Bună ziua, strigă el către magazioner, văzîndu-şi de drum.

Dincolo de podeț urma un drum îngust de cîmp, care se bifurca în dreptul unui şir de plopi. Drumeagul nou, şi mai îngust decît cel din care se despicase, se năpustea către teascurile adăpostite sub colină, în timp ce drumul de cîmp se desfăşura domol către cîmpia largă din zare. Pagat se opri în capul drumeagului mărginit de plopi, ridică din nou laba, în aşteptarea stăpînului său, şi îşi aținti ochii blînzi către fața lui.

— Mai departe, făcu Baltazar, arătînd cu mîna către conturul dealurilor albăstrind la orizont.

Prepelicarul țîşni, încîntat, pe potecă. Din porumbiştea culeasă îşi luară zborul, speriate, cîteva păsări durdulii, de îndată ce cîinele îşi vîrî botul între frunzele ce foşneau aspru.

Cercetă pe rînd colibele înnădite din găteje, pe care paznicii le părăsiseră după culesul pepenilor, urcă în goană coasta dealului, către pădurea ale cărei ecouri îi multiplicară jucăuş lătratul ce se mistui în depărtare, de unde nu-i mai răspunse decît un murmur stins. Un vînt straşnic se pornise peste noapte dinspre munții îndepărtați, vînzolind pînă dimineața pădurile, împrăştiind peste mirişti frunzele veştede culese de prin castani şi secînd firicelele de apă leşietică din pîrtiile lăsate de roțile carelor. Baltazar înainta repede pe drumul argilos, aruncînd priviri pîcloase către coama spinoasă a coastelor pline de podgorii. Deasupra lor pluteau nori de culoarea sulfului şi cîte-un noruleț ce naviga fără grijă prin apele văzduhului părea că se prinde mereu de aracii înalți. Cîinele se luase la întrecere cu o prepeliță, urcă în goană pe sprînceana de pămînt ce se ridica în fața lor, se opri în vîrful movilei, aruncă o privire în urmă, lăsă baltă urmărirea prepeliței şi se piti, cu o expresie şireată în ochi, după piatra de hotar. Baltazar îi cunoştea şolticăriile, se prefăcu aşadar a nu fi văzut nimic şi trecu nepăsător pe lîngă piatra de hotar. Prepelicarul izbucni îndată, cu un schelălăit victorios, din ascunzişul său. Era întruchiparea bucuriei de a trăi, radiind lirism şi tinerețe triumfătoare. În trupul lui zvelt pulsa intens bucuria vieții; Baltazar fu silit să se aplece de cîteva ori asupra lui, spre a-i primi sărutul pe-o ureche, recunoştința debordantă pentru că există, pentru colinele acoperite de pajişti, pentru păsările ce-şi luau speriate zborul din tufe, pentru zgomotul cîrîitoarei şi pentru zîmbetul pe care Baltazar i-l dăruise. Apoi, satisfăcut şi însuflețit de un nou elan, o zbughi către şesul îngălbenit, ca să se întoarcă peste puțin cu coada între picioare, mînat din urmă de o teamă fără nume, şi să adulmece fața lui Baltazar. Privirile prepelicarului îl iscodeau de astă dată neliniştite, aşteptînd parcă un răspuns. Nu se mulțumea doar cu o dezmierdare pe creştet, avea nevoie de un cuvînt, de grai inteligent, articulat.

— Înainte, Pagat... n-ai nici o teamă...

Abia acum îşi clătină capul, de parcă ar fi încuviințat, temerile lui erau alungate de vocea caldă, se repezi înveselit pe mirişti şi semănături. Aşa făcea de fiecare dată. O zbughi lătrînd dar astăzi mişcările îi erau lipsite parcă de sprinteneală, lătratul lui suna fals şi îşi întoarse privirile de mai

multe ori către stăpînul său. Părea că simte ceva în aer, zărise pare-se ceva pe fața lui Baltazar.

La țărmul rîului se opriră. Bacul plecase de cîteva minute, trecînd dincolo un car încărcat cu fîn. În zornăitul lanțurilor intervenea un plescăit monoton de apă, zgomotul valurilor ce năvăleau pe capătul bacului. Baltazar se așeză pe-o piatră de hotar, ascultînd susurul domol al apei lînga mal și vîjîitul valurilor îndepărtate. Prepelicarul fugărea ciorile ce se ospătau pe grămezile de gunoaie împrăștiate pe arături. Nu-l chemă, ci îl lăsă să se zbenguiască în voie și să revină din proprie inițiativă. Pagat se întoarse într-adevăr în curînd. Știa că în asemenea ocazii avea să urmeze o conversație. Îl interesau vorbele ce-i erau adresate și care, din ceața necunoscută ce le învăluia, scăpărau cunoscute către el. Ciulea urechile și încerca să le ghicească înțelesul. Stăpînul său avea un glas blînd și muzical, la auzul lui i se răspîndea prin mădulare o toropeală alinătoare.

Își ridică botul încă de departe, nările i se dilatară adulmecînd curioase, botul i se alungi, urechile i se lipiră de craniu, și îl privea pe Baltazar cu ochi întrebători, iscoditori.

— Stai jos, Pagat, îl invită stăpînul său, cu vocea umbrită de oboseală. Vreau să-ți spun ceva.

Prepelicarul se lăsă cu un aer de seriozitate pe picioarele-i dindărăt. Își linse de cîteva ori nervos buzele, fără să-și ia o clipă ochii de la stăpînul său. O pasăre zbură alene pe lîngă el, atît de jos, încît părea că-l va atinge cu aripa, dar cîinele nici n-o băgă în seamă. Gazetarul îl apucă drăgăstos de-o ureche.

— Îți par suspect, nu-i așa?... Ascultă, amice, îți mărturisesc că... vreau să comit pe seama ta o mîrșăvie. O faptă trădătoare. Vreau? Nu, n-am folosit cuvîntul potrivit. Nu, nu vreau de fel... cum aș putea să vreau una ca asta?... Societatea, pe care tu n-o cunoști decît după mirosu-i respingător și după ciomagul ei, mă silește s-o fac...

La auzul vorbelor domoale, Pagat ciuli urechile. Labele prinseră să-i tremure aproape imperceptibil.

— Sîntem puși în fața unor dogme, dragul meu prieten și tovarăș de soartă... Amintește-ți, de cîte ori am încercat să ne scoatem botnița... spre a putea duce traiul fericit și liber al cîinilor fără stăpîn. Ce-a răspuns, la aceste încercări ale noastre, societatea? „Gura!“ — s-a răstit ea le noi. Societatea

îşi are legile ei proprii de funcţionare, prieten drag... Ţi se interzice să scuipi pe jos... să calci pe iarbă... să cobori în timpul mersului... iar ca să te-apleci în afară pe fereastra societăţii e de-a dreptul periculos... eşti obligat să-ţi iubeşti semenii ca pe tine însuţi... Mă auzi? Fă-ţi nod pe coadă, *mon ami,* ca nu cumva să uiţi de toate astea... Există apoi o dispoziţie şi în privinţa semnalului de alarmă, folosirea lui este interzisă... Odată, aflîndu-mă la mare ananghie, am tras de semnal, însă mi-a fost dat să constat că semnalul ăsta era de mult defect... Dar să lăsăm societatea în plata Domnului! Să ne prefacem ca şi cum ne-am preda fără condiţii. Tu, care eşti un cîine de rasă cu tendoane elastice, ai putea avea parte chiar de o oarecare consideraţie... Eu însă am fost dat afară pînă şi din cea mai minusculă bancă de pe întregul globului pamîntesc, cică n-aş avea nici măcar valoarea unui bănuţ de aramă... cică nu posed garanţie nici de-un sfanţ... Am fost azvîrlit cît colo, amice... Ştii unde ne găsim acum? În spaţiul cosmic... E înnebunitor de pustie lumea asta, amice. Se spune că pămîntul e populat de un miliard şi jumătate de oameni... Un miliard şi jumătate şi, totuşi, nimeni... nici un suflet... Înţelegi, iubitul meu tovarăş de ursită?... Noi doi s-ar cuveni, de fapt, să fim solidari... Acolo... departe, în oraş, nimeni n-are nevoie de mine. Fireşte, mă întrebi ce caut cu toate acestea acolo?... Voiam să-i împrospătez aerul îmbîcsit. Intenţionam să fac s-ajungă oleacă de ozon în plămînii aceia îmbîcsiţi. Au strîmbat însă din nas şi şi-au zăvorît plămînii în faţa transporturilor mele de ozon... Destinatarul refuză primirea, se va returna!... Eu unul mă spăl pe mîini... Singurul lucru excepţional ce mi s-a întîmplat în aceşti douăzeci şi cinci de ani este acela de a fi produs şaizeci de kilograme de celule... Să le lăsăm, însă, la naiba... Ar trebui să răspund la întrebarea: de ce anume fac treaba asta cu farmacistul? Ţie am să ţi-o destăinuiesc, fiindcă mie mi-am refuzat cu încăpăţînare răspunsul. Aşadar, cauza... ciuleşte bine urechile... cauza este Veresy Ilona, fosta societară a Teatrului de Comedie... Na-ţi-o frîntă, nu-i aşa? Să mori de rîs, nu alta! „Ce părere ai, Piotr Chirilovici, de nerozia asta strigătoare la cer?“ ar întreba conţopistul... Mi-e totuna... totuna... Mă iubeşti, Pagat?... Nu mă privi în felul ăsta, te rog... renunţă la expresia asta de mîhnire din ochii tăi... de astă dată nu vor mai trage nimic la cîntar imponderabilele ca ataşamen-

tul... prietenia... Te rog să suspenzi orice ataşament, orice prietenie...

Din gîtlejul prepelicarului răzbătură sunete stinse, jalnice. Cîinele îşi mişcă labele, întoarse capul, dar apoi se uită din nou ţintă la stăpînul său.

— Vine bacul, aşa că e timpul să trecem la subiect, îi spuse acesta. Mi s-au oferit bani pentru tine, amice, iar eu... să nu mă osîndeşti cu prea mare asprime pentru asta, fiindcă nu sînt nici eu decît un sărman om mîrşav, nici pe departe un cîine cu caracterul tău de granit... eu primesc tîrgul propus şi te prefac în bani, dragul meu... De ce anume... la ce bun? Societatea, *mon ami,* societatea!... Sînt un mizerabil vierme neputincios... N-are nici un rost să mă compătimeşti... Ştiu prea bine că, dacă există pe pămînt mîrşăvie, apoi asta este. Mîrşăvie la pătrat, la cub chiar. Scot la mezat dragostea. Pun în vînzare singura făptură care s-a ataşat de mine... Bacul a tras la mal, dă-mi aşadar mîna, *mon ami...* prieten al meu, aşa mi-a spus cineva: *mon ami...* dă-mi mîna, şi iartă-mă. Dac-aş fi cîine, cu siguranţă că n-aş fi în stare de una ca asta... n-aş putea să te vînd... însă nu sînt decît om...

Întinse mîna, Pagat întinse şi el încetişor o labă. Ochii lui cafenii, plini de căldură, cercetau cu o tristeţe umilă privirile aburite ale gazetarului, laba îi atîrna şovăitor în aer, sperînd că, poate, nu-i adevărat, că nu sînt totuşi definitive spusele acelea dureroase, care îi săgetau inima. Se întîmplase şi în alte dăţi ca ei doi să dezbată împreună lucrurile ciudate ale acestei lumi, cu care prilej auzise cuvinte la fel de dureroase. Numai că acelea se isprăviseră cu bine; ajungea o clipire, mugurele unui zîmbet involuntar în colţul ochilor lui Baltazar, iar el o şi zbughea din loc, punea iar fericit stăpînire pe lumea din jur şi se năpustea, cu un zgomot asurzitor de bătălie, asupra vrăbiilor ce se scăldau în praf sau asupra găinilor ce cîrîiau fără grijă pe sub tulpinele de floarea-soarelui din fundul curţii. De astă dată însă era parcă altminteri. Peste faţa omenească trecu un zîmbet sleit, se acoperi pe încetul cu brazde, care semănau a surîs, dar în pupilele dilatate ale ochilor stăruia o tăcere întunecată. Pagat adulmecă cu botul în aer, capul şi-l lăsă în pămînt: mirosi zîmbetul stăpînului său şi îşi abandonă resemnat laba în palma întinsă către el. „Mulţumesc, Pagat“ — auzi glasul omenesc, rupt parcă dintr-un tainic şi adînc izvor. Cu coada ochiului pîn-

dea, cu toate acestea, sfîrşitul glumei. Dar surîsul îndreptat către el avea umbre, îşi dădu seama că pluteşte peste el întunericul rece al unei hotărîri definitive. Laba şi-o lăsă grea în palma stăpînului său, apoi prinse pe încetul să tremure din tot trupul. Îşi vîrî botul între braţele stăpînului său — ca atunci cînd el îl pescuise din unda subţire a pîrîului, pe vremea cînd era doar un căţeluş de două săptămîni şi tremura din toate încheieturile — apoi, din gîtlejul cîinelui, izbucni un plîns copilăresc, îndurerat.

O undă de vînt plimbă în clipa aceea peste valea rîului nişte bătăi de clopot din îndepărtata turlă a oraşului. Era ora patru. Bacul trăsese şi el la mal, botul lui lat ronţăia cu un zgomot ritmic grinzile putrede de brad ale debarcaderului.

— Să ne purtăm ca bărbaţii, rîse Baltazar, şi îşi plimbă drăgăstos palma peste creştetul prepelicarului.

Traversară rîul pe bac. Nu mai erau departe de sat. Urmară coline ţepoase, în scobitura lor albăstreau, în nuanţe moi de pastel, căsuţe paşnice. Mergeau în tăcere, fără să se grăbească, către sat, nemaiavînd ce să-şi spună. Intrară în ograda unei case de piatră, înconjurată de o livadă întinsă plantată cu brazi. Tocmeala fu făcută la repezeală. Stăpînul casei îl ospătă pe Baltazar şi, apucîndu-l de umeri, îl sili chiar să se aşeze pe scaun. El însă se ridică îndată, spunînd că e grăbit. Avea în curînd să cadă întunericul şi voia să se întoarcă în oraş înainte de a însera. În pridvor îi aţinu calea o fată zveltă, cu privirile îndrăzneţe. Se interesă de numele cîinelui, apoi fluieră scurt.

— La mine... Pagat!

Vreme de-o clipă, cîinele întoarse capul către ea şi ciuli o ureche. După care îşi aţinti iar privirile asupra stăpînului său.

— De unde îl ai? — întrebă neîncrezătoare fata.

Gazetarul o lămuri în cîteva cuvinte: dăduse peste el în albia unui pîrîu, naufragiat pe-un banc de nisip. Îl luase acasă ţinîndu-l în palmă, făcuse rost de un biberon şi îl crescuse.

Fata scoase de undeva un lanţ, pe care îl prinse de zgarda prepelicarului. Baltazar nu se putu opri să nu-i mai adreseze cîteva cuvinte de adio.

— Cînd, *mon ami* — glasul i se adînci, surîse dureros — ţi se va urî de raţele sălbatice de la ţară, nu mă supăr dac-ai

s-o ştergi de-aici, ca să te întorci la mine... Dacă, datorită farmacistului, voi da cumva ortul popii... — de ce să n-o spun: nu prea am chef să dau acest ort aşa de curînd — ...nici în acest caz n-ai să fii o povară pentru sedia orfanală. Nevasta ciubotarului îţi va purta de grijă.

Fata întoarse privirile către gazetar.

Din glasul pe care emoţia îl încălzise şi-l învăluise într-un abur delicat se desluşea un suflet sensibil. Fata se apropie curioasă de el.

— Prietenul dumitale se va simţi bine la noi, făcu ea, ceva mai prietenoasă. Nu cred că va avea pricină s-o şteargă de-aici.

Baltazar urmări mut cum îl legau pe prepelicar de un cireş din faţa pridvorului.

— Dumneata nu vînezi, ce-ai face cu el? — continuă fata.

— Aş sta cu el de vorbă... M-aş întreţine cu el, domnişoară... Am avut lungi convorbiri împreună, despre toate... Am fost cei mai buni prieteni.

Soarele se pregătea să scapete. Tînărul fu rugat să mai rămînă, el însă mulţumi, vîrî în buzunar bancnotele pe care le mai ţinea distrat în mînă, şi îşi luă rămas bun. Fata îl salută cu drăgălăşenie. Se aplecă peste parapetul pridvorului şi se uită intrigată după el. Ce ciudat vorbise! Răsunau încă în auzul ei cuvintele acelea fără sens, dar de fel stupide, pe care tînărul le risipise cu un surîs blajin aici, în pridvor, unde nu se prea obişnuia să i se spună „mon ami“ unui cîine.

Baltazar porni, fluierînd uşor, către casă. Nu fluiera de fapt vreo melodie, ci doar aşa, la întîmplare, ca să facă şi el ceva. Pagat îl auzi de lîngă cireş, urechile lui mobile se aţintiră către şosea. Asculta fluieratul slab, care se îndepărta, în timp ce inima îi bătea cu putere în piept, plîngînd mut, încît nici nu băgă de seamă că o labă i se cufundase adînc într-un blid plin de mămăligă, ce-i fusese aşezat în faţă spre a-l îmbuna.

VII

Majthényi se înapoiase la sfîrşitul verii din Germania, unde avusese un post în diplomaţie. Opreliştile carierei funcţionăreşti, interdicţia exprimării opiniilor personale, care bloca supapa înclinaţiilor lui robuste năzuind să se impună, îi potoliseră pe încetul interesul faţă de cariera sa, care nu făgăduia, de altfel, decît o foarte înceată avansare. Era lipsit de discreta mlădiere şi răbdare a diplomaţilor şi dansatorilor de menuet, se simţea stingherit la strîmta sa masă de lucru, iar constituţia-i temperamentală nu se mulţumea cu tăcerea surdă ce stăruia în birourile izolate de lume prin uşi capitonate. Aspira la mai multă libertate de mişcare şi la o mai mare publicitate. A fi diplomat însemna ca, în toiul unei vieţi colorate şi pline de evenimente, să joci rolul unui plic sigilat, ce se desface abia după moarte, uneori doar spre a se afla că fusese cu desăvîrşire gol. Majthényi n-avea nici o vocaţie pentru această carieră. Nu că i-ar fi lipsit inteligenţa. Îşi mai aducea aminte de Platon şi Aristotel, îl citise pe Széchenyi, îi critica pe Colbert şi Taylor, ştia cîteva date statistice importante despre vămile agrare din patrie, ba parcurgea uneori pînă şi tabla de materii a revistelor cu preocupări de sociologie, nu fără un oarecare folos intelectual. Literatura, cu care avusese puţine ocazii de a se întîlni, o disprețuia din toată inima, ca pe-un vlăstar de seră al unor reverii maladive. Literatura i se părea ceva în afara vieţii, neputînd pretinde din partea lui vreo consideraţie. În concepţiile sale despre scriitori nu izbutea să se debaraseze de bănuiala că ei suferă de nişte tare fizice disimulate. Ele îi silesc ca, în locul apariţiei lor nemijlocite în public, să se retranşeze în strîmta lor cochilie şi, pipăind de jur-împrejur cu antenele lor prevăzătoare, să pretindă a fi viaţă ceea ce

izbutesc în acest fel să atingă la întîmplare. Pe seama lui, cartea era un mijloc de a alunga plictiseala pe-o jumătate de oră, socotind inutilă orice discuție pe marginea ei. O masivă şi de nestrăbătut pătură a omenirii, marea mulțime a celor ce activează în profesiunile intelectuale disprețuieşte netrebnica îndeletnicire a producerii de cărți. Oamenii cumpără *Istoria luptelor de eliberare* în ediție de lux, iar cînd capriciul modei i-a înzestrat cu biblioteci de nuc cu geamuri de cristal, cumpără de dragul dulapului scump şi seria jubiliară a scrierilor lui Mikszáth, dar polenul de artă al cuvîntului scris rămîne cu desăvîrşire străin percepției lor, puterea condeiului n-are nici un efect asupra minții lor. Majthényi nu făcea o taină din faptul că marii maeştri ai beletristicii îl lasă rece. Citise multe şi de toate din plictiseală, dar, de fiecare dată cînd închidea o carte, în sufletul lui se închidea şi sertăraşul unde se depozitau amintirile lecturilor sale. În dulapul lui atîrnau mereu o duzină de costume la modă şi o cantitate corespunzătoare de cravate, a căror grijă o purta un fecior îmbrăcat într-o discretă uniformă de valet. Manierele sale occidentale, înfățişarea plăcută, dezinvoltura şi frumusețea de fel banală a chipului său îi asigurau uşi larg deschise în toate cercurile societății. Se pricepea să fie fermecător față de contesele cu părul alb şi, în acelaşi timp, supărător de indiferent în prezența unor fete şi femei tinere, care nu corespundeau pînă în cele mai infime detalii îndărătnicelor exigențe ale gustului său. Lăsase fără răspuns cîteva misive conținînd promisiuni cochete, ce-i fuseseră expediate drept urmare a unor conversații spirituale din ajun, fusese în croazieră pe Adriatica cu o necunoscută, care-l luase de braț la un bal mascat, amețită de scăpărarea stelelor în miez de noapte şi de gînguritul unei mandoline pe puntea de mijloc a vaporului. Cînd însă debarcară, iubirea debarcă şi ea, împreună cu întregul ei bagaj, fără a lăsa vreo urmă. La vîrsta de douăzeci şi opt de ani, convins că în cariera sa nu-l aşteaptă de nicăieri laurii pretimpurii pe care-i dorea, nici vreo afirmare profesională, îşi dădu demisia, luînd hotărîrea de a se întoarce pentru cîteva luni acasă, unde avea destul răgaz să mediteze asupra celor ce urma să facă în viitor. Împachetă operele complete ale lui Colbert şi Széchenyi, floretele, costumele şi cravatele fără număr, trimise cuiva în grabă un imens buchet de trandafiri albi şi cîteva cuvinte de regret

aşternute pe un indiferent carton cu blazon, apoi luă trenul şi nu se opri pînă acasă.

Tatăl său îl privise în prima zi cu satisfacţie şi încîntare, văzînd într-însul propria sa imagine: aceeaşi siluetă subţiratică, plăcută, acelaşi nas acvilin, aceeaşi frunte dîrză şi aceiaşi ochi glaciali. Abia a doua zi îl întrebase, după ce bucuria revederii se risipise:

— Aşadar, te-ai plictisit să mai azvîrli banii pe fereastră, băiete?

Întrebarea suna destul de ironic. În afara strîngerilor de mînă cu prilejul sosirilor şi plecărilor, se înfruntau mereu ca doi adversari. Majthényi înălţă din umeri. Găsea că e prea devreme să se războiască cu taică-său.

Oraşul era din cale-afară de plictisitor. Străbătu călare în cîteva rînduri moşia sau se retrase în camera sa, unde răsfoi vechi documente de familie şi citi actele îngălbenite ale unor ciorovăieli de altădată, care duraseră decenii la rînd, iscate de vreo păşune de munte sau de vreo biserică aflata în ctitoria familiei. Odată se duse chiar şi la cazinou. Fu întîmpinat cu strîngeri de mînă afabile şi cu un interes plin de respect. Mobila învechită răspîndea mirosul acela fără nume, acru şi sleit, al măruntelor cazinouri de provincie, în firidele ferestrelor acoperite de pînza păianjenilor zăceau muşte mumificate. Capete pleşuve şi veşminte caracteristice, prost croite... Aruncă o privire în jur, apoi plecă plictisit... O dată pe săptămînă, maică-sa avea musafiri. Societatea care, împrăştiată pe la trei sau patru mese, juca whist, era alcătuită din moşieri de prin împrejurimi, din ofiţeri superiori cu soţiile lor, aflîndu-se doar arareori şi cu totul întîmplător cîţiva orăşeni între ei. Majthényi luase parte la cîteva din seratele acestea, însă nici jocul de cărţi nu-l amuza. Într-una din zile, pe cînd se pregătea tocmai să se retragă, îi aţinu calea o femeie tînără. Era doamna Csornai, soţia unui deputat, care petrecea cea mai mare parte din an, alături de soţul ei, în Capitală şi în străinătate, pentru ca abia în toamnă să se înapoieze acasă pentru scurt timp. Semăna cu o butelie de Leyda supraîncărcată, a cărei îmbelşugată rezervă de electricitate a fost neglijata de nişte mîini indiferente.

— Nu ne-am văzut de mult, făcu ea cu înţeles, dirijîndu-şi cu îndrăzneală zîmbetul către privirile bărbatului. Aşteptam să mă cauţi...

Majthényi se înclină cu o mişcare uşoară şi elegantă. Era ceva în înclinarea lui care nu se dobîndeşte decît printr-o rafinată cultură a gesturilor: o scuză plină de părere de rău, amabilitate, compliment, dezinvoltură şi absența desăvîrşită a oricărui interes. La întrebările lui Majthényi, femeia îi spuse că soțul ei e mereu bolnav, săptămîna trecută s-a înapoiat dintr-un sanatoriu din străinătate şi intenționează să renunțe la mandatul său, retrăgîndu-se la moşie. Vocea ei vibra înăbuşit, ca apa într-o oală acoperită, sărind uneori din ea şi cîte-un strop pătimaş. Îi plăcea Majthényi. Fără să-i fie teamă de îndrăznelile ce i-ar fi putut asalta feminitatea lipsită de apărare, zîmbi țintă în ochii care o priveau cu indiferență. Alunecase de cîteva ori pe lîngă Majthényi, în ceața unor voaluri fluturînde, mătăsuri şuşuitoare şi penaje înspumate, fără să fi trezit într-însul acel interes pătimaş la care, datorită vîrstei, eleganței şi siluetei sale fără cusur, s-ar fi putut aştepta pe bună dreptate. Ochii ei mari şi cenuşii semănau cu ai unei căprițe meditative, alteori cu ochii arzători ai unui demon de pe un afiş cinematografic, pupilele îi erau acoperite pe jumătate de pleoapele voluptuos lăsate. Buzele, pe care le ținea întredeschise ca o fiară hrăpăreața sau ca un copil ahtiat după dulciuri, exprimau cerbicie.

— Fă-mi o vizită, Majthényi, zise ea în cele din urmă, întinzînd mîna către bărbat. Ştii la ce m-am gîndit? — îl întrebă, întorcîndu-se din drum. Dacă soțul meu renunță la mandat... ai ghicit?... Nu? Se pare că n-ai prea multă imaginație. Ei bine, să-ți destăinuiesc la ce m-am gîndit... Apropie-ți urechea de mine... mai aproape, Majthényi...

— Îmi puneți calmul la grea încercare, doamnă, o amenință în glumă bărbatul.

— Adevărat?... Asta îmi face plăcere... Ascultă deci: m-am gîndit că ai putea să candidezi dumneata în circumscripția soțului meu...

Majthényi găsi frumos acest gînd. Prinse mîna femeii şi o duse la buze cu o adîncă reverență.

— Gîndul merită recunoştință. Am auzit însă că dumneata eşti din cale-afară de uituc.

Îşi zîmbiră. Majthényi o asigură că, de astă dată, n-are să mai fie uituc.

Peste cîteva zile, tînărul încălecă şi porni către conacul soților Csornai. Deputatul, care era cu vreo treizeci de ani

mai în vîrstă decît soția sa, după unii chiar cu patruzeci, şchiopăta, sprijinindu-se într-un baston, prin salonul spațios al conacului, agitînd în mîna-i rămasă liberă o apărătoare de muşte.

— În cazul în care ai să renunți la mandat, aş putea conta pe sprijinul dumitale? — trecu Majthényi direct la subiect.

Bătrînul şchiopăta cu un rînjet viclean în vînătoarea sa de muşte, strivindu-le cu o nemaipomenită bucurie... În cazul că are să renunțe la mandat?... Nici prin gînd nu-i trece una ca asta... Medicii?... Îndrugă verzi şi uscate... Totuna-i că apără interesele circumscripției sale de-acasă sau de la clubul partidului, nu-i aşa?... Îi răspundea lui Majthényi prin ocoluri viclene. Îi venea peste mînă să mărturisească că, după atîtea vijelii, starea sănătății îl sileşte să se retragă din viața publică, impunîndu-i repaos complet. Gîndul de a-şi ceda altcuiva circumscripția, pe care o reprezentase atîta vreme, deştepta într-însul un sentiment de dureroasă invidie.

Afară, pe verandă, femeia îl privi din nou țintă în ochi pe Majthényi.

— Ai încredere în mine! Voi sta cu el de vorbă... Am să-ți fiu aliată. Mă primeşti?

Majthényi privea cu un surîs neutru buzele umede ale femeii. Consumase nu de mult ultimele bucate îmbelşugate ale unor ospețe fastuoase, apetitul său trîndăvit nu fusese încă zgîndărit de tacîmul rafinat şi scînteietor. Cu toate acestea, îşi lipi cu o mărinimoasă gingăşie buzele de umărul gol al femeii.

— Te primesc.

În capul satului, o fată tînără, cu obrajii arşi de soare, stătea într-o poartă. Majthényi o privi cu interes. Îşi opri calul şi o întrebă plin de amabilitate:

— N-ai vrea să-mi dai oleacă de apă?

Fata îşi înălță privirile către călăreț, îmbujorată la față. Apoi alunecă serviabilă în casă. Pînă să se întoarcă, Majthényi descălecase, întîmpinînd-o cu un zîmbet larg.

— Cui trebuie să-i mulțumesc? — întrebă el, înapoind paharul.

— Cum mă cheamă? — sună răspunsul şovăitor. Mă numesc Molnár Anna...

— Mi se pare că eşti puţin cam prea serioasă... dar eşti drăgălaşă... Îmi dai voie să stau pe banca de lîngă poartă?

Fata încuviinţă speriată. Surîsul i se mistui de pe faţă, în timp ce privirile ei încercau să evite, zbătîndu-se amarnic, ochiadele amabile, dar sfredelitoare ale străinului cu înfăţişarea distinsă. Stătu mult timp acolo, fără să scoată un cuvînt, căutînd din ochi copiii ce se jucau în praful drumului. Deodată apoi se întoarse către bărbat şi, cu o bruscă hotărîre îndrăzneaţă, îl privi drept în ochi. Ochii fetei, de o tăietură neobişnuită, se uitară de jos în sus, pe traiectorii nu tocmai simetrice, la Majthényi. Bărbatul îşi aduse aminte că o celebră actriţă de cinema daneză avusese astfel de ochi resemnaţi, privind melancolic cu fiecare din ei oleacă în altă direcţie. Se uită la inelul din degetul fetei.

— Eşti logodită? — o întrebă el.

Zîmbetul reînflori pe faţa fetei. Nu, nici vorbă... de ce s-a gîndit Majthényi la una ca asta? Cu încetul apoi se legă între ei o conversaţie. Molnár Anna se aşeză şi ea pe laviţa de lîngă poartă, dar privirile ei iscodiră mai curînd creştetul mestecenilor din faţa casei de peste drum decît chipul tînărului de lîngă ea. Deasupra măruntei uşi de prăvălie, ce se căsca în căsuţa de vizavi, atîrna o tablă de tinichea cu inscripţia: „Văduva Baltazar“.

— N-are văduva asta Baltazar un băiat la oraş? — se interesă Majthényi curios.

Are, Baltazar György... E redactor... se îndeletniceşte cu scrisul. Scrie povestiri din cale-afară de frumoase... Fata povesti că fuseseră prieteni de joacă în copilărie... În ultimul timp, nu prea dă pe-acasă... nu l-a mai văzut de mult...

— L-ai iubit?

Întrebarea neaşteptată o făcu să încremenească. Încercă să evite răspunsul prin zîmbete, dar întrebarea se repetă cu tot mai mare stăruinţă.

— L-ai iubit mult, Molnár Anna?

Şi atunci, prefâcîndu-se veselă, încuviinţă cu obrajii în flăcări, plină de îndîrjire: da... L-a iubit mult?... Da, da, da. După care rîse triumfătoare... Şi cum e, urmă bărbatul s-o descoasă, atunci cînd ea, Molnár Anna, iubeşte... cînd iubeşte mult pe cineva?

— Vai ce gînduri vă trec prin cap, protestă fata zîmbind. György n-a aflat niciodată că-l iubesc.

— Aşadar, o iubire secretă? Eşti însă chiar aşa de sigură că Baltazar nu ştia nimic?

— Da, atunci nu ştia nimic.

Aproape de pod, un cal speriat tîrîse odată după el căruța la care era prins, tăbărînd asupra ei. Noroc că n-o lovise prea rău, dar tot îşi pierduse cunoştința. Cînd îşi revenise, se afla în brațele lui György, care o ducea, o ducea... i se păruse aşa de plăcut drumul lung... şi aşa de fericită se simțise legănată în brațele lui... prefăcîndu-se că mai e leşinată, spre a se putea legăna cît mai mult în brațele lui, cu mîinile încolăcite pe după gîtul lui, şi, de după pleoapele lăsate, să-i iscodească din cînd în cînd chipul... Pe vremea aceea era încă fetiță, fiindcă toate acestea se petrecuseră înainte cu patru ani, avea pe vremea aceea abia şaisprezece ani... Îl revăzuse pe György după un an, însă el uitase între timp cu desăvîrşire cele întîmplate. Tocmai se pregătea să se întoarcă la oraş, cînd o strigase pe un ton glumeț din uşa prăvăliei: „Da', tare-ai mai crescut, Anna! Ştii oare ce-i asta: Crape capul caprei negre-n patru, cum a crăpat piatra-n patru?“

— Dumneata ştii ce-i asta? — întrebă fata prinzînd curaj.

Majthényi se prefăcu că se gîndeşte, apoi scutură din cap rîzînd.

— E-o glumă fără nici un înțeles, îi explică fata cu vioiciune.

Dincolo de casă începea lunca întinsă. Pe aici, pe undeva, o cărăruie duce sus pe colină, zise Majthényi. N-ar fi dispusă Molnár Anna să i-o arate?

Fata primi cu dragă inimă. Cuvintele curgeau din gura ei vesele, glumețe, îmbelşugate. Deasupra capetelor lor, în văzduh, un uliu ducea între ghiare o turturea. Fata arătă emoționată spre cer.

— Cunoşti florile de cîmp? — întrebă bărbatul, silind cu un zîmbet privirile visătoare ale fetei să se îndrepte către el.

Molnár Anna le cunoştea, cum să nu le cunoască, odată ce crescuse printre ele, în această luncă.

— Floarea aceea, în multe culori, cum se cheamă?

— Aceea? Limba boului.

— Dar aceea galbenă, ale cărei petale au forma unor degete?

— Cum, nu ştii? — se miră fata. Ghizdei-cu-patru-muchi.

— Din văzduh coborî legănîndu-se un fulg alb de colombă. Pluti în aer, ca un minuscul caic de poveste, apoi înconjura de două ori creştetul feteii şi poposi pe pieptul ei, acolo unde, pe pielea rumenită de soare, se zărea umbra catifelată a unui început de şănţuleţ.

Fata coborî privirea asupra fulgului. Majthinyi făcu la fel. Fata — cu un sentiment de milă, Majthényi — cu o curiozitate pătimaşă.

— Era din porumbeii lui Simonka Péter...

Majthényi întinse mîna după fulg şi îl luă de pe pieptul fetei.

— Mi-l dai mie, Molnár Anna?... Fulgul unui porumbel ucis, pe pieptul unei fete tinere... deasupra inimii ei... Ştii ce înseamnă? Că acela care-l primeşte... acela... se va gîndi mereu la dumneata, Molnár Anna.

Privi faţa simplă şi frumoasă a fetei cu toată forţa copleşitoare a energiei sale bărbăteşti. Nu-l mustra conştiinţa pentru banalitatea stîngaci ticluită, pe care o născocise despre fulgul colombei moarte. Molnár Anna se oprise în faţa lui cu respiraţia tăiată. Nu-i mai păsa că mîna fină a bărbatului alunecă tot mai sus pe braţul ei gol. Simţi pe urmele atingerii săgeata unei spaime ameţitoare în inimă. Aruncă o privire în urma ei, fiindcă ar fi vrut să fugă. Mîna însă o ţinea strîns, aşa cum uliul ţinuse turtureaua paralizată a lui Simonka Péter.

— Mi-l dai mie, Molnár Anna?

Fata închise ochii; simţea că pămîntul se învîrteşte cu ea, nu se mai gîndea la Baltazar György, pe care imaginaţia ei visătoare, iubirea ei tăinuită îl evocase în fiecare zi, nu-i păsa că din carul cu fîn, care trecea pe drum, o priveşte ciudat pe sub pălăria-i de paie un argat, răbda fără să crîcnească dezmierdarea mîinii pe trupul ei, dăruind bărbatului străin, cu glasul stins şi cu faţa acoperită de paloare, fulgul păsării ucise şi inima-i ameţită.

— Ţi-l dau... dar nu mi-ai spus cum te cheamă, — zise ea, topindu-se în surîsul adînc şi misterios al ochilor lui Majthényi.

Să nu-şi fi spus numele? Vai ce necuviinţă! Nagy Ádám, adăugă el rîzînd. Vîrî fulgul după panglica pălăriei şi strînse mîna fetei.

— La revedere, Molnár Anna... La revedere... Da, şi încă ceva, abia acum îmi vine în minte, nu mi-ai spus ceva. Îl mai iubeşti încă tot aşa de mult pe Baltazar?

Zîmbetul se stinse pe faţa fetei. Privi îndelung în gol. Degetele ei smulgeau mecanic florile crescute pe tulpini înalte.

— De ce întrebi? — făcu ea abia auzit, chinuită.

Cînd ridică privirea, Majthényi încălecase. Silueta lui zveltă şi înaltă se profila graţioasă, în timp ce se avînta pe cărăruia ce se căţăra pe colină. Îşi flutură către fată pălăria moale, de culoare deschisă...

...Ajungînd acasă, împotriva obiceiului său, Majthényi îl căută pe tatăl lui, care se instalase la parterul clădirii şi numai cînd veneau musafiri urca la etajul unde locuiau soţia şi fiul său. Bătrînul Majthényi se îndeletnicea cu presarea, cu ajutorul unui mic aparat, a dopurilor în cartuşele sale de vînătoare. Fără să-şi întrerupă activitatea, îşi examina fiul cu o curiozitate obiectivă. Camera lui era o spaţioasa încăpere boltită, în care domnea dezordinea, plină de şifoniere şi de rafturi cu acte. Se prăfuiau pe ele altoiuri de viţă uitate din primăvară, ghemotoace de cîlţi pentru curăţarea puştilor, jderi şi bursuci împăiaţi. Pe scaune zăceau vraişte suluri de documente, buletine economice şi diferite ustensile de vînătoare. Pereţii erau acoperiţi cu tot soiul de arme, săbii şi sumbre portrete în ulei din care priveau, îmblînziţi pînă la nuanţele untului, strămoşi încruntaţi. Cu o mînă înmănuşată, Majthényi mătură de pe un scaun cataloagele colbăite şi zise, cu o seriozitate care lăsa să se bănuiască decizii importante.

— Într-una din zile ai întrebat-o pe mama despre intenţiile mele de viitor.

— Ai ceva împotrivă? — mîrîi ironic bătrînul.

— Pe mine, fireşte, nu m-ai întrebat decît dacă m-am săturat să-ţi azvîrl banii pe fereastră... Nu faci altceva decît să-mi vînturi mereu pe la nas banii dumitale.

Tatăl şi fiul se înfruntară cu priviri reci. Se tratau unul pe altul fără simpatie, aproape cu dispreţ.

— Îţi răspund la ambele întrebări, continuă tînărul Majthényi. Spre sfîrşitul iernii, mandatul lui Csornai devine

vacant. O bună parte din circumscripția electorală se află pe moșia noastră.

Bătrînul manipula cu mare plăcere micul aparat de umplut cartușele.

— Să nu-ți bați capul tu cu ce se va întîmpla dacă circumscripția va deveni vacantă. Există de mult un candidat la ea. Este aici un avocățel bun de gură...

— Pot conta pe sprijinul dumitale? — întrebă tînărul Majthényi cu răceală.

Tatăl său scutură batjocoritor din cap. Îi pare rău. Îi pare într-adevăr rău, însă s-a înțeles mai de mult cu avocățelul acela bun de gură. Dacă totuși fiul său dorește să candideze, nu-l poate împiedica, firește, odată ce e major. Cît privește banii, îi pare la fel de rău, dar nici vorbă nu poate fi de o nouă investiție. Scurta lui carieră diplomatică — rosti cuvintele „carieră diplomotică“ cu o ironică apăsare — a fost mult prea costisitoare, spre a-i mai putea da o mînă de ajutor în noile lui aventuri. Majthényi își dădea seama că tatăl său e în stare să-l susțină pe avocățel, iar lui să-i refuze orice ajutor. Casa lui de bani era plină de acțiuni bancare și — de ouă. Soția lui, o femeie cu suflet delicat și cu sentimente nobile, se refugiase, din cauza necurmatelor gîlcevi ale soțului său cu arendașii și vătafii, în încăperile de la etaj, unde își petrecea timpul cîntînd la pian și răsfoindu-și cărțile, compunînd cîteva romanțe de o gingașă simțire. Înclinațiile muzicale ale soției sale nu iscaseră în bătrînul Majthényi prea multă prețuire. Ar fi preferat ca ea să țină în frîu servitorimea și să supravegheze gospodăria, aflată pe mîinile unor slugi care furau. Aceasta îl determinase să țină ouăle în seif, eliberînd bucătăresei doar atîtea cîte dovedea, pe baza rețetelor cărții de bucate, că-i sînt necesare. Încolo dădea prea puține semne de îmbătrînire. Adesea pleca de acasă înainte ca zorile să mijească, spre a porni pe urmele vreunui mistreț mai de mult reperat, sau spre a-și surprinde argații, în vreun cătun îndepărtat, că trîndăvesc, croindu-i vîrtos cu biciul pe spinare. La strînsul fînului împrăștiase o rebeliune a țăranilor care-și agitau coasele, stînd în vîrful unei căpițe și mînuind o loitre de căruță.

Tînărul Majthényi se pregăti să plece, fără a mai spune ceva. Tatăl său însă ridică un ziar de pe masă și i-l arătă cu o bucurie răutăcioasă.

— Asta ai mai putea s-o citeşti. N-ai decît să te prezinţi cu aşa ceva în faţa alegătorilor!

Era articolul lui Baltazar. Un articol scurt, straniu, pe care fu silit să-l citească de două ori spre a-i înţelege toate aluziile ascunse. Semăna cu un joc de artificii, dintre cele cu care se joacă copiii. Baltazar se juca şi el: recurgînd la rezervele pirotehnice ale inteligenţei, împrăştiase în jur steluţe scăpărătoare, provocînd mărunte arsuri, apoi îşi stinsese jucăria. Cu un singur gest, el azvîrlise într-un colţ jucăria umplută cu cîlţi a spiritului său războinic: pe Majthenyi!

Majthényi încleştă din fălci. Cît e de îndrăzneţ acest tînăr! Iar el a fost destul de naiv să-şi închipuie că dezinvoltura jucăuşă, simplitatea amabilă, cu care ziaristul îi pusese în vedere apariţia articolului agresiv, sînt doar o glumă. Iar articolul acesta agresiv nu e de fel lipsit de duh. Îl făcea de rîs din fuga condeiului, cu o superioritate glumeaţă. De unde îşi lua flăcăul ăsta îndrăzneala şi spiritele?

Cîteva clipe se gîndi cu invidie la superioritatea plină de siguranţă şi veselie a gazetarului. O, dacă ar fi în stare să-şi exprime şi el cu aceeaşi uşurinţă gîndurile!

Apoi mototoli gazeta şi o aruncă cu un gest indiferent.

— Nu mă interesează, făcu el către tatăl său.

„Am să-i smulg condeiul din mînă“, îşi spuse cu răceală.

A doua zi îl chemă pe editor la dînsul.

IX

Baltazar se tolănise pe iarba ofilită a unui luminiş de pădure. Privea albastrul stins, opalin al văzduhului de toamnă în care, ca pe-un paşnic ocean, norii, asemenea unor uriaşi cocori, pluteau către apus, spre depărtări fără nume. Apoi urmări cu privirea un uliu rotitor, pe care prinseseră să-l hăituiască nişte corbi cu zborul greoi. Într-un buzunar al jiletcii dădu peste un rest de tutun, din care, luînd în considerare şi celelalte conţinuturi ale buzunarelor jiletcii — deşi nu fără oarecari amănunte tulburătoare — se putea încropi o ţigară. Îşi răsuci, aşadar, una şi o aprinse.

„În felul ăsta viaţa este suportabilă — constată el, animat de simţăminte senine şi pufăind fudul. Aşa zău, Petar Chirilovici... Adevărat că ţi s-a arătat uşa, însă ai oricum satisfacţia de a fi zgîndărit nişel prea-onorata societate burgheză.“

Da, se cam luaseră de piept. De astă dată gazetarul plătise oalele sparte. Ducîndu-se în urmă cu cîteva zile la redacţie, găsise o fiţuică afişată pe uşă. I-o destinaseră drept inscripţie funerară. Scria pe ea, cu caractere de tipar: „Intrarea interzisă cerşetorilor, redactorilor concediaţi şi altor elemente străine. Csízi Olivér, redactorul-şef al *Observatorului carpatin.“* Vîrî cu toate acestea capul în tipografia întunecoasă, mirosind a cerneală de tipar, în fundul căreia era sediul redactorului-şef. Császlik Olivér şedea la masa lui şi pufăia dintr-o ţigară de foi ţinută oblic între dinţii galbeni, de cal, şi redacta gazeta cu multă rîvnă. Agăţase deasupra capului o tablă: „Timpul e bani, nu sîcîiţi redacţia.“ Baltazar îşi plecă ochii cu un surîs resemnat. Nu intră în redacţie, ci îi făcu doar semn lui Csiszlik Olivér, bătînd uşor în geam.

Apoi, din afara zidurilor, cu un zîmbet sfios pe buze, cită cuvintele adresate de August lui Varus:

— *Vare, redde mihi manjetas meas.* *

Îşi luă manşetele uitate în redacţie, îşi flutură prietenos pălăria şi îşi văzu de drum. În faţa cafenelei, cîţiva inşi întoarseră capul după el cu o bucurie răutăcioasă. Chestorul de poliţie îl privi cu un zîmbet sarcastic. În faţa cafenelei adăstau, în bătaia blîndă a soarelui de toamnă, avocăţei de toate categoriile, slujbaşi ai primăriei şi alţi factori sociali. El trecu pe dinaintea lor. Îi privi ţintă în ochi şi îşi urmă degajat drumul. Proprietăreasa lui, care aflase şi ea de evenimentul oarecum ieşit din comun, clătină îngrijorată din cap. O îngrijora chiria restantă. Baltazar căută s-o consoleze, însă femeia continuă să clatine sumbru din cap.

— Ai putea să-mi faci măcar un serviciu, zise ea resemnată.

— Cu dragă inimă.

Era vorba de o îndeletnicire scriitoricească. Urma să redacteze un fel de aviz pe o uşă a unui loc mai retras, un apel răsunător, care să-i îndemne la cultul nobil al curăţeniei pe cei în cauză. Putea fi şi în versuri, ca bunăoară: „Pasărea zburătăceşte, omul casa nu-şi mînjeşte. Cel ce scuipă pe podea, usuce-i-se limba.“ Aşa ceva să ticluieşti, Baltazar!

Ticlui într-adevăr ceva asemănător, şi proprietăreasa se arătă mulţumită.

— Iată — constată gazetarul, umflîndu-se în pene — îmi pun şi pe mai departe condeiul în slujba omenirii. De azi înainte am să produc apeluri de acest fel.

Tolănit în iarba pîrjolită a pădurii, se gîndea şi de astă dată la un apel asemănător. Voia să fabrice un stih dens şi plin de miez împotriva stricăciunii sufletului omenesc.

Privea păsările ce pluteau în văzduh şi, către prînz, îi veni somnul pe gene. Visă că se află acasă, la maică-sa. Se făcea că pornise fluierînd afară din oraş. La barieră îl întîlni pe romancierul Császlik Olivér, care strîngea la subsuoară, într-un mare plic scorţos, manuscrisul romanului la care tocmai lucra. Scrisese pe plic, cu litere mari şi groase, cu creion negru, albastru, roşu şi cafeniu, titlul romanului şi numele autorului: *Sărutul morţii. Roman în două volume de Csízi*

* Redă-mi manşetele (într-o latinească fantezistă — n. trad.).

Olivér. Csíszlik depuse romanul pe-o piatră, îşi scoase gherocul şi îşi desfăcu aripile, spre a trece în zbor bariera dincolo de care îi era interzis să treacă. Aripile însă, pe care le cam mîncaseră moliile, şi despre care, după o scurtă examinare, ieşi la iveală că nici nu sînt aripi omeneşti, ci doar nişte biete aripi de gîscă, se agăţară de streaşina clădirii vămii, încît Csíszlik fu nevoit să pogoare, în timp ce el plutea legănîndu-se uşor, cu sufletul ca un fulg, în aerul mirosind a bujori, fără să dea măcar din aripi. Făcu doar două mişcări cu ele, şi se şi pomeni sus, pe deal. Cînd deschidea gura, simţea că-l pătrunde aerul dulce, care-i amintea de gustul minunat al fructelor coapte. De sus, de pe deal, zări cei doi plopi zvelţi ce străjuiau drumul care şerpuia în vale şi, mai încolo casa, de piatră nevăruită unde îşi petrecuse tulburii ani ai copilăriei. Pe acoperişul de şindrilă neagră al cămării de lemne se prăjeau la soare doi bostani mărişori. Auzi pîrîitul pietros al bostanului dolofan spintecat de cuţitul de bucătărie, apoi glasul vlăguit al maică-si: „Cum îi plăceau bostanii lui bietu' taică-tău!“ De taică-său nu-şi mai amintea, îi cunoştea chipul doar dintr-o fotografie pătată, care atîrna, într-o ramă de traforaj, pe peretele odăiţei, deasupra lucrului de mînă decolorat, cu rînduiala casei cuprinsă în stihuri stinghere. Purta o manta de vînătoare tiroleză, cu nasturi mari din coarne de cerb, pălărie de pădurar, lănţişor de ceas. Apoi mustăţi lungi, pleoştite, ochi serioşi şi trişti. Un necunoscut, ale cărui trăsături vagi din fotografie se transformaseră în sufletul său, sub efectul povestirilor maică-si, într-o amintire duioasă. Chipul acesta prinse, în vis, culoarea vieţii, în timp ce privea de pe culmea dealului spre casa părintească din vale. Apoi coborî în sat, plutind pe coastă în jos, cu legănările pufului de păpădie; intră în mărunta băcănie şi o căută pe maică-sa. Soră-sa, care se sprijinise de rafturile cu mărfuri, urmărea cu priviri somnoroase carele ce se iveau pe coama dealului, fără să-şi întoarcă ochii către el, ci privind ţintă dealul, ca şi cum dintr-acolo ar fi aşteptat sosirea cuiva. Pe fruntea şi tîmplele ei apăruseră pete galbene. „îmi fluieră vîntul prin buzunare, surioară... îmi fluieră vîntul prin ele... — zîmbi el împăciuitor — odată însă am să-ţi aduc ceva... Ai să vezi, am să-ţi aduc un mire ca-n poveşti, cu inima de aur...“ Pe urmă se strecură în casă, în căutarea maică-si. Voia să-i spună că i-e foame. Flâmînzise pe drum... De fapt, nu pe drum, ci înainte chiar... de zile în

şir îi mistuia măruntaiele golul ăsta ciudat şi dureros... Asta însă n-are să i-o spună maică-si. Îi va spune doar că e flămînd de-un ceas, nu mai mult, şi că i-a venit pofta să mănînce ceva... Bunăoară, un ou moale... doar un ou moale, măicuţă, asta nu-i mult, nu-i aşa?... şi-un codru de pîine. Are să le înapoieze. Undeva... i se năzare că undeva i s-a făgăduit să i se întoarcă roata norocului... „Am ordonat, Baltazar, ca roata să fie întoarsă..." Şi-atunci are să le înapoieze... Îşi amintea că maică-sa se dusese în cămara de lemne, o urmă, ajunse într-un fel de gang întunecat, care se îngusta din ce în ce mai mult, devenind tot mai înăbuşitor şi mai înfricoşător. Începu să strige speriat, chemînd-o pe maică-sa. Piroanele ce ieşeau din zid prinseră să-i împungă mîinile, şi cum striga, glasul lui se pierdu hăulitor în labirintul fără capăt. Ciuli urechea şi i se păru că ecoul îi povesteşte un basm de Andersen: „Ţepii tufelor de porumbea l-au umplut de sînge... S-a culcat sub o tufă de porumbea şi ţepii lui i-au zgîriat mîinie..."

Deschise ochii. În faţa lui stătea o femeie în vîrstă, cu şorţul doldora de otavă, lîngă ea un băieţel cu nasul năclăit, în laibăr roşu şi-o pălărie găurită de paie. Grupul era completat de o capră sură, al cărei uger plin atîrna pînă aproape pe pămînt. Îl priveau pe Baltazar, femeia cu mila, băieţelul cu indiferenţă, capra cu o rece curiozitate.

Se ridică ameţit şi îşi legă cu batista mîna însîngerată. Apoi îi mulţumi femeii că-l trezise şi porni încet, pe cărarea prăvălită, către oraş. La picioarele lui şerpuia valea verde-gălbuie, în ea se afla oraşul, ca haina unui cerşetor, ponosită şi înnădită din petice fără număr, lepădată la marginea drumului. Mişunau într-însul furnici şi gîndaci mărunţei, colcăiau, alergau încoace şi încolo, uneori se opreau, îşi atingeau parcă antenele, schimbau idei, îşi comunicau reciproc dorinţele şi necazurile, ca să-şi continuie apoi agitaţia, cu un scop tainic. Erau oameni, cîini, cai, vite, puncte întunecate, cu destinaţia misterioasă, care dispăreau din cînd în cînd, cu povara creierelor şi-a spinărilor lor, în vreo ruptură a flendurei întunecate, ca să se ivească în curînd cu o nouă povară, dintr-o altă văgăună. Dispăruse orice deosebire dintre ei, evoluau lînced şi enigmatic pe pata cît o palmă, care slujea drept arenă pentru existenţa lor măruntă... Iar acolo jos, în cotul umbros al flendurei de cerşetor, gunoiul acela neînsemnat, pe care ar

fi în stare să-l mături de pe fața pămîntului cu o simplă suflare: casa de economii. Înăuntrul gunoiului, un gîndac cît firul de mac, asemănător cu cei ce se tîrîie pe suprafața flendurei, calculează acum dobînzile. (Dobîndâ... dobîndă... Și dacă protuberanțele solare... sau, să spunem, steaua Betelgeuse... sau steaua Arcturus... un vînticel cosmic, oleacă de pulbere stelară... ar mătura pe veci orice dobîndă...) Un alt gîndăcel strigă tocmai în pîlnia telefonului... Șeful-gîndac orășenesc Kléber privește acum cruciș și rostește: „Am asul de ghindă..."

Contemplarea aceasta semăna cu aceea a lui Gulliver culcat pe burtă și privind, rezemat în coate, orașul liliputanilor. Baltazar intui, cu un zîmbet de superioritate și împăcat în sinea sa, micimea a toate cîte săvîrșea acolo jos coroana creațiunii și a tot ce, de la distanța aceea, nu însemna mai mult și nu era mai nobil decît ceea ce era în stare să înfăptuiască orice furnică din margine de drum: să se miște și să pară întunecată. Păși ostoit pe cărarea argiloasă. Picioarele i se îngreunaseră, astfel că și le ridica pe-ndelete. Nu mîncase exact de patruzeci și două de ore. Deși nici ce înghițise în ultimele trei săptămîni nu prea putea fi trecut, după conceptele adepților lui Lucullus, la răbojul alimentației. După apariția spumosului studiu de ampelologie și de psihologie feudală dedicat lui Majthényi, fusese concediat de la gazetă. Agera luntre a libertății presei și gîndirii fusese torpilată de-o mînă răzbunătoare... Și ce dacă, rîse el nepăsător, așa se face că i s-a luat libertatea de a-și risipi nu numai gîndurile, ci și banii. Fusese concediat fără preaviz, iar buzunarele îi erau tot atît de pustii ca și deșertul Gobi. „Nu mi-ai recomanda niște rădăcini comestibile ?" — i se adresase el farmacistului, care, de cînd cu duelul, își plimba mîna bandajată, cu fudulia unui om de zăpadă. Într-o bună zi apoi, îl rugase în scris pe bătrînul Majthényi să-i indice undeva, pe moșia lui, o parcelă cît de măruntă, unde ar putea să pască în pace, în schimbul bucății de pîine pe care familia Majthényi i-a rupt-o de la gură. „Vă asigur, domnule — stăruise el în scrisoare — că mă voi abține să desfășor în rîndul cirezilor pașnice ale moșiei orice fel de propagandă care le-ar instiga la difuzarea liberă a gîndirii lor sau la vreo altă contravenție constituțională".

Își atinse buza secătuită cu limba. „La naiba, își spuse, am, pe semne, febră. Pfui, să faci temperatură din pricina unui

fleac de ajun!... Mai curînd cred că mi-am încărcat stomacul cu aerul ăsta condimentat“... Cobora anevoie la vale pe cărarea argiloasă. Îşi petrecuse ziua tolănit lîngă pădure, privind norii. Slabă slujbă, se gîndi el zîmbind, fiindcă de cîteva zile urca dealul, spre a se tolăni la marginea pădurii, de parcă s-ar fi dus la slujbă.

În suflet îi pluteau noruleţi trandafirii.

Apoi, pe măsură ce-i slăbeau puterile, îl învălui, încetul cu încetul, o ceaţă tulbure. Din ceaţa aceasta tulbure prinse deodată să clipească blînd, ca licuriciul în umbrele înserării, un punct luminos.

Se va întoarce acasă. Acasă, la maică-sa, în satul său.

Satul se afla la trei ore de mers de oraş. Nu mai fusese de multă vreme pe-acasă. Ultima oară — astă-primăvară, trecuse de-atunci o jumătate de an. Numai cît dăduse bună-ziua şi, fără să stea nici cinci minute, îşi întrerupsese fraza ca să poată ajunge din urmă căruţa ce trecea huruind prin faţa casei, cu care se înapoiase în oraş. „Duminică am să viu iar...“ Maică-sa şi soră-sa priviseră mute cum îl înghite colbul ridicat de căruţă, ştiind că degeaba l-ar aştepta duminică. Îl plictisea convorbirea paşnică cu maică-sa, închegată din picături somnoroase, scăpase de sub aripile călduţe şi protectoare ale iubirii materne. Dragostea prinsese rugină într-însul, şi, de cîte ori maică-sa înălţa către el privirile ei şovăitoare şi întrebătoare, simţea că-l copleşeşte un fel de amărăciune. Îl stingherea şi vederea sorei sale, care reclama tulbure sprijinul braţului său bărbătesc. Îl neliniştea viitorul familiei sale, care îşi clădise fără doar şi poate iluziile modeste pe energia şi succesele lui.

De astă dată nu se mai temu de aceste simţăminte. Se va înapoia la ele pentru multă vreme, în sînul familiei. De luni de zile îl bîntuia ideea unui roman. Îl rodea şi-l sîcîia, ca un şoricel care aude deodată o şoaptă sau se răzgîndeşte şi se-ascunde. Revine însă zilnic pentru cîte-o jumătate de ceas. Are să se ducă acasă şi are să-l prindă. Mărunta băcănie nu le asigură la tustrei existenţa, aşa că, pe lîngă scrierea romanului, va trebui să mai lucreze şi altceva. De pildă, e acolo o veche maşină de treierat. Ar putea fi reparată. Maşina de treierat e adusă în sat, la vremea secerişului, din a treia comună... Numai că, vezi, Piotruşca, secerişul şi treieratul s-au isprăvit de mult... Fireşte, însă, că asta nu-i o piedică. Nu-i o piedică

spre a se întoarce acasă. Trebuie să născocească altceva. De pildă... de pildă... Totuna e. Are să afle el ceva. Osia carului i s-a împotmolit definitiv în noroaiele oraşului. Tînărul Majthényi întinsese după el braţu-i răzbunător... Doamne, ce tîmpenii sforăitoare scria succesorul său, romancierul Csiszlik Olivér, după ce-i preluase locul în redacţie, scaunul său pe trei picioare şi biletul gratuit de intrare la teatru! Scria cu pana de gîscă, ca poeţii de odinioară, zvîntînd sudoarea articolelor sale de fond bine aduse din condei cu prăfelniţa. Gazeta se spărsese şi se dezumflase ca o băşică. Spirite banale se grăbiră să ia locul satirei sale viguroase şi caustice. Profesorul de literatură Moravetz János, scriind despre nestematele vocabularului arhaic, se întinsese pe o pagină întreagă. Îl duru sufletul cînd răsfoi gazeta ce-l trădase... Încercă să să se plaseze în altă parte. Era întîmpinat pretutindeni cu zîmbete pregătite pentru conversaţii glumeţe, dar buna dispoziţie cobora la zero de îndată ce le spunea pe şleau că e în căutare de slujbă. Articolele sale, care îi făcuseră să rîdă, bătăliile pe care le susţinuse în interesul lor, ideile ce le risipise pentru ţeluri comune, ca alţii să le culeagă şi sa se împăuneze cu ele, timp de cinci ani febrili, toate acestea se prefăcuseră într-înşii în vagi amintiri. Nu voiau să-l lase în apropierea lor nici ca să-şi redacteze cu ajutorul lui corespondenţa sau textul de anunţ al carantinei canine; morala lor burgheză se înfiora la gîndul de a-l primi între ei. Gazetăria e o îndeletnicire tulbure şi, s-ar putea spune, necurată chiar. În conştiinţa lor, ea se situa pe undeva alături de opinia alcătuită despre măscărici şi măsluitorii de cărţi, poate ca o subclasă. Cu ideile lor neclare, cu imaginaţia săracă şi cu inteligenţa ce le fusese dăruită cu zgîrcenie, se simţeau dezorientaţi în faţa slovei imprimate. Cerneala de tipar înnegrea deopotrivă toate literele, încît nu erau în stare să le deosebească... Ce-i drept, secolul nostru a abuzat din plin de litera tipărită; ar fi un semn de naivitate să-i pretinzi burghezului să se descopere în faţa fiecărei librării. Zadarnic ar fi pretins aici cineva una ca asta. Slova imprimată nu se bucura de vreun respect...

Nu simţi nici o amărăciune, mai curînd se însenină la gîndul că societatea îl măturase din sînul ei, ca pe-un deşeu netrebnic. Se afla într-un război şăgalnic cu societatea, pe care, întocmai ca Cyrano, o împungea de fiecare dată la

sfîrşitul versului. Nu se prea ferea şi, astfel, era împuns şi el de multe ori. Traiul între zidurile îmbătrînite ale oraşului n-ar fi fost decît o secetă fără sfîrşit, succesiunea lipsită de bucurie a unor ani săraci şi friguroşi, dacă n-ar fi făcut să explodeze cu neastîmpăr măruntele-i petarde, spre a-i speria cu ele pe oameni şi a se amuza pe seama lor. Articolele scrise de el nu le mai citea aproape nimeni. Uitase cît pe-aci să mai scrie, în călimara lui prinseseră să zumzăie muştele. În schimb, ispitise publicul să pună mîna el pe condei. Cultiva contradicțiile, îi alegea pe adversari, apoi îi asmuțea unul împotriva altuia. Iar măgarii însetați de sînge se transformaseră în bestii caraghioase, de cîte ori îi ajutase să îmbrace pielea leului. Făcuse din gazetă o adevărată arenă, el rămînînd să privească din loja sa, nu fără răutate şi rîzînd cu poftă, încăierările furioase...

Fulgera în zig-zag peste băltoacele vieții, ca o libelulă fără nici o grijă. Nu era prea mult ceea ce săvîrşise pînă acum. De asta dată însă avea să se întoarcă acasă. Acasă, înapoi la casa părintească, şi acolo avea să se apuce de lucru, în blajinele reflexe ale amintirilor din copilărie. Avea să reînnoade firele răvăşite. Viața lui avea să fie de acum încolo o succesiune organică de țeluri şi realizări, nicidecum calendarul unor simple întîmplări sau pîlpîire stingheră a unei flăcări de opaiț... Maşina de treierat... eroare, n-o pomenise ca şi cum ar fi avut intenția să facă din ea un program. Maşina de treierat sau fabrica de dohot... ia stai! Nu-i o idee tocmai rea! Să încropeşti în grădină un hambar şi să fabrici unsoare de căruță. Ei bine, maşina de treierat sau unsoarea nu-i decît un mijloc, cu ajutorul căruia are să-şi acopere trebuințele: bucățica de pîine şi salteaua de paie. Gustul paşnic al bucatelor şi odihna înviorătoare a nopții petrecute pe o saltea de paie le va cîştiga prin scrisul său... Diminețile vor fi proaspete, imaculate, pline de rouă, stîrnindu-i pofta de lucru... Amiezile, însorite, înmiresmate de aburii ciorbelor gustoase. Iar amugurile, tihna şi visare, serenadă şi pace...

...Simți în membre o sleială ciudată. Coborîse dealul, tîrîndu-şi tot mai vlăguit picioarele. Nimic, decît lipsa unor calorii, făcu el un gest de lehamite cu mîna. Cu toate acestea, fu silit să se oprească, deoarce îl cuprinse deodată amețeala. Se afla pe un drum îngust, printre grădini mistuite în umbre albăstrii. Aroma strugurilor răscopți se amesteca cu miresmele grele

ale pădurii, cu parfumul de femeie coaptă al toamnei. Dealurile sîngerau din mii de răni adînci. Măceşii rubinii ai tufişurilor de trandafiri sălbatici, ciorchinele de scarlat ale ienupărului, frunzele roşii ca sîngele de balaur ale viţei sălbatice, ce se încolăcea pe trunchiul arborilor, se contopeau într-o molcomă armonie, spoind într-o purpură pală grădinile. Soarele, pe cale de a scăpăta, învăluia drumul argilos, miriştea gălbuie şi coroanele plopilor într-o melancolie răscolitoare. Pocneau în liniştea din jur cîrîitoarele, apoi, de undeva, se înălţă chemarea unui taragot, care se împrăştie tremurînd printre copaci. Gazetarul se rezemă de trunchiul unui arbore din marginea drumului, privind ameţit peste tufele de sînger ce împrejmuiau grădinile. Zări, la stînga, într-o grădină, un pavilion de lemn, în întregime acoperit de-o dantelărie de lemn vopsită în cafeniu. Pe aooperişu-i plat, o societate veselă ciocnea paharele sub o planturoasă umbrelă de grădină. Recunoscu glasul bombănitor şi mieros al avocatului Rodárics, măcăiala în registru alto a cavalerului Zizevszky, cuvintele poruncitoare ale prim-notarului. Lîngă balustrada scării, vîntul flutura un voal cenuşiu de damă. Baltazar stătea sub arbore fără pic de putere, dar cu senzaţia de ameţeală şi de euforie a deplinei linişti, întorcîndu-şi faţa spre soarele ce apunea. Nu era cîtuşi de puţin curios de sindrofia avocatului Rodárics. Închise ochii şi nu băgă de seamă că lianele hameiului, ce acopereau portiţa grădinii, se clatină uşor, iar în umbra perdelei de vegetaţie se aprinde deodată pata albă a unui obraz plin de mirare.

X

În fața lui stătea Veresy Ilona.

— Dumneata erai, *mon ami?* — întrebă ea încruntînd din sprîncene.

De săptămîni întregi îi chiţăia în urechi acest „mon ami“. De ce-o fi supărată pe el femeia asta? Cu ce-a greşit împotriva ei? Să fie de vină zîmbetul lui? De ce-i înfurie pe oameni acest zîmbet? Sau, poate, nu zîmbetul e de vină, ci faptul de a o fi surprins într-o situaţie umilitoare cînd, în seara primei reprezentaţii, intrase în foaierul teatrului? Totuna e... totuna... Îi întoarse privirea amețit, ca prin ceață, fără să dea măcar din cap ca s-o salute. Îi făcea bine această muțenie, nemişcarea aceasta odihnitoare. La ce bun ar fi vorbit?... Vorba nu e decît vibrație eterică, nimic altceva. Ce rost ar avea să schimbe fraze între ei?... Omenirea e încă destul de imperfectă, odată ce e nevoită să ciripească şi să croncănească spre a se face înțeleasă... La ce-ar sluji vorba?... Se vor deschide buzele acelea frumos croite, va grăi gura aceea voluntară şi ironică dacă are ceva de spus sau de exprimat vreo mînie.

După cît se pare, avea de spus şi de exprimat destulă mînie. Se despică zîmbind şi rosti următoarele:

— Te-ai lăsat mult timp aşteptat, prea-stimate salvator al meu... Credeam că ai dispărut fără urmă... Voiam să-ți mulțumesc.

Poftim, se pare că o supărase de-a binelea. Şi cu cîtă ironie amabilă se pregătea să-şi ia satisfacția! Îşi recunoştea propriul zîmbet, propria ironie indestructibilă. O trăsătură de caracter înrudită... Să-ncercăm a-i face dulce răzbunarea, îşi spuse, ca să-i fie victoria desăvîrşită. Şi îşi abandonă obra-

zul livid, împreună cu sufletul ostenit, fulgerelor gata să se năpustească asupra lui...

— Iată-mă, domnişoară... Îți stau la dispoziție.

— La dispoziție?... O, nu... n-am de gînd să dispun de dumneata, *mon ami*... Urmă un rîs frumos şi necruțător. Vreau doar să-ți mulțumesc că ai încercat să mă smulgi cu atîta generozitate din ghearele morții prin inaniție... A fost un gest plin de noblețe, iubite... cum să-ți spun...

— Baltazar, se grăbi gazetarul s-o ajute.

— ...iubite Baltazar... continuă actrița, încuviințînd din cap cu nespusă grație. A fost un gest frumos, iubite Baltazar... Nici cavalerii medievali n-au fost mai curtenitori... Mulțumesc.

Baltazar căută să respingă cu modestie mulțumirile.

— O nimica toată, n-ai de ce să-mi mulțumeşti... M-am folosit şi eu de ocazie. Omul îşi etalează bucuros inima, atunci cînd o are.

— Aşa? făcu actrița, cu un surîs sleit.

— Noi, ăştia de pe-aici, aşa sîntem, căută Baltazar s-o lămurească cu blîndețe. Oleacă de salam pe altarul patriei... Nițel caşcaval împotriva foamei, la fereastra artistei dramatice!...

Se priviră. Femeia, iscodindu-l mînioasă, gazetarul, cu o expresie resemnată, vlăguită. Ochii lui erau admirabil antrenați spre a surprinde reversul lucrurilor. Revăzu de astă dată şi el în culori caraghioase finalul acelei nopți ploioase. Viteaza defilare a pachețelului modest, dar plin de rîvnă, sosirea lui, apoi nespusa mirare cînd, în loc de a fi consumat cu poftă, fusese azvîrlit după el, de la fereastră.

Părea necesar acum un scurt armistițiu.

— Am întrebat de dumneata — spuse actrița — şi mi s-a spus că vii rar la teatru...

— Aşa este — confirmă gazetarul — mă duc destul de rar... De fapt, de la reprezentația de deschidere n-am mai avut onoarea...

— Nu-ți place?

— N-aş putea spune că nu-mi place.

— Însă nu cobori sub Zacconi şi Sarah Bernardt... Te scoate din sărite dacă actrița nu e Eleonora Duse, nu-i aşa?

Gazetarul o asculta supus. Însoțea cuvintele actriței cu cîte o scurtă mişcare din cap. Privea fața aprinsă, de pe care

seninul surîsului se topea, se topea tot mai mult, ochii, în ai căror irişi şi pupile sporea, se adîncea umbra, buzele, care tremurau şi ele întunecat, apoi dinţii albi sclipind în ploaia de raze ale soarelui ce cobora pe zare.

Ah, e furioasă de-a binelea...

— Aşa-i... aşa-i — încuviinţă el pe un ton plin de remuşcare — sînt un necioplit, nedemn de mînia dumitale fermecătoare... Îngăduie-mi, domnişoară, o umilă întrebare, o foarte umilă întrebare...

Bănuind ceva rău, actriţa îi iscodi cu privirea intenţiile. Îi dădu de ştire doar cu o mişcare abia perceptibilă din umăr că aşteaptă întrebarea, întrebarea foarte umilă.

— Căror factori sufleteşti se datorează hotărîrea dumitale de a-i adresa cuiva epitetul de „mon ami“? — continuă gazetarul. Fiindcă nu ştiu de unde vine şi nici încotro ţi se îndreptă amabilitatea... Sînt dator să recunosc că nu m-am lăsat legănat nici o clipă de iluzia că vreo deosebită calitate de-a mea ţi-ar fi reţinut cumva atenţia risipită furtunos în atîtea direcţii. Pe zarea neţărmurită a existenţei, Baltazar György nu este punctul către care ar tinde cumva, în virtutea forţei centripete, simpatiile şi amiciţiile. Am impresia, domnişoară, că mai rezervi pentru mine cîteva triluri victorioase.

Pe scara pavilionului din grădină coborî acum în grabă Zizevszky şi, fluturîndu-şi pălăria-Girardi, se îndreptă către ei. Veresy Ilona privi cu răceală în direcţia lui. Apoi, fără să dea vreun răspuns întrebării gazetarului, porni.

— Bună ziua, domnule redactor.

— Rămîi cu bine, domnişoară, îi răspunse Baltazar.

— Adică — se răsuci brusc pe călcîie actriţa şi din nou răsună în glasul ei un fel de dulce satisfacţie — nici nu mai eşti redactor... Ai fost silit să părăseşti gazeta, nu-i aşa?

— Am fost dat afară, domnişoară.

— O, lucrul ăsta trebuie să fie neplăcut...

— Sînt lucruri, domnişoară, lipsite de orice importanţă... De altminteri, lucrurile sînt, în general, lipsite de vreo importanţă....

Era parcă un calm de neînfrînt în glasul lui, a cărui vibraţie caldă o determină pe actriţă ca, din poziţia ei piezişă şi trecătoare, exprimînd dispreţul şi lipsa desăvîrşită a oricărui interes, să se întoarcă cu faţa către gazetar.

Baltazar băgă de seamă mişcarea aceasta plină de aşteptare. Din coasta muntelui de către răsărit ţîşneau stînci de bazalt, pe care apusul soarelui le zugrăvea cu roşul sîngelui de balaur.

— Dăm prea multă importanţă lucrurilor ce plutesc la suprafaţa cotidianului, zise el, şi arătă cu mîna spre stîncile îndepărtate. Ieri încă, valurile mării scăldau aceste stînci...

Actriţa porni. Privirea pe care o aţinti asupra lui Baltazar era o aprobare şi-un consimţămînt că Baltazar poate s-o urmeze.

Treceau printre grădini.

Veresy Ilona nu mai purta voal de doliu. Era îmbrăcată într-o rochie simplă, fină, întunecată. Gleznele sale delicate se mişcau graţios pe cărarea îngustă. Dintre umerii ei drepţi răsărea cu mîndrie gîtul alungit. Avea o siluetă frumos plămădită, insinuantă, vaporoasă şi mlădie şi, cum păşea de zor înaintea lui Baltazar, părea atît de glacială şi de desăvîrşită, de parcă n-ar fi fost încă atinsă de buzele vreunui bărbat. Deşi, îşi aminti Baltazar, şarpele n-a adăstat prea mult sub pom. A hipnotizat-o curînd, cu ochiul lui sticlos, pe îngîmfata pasăre a paradisului. Iar biata pasăre a paradisului a căzut din pomul înalt... Urma mîinii năclăite a lui Zizevszky rămăsese pe mîndra siluetă.

Îi văzuse împreună în ultimele zile, de vreo trei ori. Se vorbea că, după spectacol, cavalerul se învîrteşte pe la uşa cabinei ei. Apoi acest *garden-party* în podgoria lui Rodárics... cu cîtă pripeală a coborît maimuţoiul gălbejit treptele pavilionului, de îndată ce-i zărise...

Întoarse capul şi îl văzu venind în urma lor, la vreo sută de paşi, gesticulînd aprins cu pălăria sa de paie.

— Vino... făcu femeia, iuţindu-şi paşii. Cotiră pe ulicioara îngustă ce străbătea grădinile. Actriţa înălţă privirea către stîncile îndepărtate.

— Spuneai, *mon ami,* că ieri încă valurile mării scăldau aceste stînci?

Cum avusese ocazia de a-şi vîntura de cîteva ori către gazetar paloşul ironiei, mînia ei capricioasă se potolise şi acum ciupea strune mai paşnice.

— Ieri, sau în urmă cu două milioane de ani, e totuna, domnişoară, răspunse Baltazar. Oamenii ar fi disperaţi dacă şi-ar da seama că numai ceasul lor de buzunar stîrneşte iluzia

timpului. Nu există timp. Ceasul — continuă el să explice, cu glasul din ce în ce mai domol — a fost zămislit de credințele religioase, iar calendarul a fost întocmit de academicienii însetați de nemurire. Aici, în afara zidurilor, milioanele de ani nu sînt decît clipe trecătoare, acolo — arătă spre oraş — oamenii tînjesc după centenare. Ucenicul tinichigiului îşi mîzgăleşte numele pe zid, căpetenia de oşti pune să i se ridice statuie. Omenirea îşi desenează cu o îngîmfare copilărească hieroglifele istorice în nisipurile de pe fundul mării secate. Iar cosmosul respiră o dată şi mătură nisipurile răscolite... Ieri în aceste locuri se mai încăierau peştii-ferăstrău şi, printre valurile bubuitoare, dădeau din cozile lor imense, către cerul fără nădejde, strămoşii balenelor. Unde era atunci *Observatorul Carpatin,* arta dramatică, băncile, chestorii de poliție, cavalerul? În glandele germinale ale unui biban sau în firele de nisip ale vreunei colonii de corali. Ieri, omenirea dormita încă. Nu se apucase să scrie cronici teatrale... (îşi cere scuze, dar şi-a adus aminte, întîmplător, de articolul de fond al lui Csiszlik Olivér despre teatru şi despre Veresy Ilona... ce lucru copios a fost acela!)... nu bea încă bere de primăvară, nu se autointitula măria-sa domnul prim-notar şi nici nu notase pe prima filă a jurnalului său caraghios: Istorie. Bibanul a depus nişte icre de prim-notar, nişte celule germinative omeneşti în mîzga țărmului. Scoarța pamîntului s-a încrețit, ca pielea calului cînd e înțepată de muştele tîrgului. S-a revărsat apa din imensa covată... Tugultipalezzara, Pericle, Alexandru cel Mare... Zizevszky — au supraviețuit secării oceanelor, dormind sub scoici acoperite de ierburi marine, au răsărit din ouă şi, străbătînd mlaştinile ce fumegau, s-au adăpostit, dînd stîngaci din codiță, sub o frunză de brustur. Soarele tropical a zvîntat apoi reziduurile mîloase de pe fundurile de mare, din terenul ce se usca au răsărit înalte păduri de ferigi şi, pe locul cazinoului, un dinozaur şi-a depus ouăle. În piață nu era încă macadam, pe pereții prăvăliei de sare afişele nu anunțau intrarea artei în cetate, pe locul unde se află acum „Grand Café“, în care profesorul de literatură Moravetz şi juristul bancar Rákóczi se înfruntă în spirituale partide de cărți, brontozaurul înfrunta lelapsul cu coadă de şopîrlă în bătălii cutremurătoare, iar micul monstru pocit, care nu se chema pe vremea aceea nici Molière, nici Zizevszky, nici Baltazar, devenit rotofei de pe urma mlădițelor fragede ale

pătlaginei, se căţăra înspaimîntat pe primul arbore-de-pîine la îndemîna. Cosmosul a strănutat o dată ca lumea, dinosaurii s-au tîrît agonizînd în vizuinile lor, din coada lelapsului s-au desprins cîţiva metri şi el s-a refugiat, în chip de măruntă şopîrlă, la umbra ferigilor. În arborele-de-pîine izbucni febra alegerilor, un cimpazeu căzu din copac, şi astfel avu loc prima descălecare, iar omenirea a pus stăpînire pe pămînt... S-au clădit panteoane şi muzee... cavaleri şi gazetari bat din aripile lor efemere... e încă lungă calea pe pămînt... oare ce însemnătate are faptul că un gazetar, cu numele de Baltazar, a fost dat afară din slujbă?

Îi zîmbi sleit actriţei. Simţea într-adevăr că toate cîte i se întîmplaseră şi aveau să i se mai întîmple erau lipsite de vreo însemnătate. Actriţa privea între timp cu seriozitate şi curioasă stîncile îndepărtate, apoi se întoarse îmbunată către gazetar. Îşi dădu brusc seama de paloarea feţei lui.

— Pari foarte palid, zise ea, pe un ton schimbat. Doar nu eşti bolnav?

Baltazar negă cu o mişcare din cap. (Dacă i-ar fi răspuns: „Nu, domnişoară, n-am nimic, decît că n-am mîncat de două zile“, s-ar fi părut că face pe realistul). Privirile actriţei căzură de astă dată asupra batistei cu care îşi bandajase mîna şi care era plină de pete întunecate de sînge.

— Sîngerezi... Ce-ai păţit la mînă?

Baltazar schiţă un gest uşor. O nimica toată. S-a zgîriat într-un tufiş de porumbe, în timp ce dormea. Nici visa nu mai poţi fără a fi pedepsit.

Se opriră lîngă un gard. Dincolo de el se afla vila în care locuia actriţa.

Tăcură un timp. Din depărtare se auzi fluierul unei locomotive.

— De fapt, ce crezi despre mine? — întrebă actriţa domol, după cîtva timp.

Simţise deodată nevoia de a afla gîndurile gazetarului. Ceva tresărise într-însa.

— Nu fi modest, *mon ami,* şi nu mă-ntreba de ce anume sînt curioasă de gîndurile unui oarecare gazetar concediat... Răspunde-mi la întrebare.

— Numai lucruri bune, domnişoară... numai lucruri bune...

— Nu-i adevărat. Dumneata crezi lucruri meschine despre mine.

— Țin să te asigur, domnişoară... se apără gazetarul, cu glasul scăzut.

— De ce-mi spui domnişoară, cînd ştii prea bine că nu mai sînt? ...Aşadar, nu-mi răspunzi la întrebare? În acest caz, te rog să iei la cunoştință, *mon ami,* că de Zizevszky mi-e la fel de scîrbă ca de toți ceilalți polipi respingători... Îi detest.

— La dispoziția dumitale, spuse Baltazar, şi se înclină.

Fără să-i întindă măcar mîna, actrița porni în grabă spre vilă. Baltazar se rezemă de gard. Febra îi crescuse şi se simțea fara puteri. Din ulicioara vecină se auzi un şuierat ascuțit, după care cineva prinse să-i intoneze numele în do major.

— Hohahahu, Piotr Chirilovici, vociferă Csermely încă de departe. Te-am văzut, Piotruşca... salut şi *ave...* Vezi, asta da... nu ca actrițele acelea două, ştii... Îți aminteşti? Erau slujnice fără angajament... lucrul asta s-a aflat la poliție... Hop ş-aşa... Ai auzit? Aseară am declamat poezii de Ady în salonul literar „La felinarul roşu“... m-am cățărat pe pian... şi le-am declamat *Pianul negru...* Frații mei întru voluptate şi lues, aflați că versurile acestea au fost scrise de Ady... Delir... Vijelie... am fost smuls de pe pian... am căzut la picioarele lor, ca o poamă putredă... Cravata îmi era ferfeniță... O mai ții minte? Picățele albe pe fond albastru... Lidia... o cunoşti, nu-i aşa... puiul ăla de panteră îndrăcit... cămaşă de mătase heliotropă... treizeci şi doi de incisivi... muşcă fenomenal... „Spune-mi, idioțelul meu drag, pot să beau un coniac?“ „Zece, prințeso!“ Bea unul după altul zece pahare şi mă muşcă de obraz, drept recunoştință... „Şi-acum, idioțelule, plăteşte cele zece coniacuri.“ Eu?... Eu?... Îmi întorc buzunarul pe dos: n-am un sfanț... Hohahahu... Se năpustesc asupra mea... Pas alergător... Rîd în hohote... Închipuie-ți, Piotruşca, am fost muşcat pe gratis şi scutit de taxă... Trebuie să-ncerci şi dumneata odată, Piotr Chirilovici... Ce voiam să-ți spun?

Privi deodată în jur, apoi scoase de sub pulpana largă a pardesiului său de culoarea puricilor o colivie. Părul lung şi nepieptănat i se lipise de frunte, din mînecă îi atîrnau de-o palmă zdrențele cămăşii tărcate. Ridică sus colivia spre a-i prezenta prietenului său gaița care clipea speriată după gratii.

— Îngăduie-mi, Piotr Chirilovici, să ți-o prezint: Fritzi... O pasăre demnă de compasiune, pe care putreda societate omenească a infectat-o cu darul vorbirii... Oare ştii ce strigă

ea zi de zi în urma mea, de cîte ori trec prin fața casei stăpînului ei? O porcărie nemaipomenită, tătucule... M-am furişat în curte şi-am scos colivia din cui... îi voi reda desişul pădurii... ca să uite ce-a învățat de pe urma culturii omeneşti... Ştii a cui e pasărea? A măgarului de Moravetz...

Deschide uşa coliviei şi adresă păsării o cuvîntare însuflețită, îndemnînd-o să dea cu piciorul societății omeneşti şi să se înalțe în văzduh, sus pe culmi. Zadarnic fu însă orice îndemn, fiindcă prizoniera, leoarcă de apa din ceşcuța coliviei, se ghemuise speriată într-un colț, de unde clipea cu neîncredere către uşa deschisă. În cele din urmă, eliberatorul ei fu silit s-o scoată cu sila din robia cu care se deprinsese. Pasărea, ca şi cum ar fi uitat că posedă aripi, porni de-a lungul drumului, prin grămada de frunze ale toamnei, ca un pieton paşnic. Conțopistul încercă s-o încurajeze prin cuvinte pline de gingăşie, o ispiti cu înălțimile bogate în ozon, căută s-o stîrnească la zbor, îi aminti păcatele societății omeneşti, fără nici un rezultat însă. Fritzi păşea agale, se oprea din cînd în cînd, ridica ochii înspre frunzele țepoase ale vreunei buruieni şi, fără să ia seama la îndemnurile însuflețite ale eliberatorului său, îşi urma paşnic drumul. Pînă în clipa cînd se sătură de strigătele ce răsunau în spatele ei. Atunci se opri, îl înfruntă pe conțopist şi făcu către el:

— Fluieră-vînt tîmpit...

— Cum? — încremeni conțopistul indignat, şi se uită speriat la Baltazar. Ce-a spus?... Ce părere ai, Piotruşca?... Bastard nerecunoscător!

Fritzi nu se lăsă mai prejos. Conțopistul ridică un zbruş, ca să-l azvîrle după protejata sa. Pasărea porni speriată în pas alergător, însă în timp ce fugea striga către Csermely necuviințe grosolane.

— Fluieră-vînt tîmpit... Burtă verde!

Conțopistul îşi făcu palmele pîlnie şi astfel strigă în urma păsării:

— Bastardo... creatură omenească... imitație de zburătoare...

— Idiotule, răsună răspunsul miezos. Se părea că mica obrăznicătură se amuză de acest schimb alert de opinii.

— Vezi bestia asta ingrată? — se văicări conțopistul. E aproape om... Se năpusti pe urmele păsării, ca s-o strivească, însă Fritzi simți că primejdia e serioasă, şi fugi cît o țineau

picioarele apoi, în tresărirea unui instinct ce dormita adînc într-însa, îşi desfăcu aripile murate şi se înălță în văzduh. Conțopistul o amenință furios cu mîna:

— Nemernico... ia seama... ne mai întîlnim noi!

Fritzi nu-i dădu nici o atenție, ci îşi luă veselă zborul peste pomii grădinilor.

— Iacă, tătucule — făcu conțopistul mîhnit — iacă omul... Societatea omenească pute a hoit... îmi înțeapă nările... am să-i întorc şi eu spatele... Ce părere ai?... Mă instalez lîngă rîu... într-o bojdeucă de argilă... miros de zbruşi... Tolstoi, ce?... Pămîntul!... O nimica toată... o sapă... o oală... o cutie de chibrituri... unt de cocos... gata... N-am dreptate? E timpul să întoarcem şi noi spatele societății...

— Apropie-te — zise Baltazar — şi dă-mi brațul... Mă cam iau amețelile...

Strada se legăna cu el, ca un şir de case oglindite în apă. Se agăță de conțopist ca să nu cadă. Avu doar atîta putere cît să mai intre într-o brutărie din apropierea locuinței sale. Doi ani îl meditase pe fiul brutarului şi voia acum să ia de la el o franzelă, o franzeluță.

— Banii am să ți-i aduc, domnule Kárpáti, îi spuse el brutarului. Vîrî franzela subsuoară, şi privi nepăsător cum acesta îi scrie numele, cu slove împiedicate şi scrîntite, pe lunga tablă neagră ce atîrna în spatele lui.

În poartă se năpusti asupra lui o arătare păroasă, scheunînd, scîncind, schelălăind de nețărmurită fericire.

— Tu eşti, Pagat? — întrebă Baltazar cu un surîs fericit. Te-aşteptam de mult...

Apucă urechea sîngerîndă a cîinelui jigărit şi, clătinîndu-se, intră cu el în casă.

XI

A doua zi avu febră mare şi se simţi din cale-afară de rău. Către seară veni să-l vadă nevasta casierului morii cu aburi, o femeie blondă ca şofranul, care locuia, cu soţul ei, în aceeaşi curte. Văzînd obrajii aprinşi şi năduşiţi ai lui Baltazar se sperie, trimiţînd-o pe slujnică după doctor. Doctorul veni abia a doua zi dimineaţă, cînd fierbinţeala îi trecuse şi, datorită spălăturilor cu oţet pe care soţia casierului i le făcuse, se simţea mult mai proaspăt. Doctorul, care întîmplător nu era altul decît prim-medicul oraşului, îşi vîrî supărat capul pe uşă.

— Intră, intră — îl invită gazetarul — sînt oleacă pe dric.

Apoi, cînd doctorul Kléber îşi înfipse degetele, cu o grabă automată şi nu fără oarecare stinghereală, în abdomenul lui, aruncînd o privire superficială asupra limbii, îl întrebă, cu o prefăcută îngrijorare, dacă ştiinţa medicală îi mai poate veni în ajutor, fiindcă mai voia să scrie cîteva articole, prin care să-şi răscumpere fanfaronadele tinereţii şi toate acele giumbuşlucuri pe care le săvîrşise împotriva prestigiului onoratei societăţi. Doctorul îl privi neîncrezător, cu ochii săi dezbumbaţi, şi constată un grav deranjament la stomac, diagnostic pe care gazetarul îl luă la cunoştinţă cu oarecare îndoială, ceea ce era într-un fel pe deplin întemeiat, odată ce nu prea avusese prilejul şi nici posibilitatea de a-şi încărca stomacul în ultimele zile.

— Domnule' doctor, în acest caz ştiinţa medicală se înşală.

Medicul refuză să-şi recunoască eroarea, părăsindu-l cu exclamaţii indignate. Pagat, care de la întoarcerea sa se

refugia sub pat de cîte ori auzea apropierea unor paşi străini, se ivi la chemarea gazetarului şi se opri la căpătîiul lui.

— Ei, ce spui de veterinarul ăsta? — îl întrebă bine-dispus Baltazar. Dar cine naiba l-o fi chemat? L-am decretat cîndva doctor al tuturor erorilor medicale... Ei, ce te-a apucat iar?

Pagat auzise paşi şi se refugiase din nou sub pat. Teama lui fusese de astă dată neîntemeiată, fiindcă nu era decît slujnica; îi aducea cafeaua. Era o femeie somnoroasă, cu ochi de arici, obrajii puhavi şi sînii îmbelşugaţi. Baltazar se răsuci speriat cu faţa către perete.

— Ţi-am mai spus — făcu el cu reproş în glas — să baţi de trei ori la uşă înainte de a intra, ca să am timp să mă întorc către perete.

Era slujnica văduvei, proprietăreasa lui. Bucătăria era lipită de peretele lui, încît o auzea adeseori seara vorbind de una singură. Iar în zorii zilei, tropa-tropa, bocănea preţ de un ceas cu peria de ghete. Şi, pe deasupra, cînta. Avea o voce afurisit de falsă. Sub bluză, între sîni, păstra o poză, Baltazar însă nu aflase niciodată a cui era. Avea frisoane la apropierea fetei şi nu era în stare s-o privească. Asta i se trăgea de cînd, odată — pentru prima oară în viaţa lui — se înapoiase ameţit de băutură de la petrecere de onomastică, unde golise păhărele de lichior fără număr, în scopul de a cunoaşte voluptăţile euforiei. Se prăbuşise îmbrăcat pe pat, după care slujnica îl dezbrăcase şi îl culcase iar. A doua zi, nu-şi aminti decît de nişte sîni planturoşi şi de un miros insuportabil de grajd. Avu frisoane, şi două zile nu fu în stare să pună mîncare în gură.

Slujnica aşeză pe masă cafeaua cu lapte, anunţîndu-l că au venit să ia cîinele.

— Deschide fereastra — porunci Baltazar la iuţeală — şi împinge-l pe Pagat în stradă.

Pagat, care presimţise apropierea primejdiei, fu în stradă dintr-un salt şi o luă la goană. În zadar îşi pretinse noul proprietar cîinele, fiindcă Baltazar îi arătă, cu un aer nevinovat, odăiţa goală. De cînd îl vînduse, nici urma nu i-o mai văzuse. Între timp, Pagat hoinări pe undeva, ca să se întoarcă acasă abia în amurg, după ce primejdia trecuse.

În cîteva zile, Baltazar se mai întremă, fără să fie însă în stare, deocamdată, de plimbări şi hoinăreli „contemplative“.

De cîteva ori pe zi, dădea buzna la el conţopistul, cu propunerea că ar fi timpul de a întreprinde ceva, Piotr Chirilovici. Da, ar trebui făcut într-adevăr ceva. De plidă... ce părere ai, Piotruşca?... În faţa „Curţii cu mirodenii“ a căzut dintr-un car un butoi cu gaz lampant, cercurile i s-au desfăcut... -i place lui Piotruşca mirosul de petrol?... El se dă în vînt după mirosul de petrol... se plimbă toată ziulica prin faţa „Curţii cu mirodenii“... Îi place şi mirosul de piei... Îl roagă pe Piotruşca să-i împrumute o idee... un gînd... Adineauri a condus o fată pînă la dentist... în poartă i-a sărutat cotul... ah, cît e de minunat să posezi o femeie... o femeie adevărată, cu care să mai schimbi cîte-o părere despre poezie şi despre literatura rusă... despre Goncearov, Lermontov, Dostoievski... o femeie care să nu-i spună: „Stai cuminte, Csermely, fii bun şi nu te prosti, mă doare măseaua... priveşte ce carie am...“ Carie... Carie... Hohahahu... „Aşadar, am onoarea să te salut, Piotruşca...“ După-amiază are să-i fure de la cafenea revista *Nyugat* şi i-o va aduce...

Aduse într-adevăr revista, consumînd cu frenezie poezia şi proza deopotrivă. Apoi vru să afle părerea lui Piotruşca, stropindu-l în ăst timp de cîteva ori cu salivă pe faţă, încît, spre a se feri de el, Baltazar fu nevoit să-şi baricadeze patul cu masa.

De hrana gazetarului se îngriji în aceste zile un mic funcţionar, cu numele de Frost, — care locuia în celălalt capăt al curţii, împreună cu părinţii săi. La prînz şi seara îi aducea supe concentrate de carne, o dată sau de două ori rasol de pui şi compot. Sosi şi de acasă hrană în cantităţi suficiente, lucruri mai consistente — caş, şuncă, cîteva cutii mari de sardele şi zahăr cubic. Baltazar suportă cu bună-dispoziţie acţiunea aceasta de filotimie. Aşadar, nu poţi muri chiar aşa tam-nesam de foame. Seara, cînd se înapoia de la depozitul de scînduri, Frost intra să-l vadă şi să schimbe cu el cîteva cuvinte. Asculta cu plăcere şi respect meditaţiile amuzante ale lui Baltazar, din care reţinea de fiecare dată cîte ceva instructiv. Într-o zi, veni cu broşura publicată de Csiszlik Olivér, pe care romancierul i-o adusese personal la depozitul de scînduri.

— Spunea să fac şi să dreg în aşa fel lucrurile, încît ea să vă parvină cumva... Cică s-o fac uitată pe masa dumneavoastră...

Era o broşură subţirică, abia de-o sută de pagini, imprimată pe hîrtie proastă, pe coperta căreia citi titlul — *Edelweiss.* Era cea de-a doua culegere de povestiri a lui Csiszlik Olivér. Baltazar o răsfoi îndată. Ici şi colo se oprea, citind cu atenţie rîndurile, zăbovind mai îndelung decît ar fi necesitat citirea lor. În clipa aceea dădu buzna în odăiţă Csermely. Molfăia în gură o roşcovă.

— Sîntem puşi în faţa unui flagrant delict, făcu el, cu gura plină. L-am văzut pe cavaler ieşind de la Veresy Ilona... Ce părere ai, tătucule?

— Citeşte, zise Baltazar către el şi îi aruncă broşura. Dar răspicat.

Conţopistul îşi săltă pulpana pelerinei şi prinse să citească, Între timp molfăia roşcovele de care-i erau pline buzunarele şi, din cînd în cînd, rîdea în hohote.

În timp ce conţopistul citea, Baltazar contempla „orarul“ pe care-l fixase de uşă. Era o simplă foaie de hîrtie, pe care mîzgălise mai de mult, în parte cu creionul, următoarele:

A T E N Ţ I E P I O T R U Ş C A !

OBIECTIVE MAI IMPORTANTE!

1. Nu te sfii să cumperi mîine o pîine de la brutarul Kárpáti.
2. Meditează asupra sensului existenţei.
3. Orologiul din turn s-a stricat, fă rost de un ceas de buzunar.
4. Pe onoarea mea, Piotruşca, tu nu citeşti nimic. Ai citit *Biblia?*
5. Caută o soluţie în problema pingelelor.
6. Dă-le bună-ziua oamenilor, Piotruşca. Descoperă-te adînc în faţa lor.
7. Gîndeşte... De altminteri, nici o gîndire: fă-ţi bagajele şi cumpără-ţi biletul pentru Parnas.
8. Eventual — dacă-ţi mai rămîne timp — îngrijeşte-te şi de cîte ceva pentru cină.

Cîteva poziţii fuseseră şterse între timp cu creionul. La sfîrşit se afla următoarea notă, scrisă cu creion roşu:

Promite, Piotruşca, că n-ai să te îndrăgosteşti!
Promite, tătucule.

Îşi întoarse privirile de la „orar“, ca să asculte în continuare lectura conţopistului. Romancierul ăsta, Csízi Olivér, era un prost fără pereche. Gîfîia din greu ca să respecte regulile gramaticale. Tare ar mai fi vrut, sărmanul, să scrie romane.

Ticluise ceva fără viață, un hoit pe care se străduia să-l învie cu zorzoanele de paradă ale cuvintelor sale alese şi cu nişte arpegii catifelate de flaut. Ce-i drept, stilul îi era cu grijă cizelat şi lustruit, lui Moravetz i-ar fi făcut fără îndoială plăcere. Era însă îngrozitor şi incorigibil de plicticos. Baltazar adormi într-adevăr ascultîndu-l. Se deşteptă cînd Frost prinse să-l trezească cu blîndețe. Conțopistul nu se mai afla în încăpere; luase şi broşura, spre a copia din ea inepțiile cele mai reuşite.

Frost era încurcat. Îşi drese de cîteva ori glasul. Îşi răsuci încoace şi încolo capul. Îşi pironi ochii în pămînt. Să-l ierte Baltazar, însă are să-i adreseze o rugăminte neobişnuită... o rugăminte din cale-afară de ciudată...

— Zi-i, Frost, nu ezita să le spui lucrurilor pe nume, îl încurajă Baltazar. Dumneata ai sprijinit cu excelente supe întremătoare literatura maghiară pe cale de apariție... Se cade să-ți rezerv şi dumitale un locşor alăturea de mine în enciclopedie...

— E vorba de cam aşa ceva... Vă rog, să nu rîdeți de mine, domnule Baltazar... aş fi voit să-i scriu cuiva o scrisoare... O scrisoare frumos concepută... Aşa cum numai dumneavoastră sînteți în stare să scrieți... Nu-i aşa ca mă înțelegeți, domnule Baltazar?

— La subiect, Frost. Să-ți dictez scrisoarea? În regulă... Stai jos acolo... Ia condeiul şi scrie...

Frost apucă condeiul şi îl privi cu stinghereală pe gazetar. Îl rugă ca nu cumva să-l înțeleagă greşit, fiindcă nu-i adresează această rugăminte ca şi cum supele l-ar face să se simtă îndreptățit la vreo recompensă... ci pentru că modestele sale posibilități de mic-funcționar nu i-ar îngădui să ducă la bun sfîrşit o sarcină atît de grea...

— La obiect, Frost. V-ați întîlnit pînă acum? Am nevoie de oarecari date topografice.

Frost dădu, şovăind şi cu privirile pironite în pămînt, lămuririle necesare. Era vorba de-o actriță. Nu se întîlniseră niciodată. Cu toate acestea, lui îi sfîrîie călcîiele... cum se spune, şi-a pierdut mințile după ea... Ar voi să-i dea actriței un mic semn despre existența lui... ar trebui scris ceva care să-i deştepte interesul şi curiozitatea, o scrisoare pe care să n-o mototolească rîzînd.

— Veresy Ilona? — întrebă Baltazar.

— Nu vă supărați, domnule Baltazar — ocoli funcționarul, cu modestie, răspunsul — aş dori să nu vă răspund la întrebare.

Gazetarul încuviință din cap. Se tolăni pe salteaua umpluta cu paie, cu ochii țintă la tavanul scund, sprijinit în două bîrne date cu var. Deasupra capului său, pe podeaua subțire de scînduri a podului, se fugăreau şoarecii, jucînd fotbal cu castanele uscate. Pagat înălță capul şi adulmecă astfel, nemişcat, cele ce se petreceau deasupra.

Gazetarul o revăzu pe Veresy Ilona. Aşa cum o luase în brațe, cu un gest plin de vigoare, strîngînd-o la pieptul său, în noaptea aceea ploioasă de pe ulița Morii. Obrajii ei se lipiseră de fața lui, pieptul ei de pieptul său.

— Frost, ai auzit vreodată de Cyrano de Bergerac?... Da, e o piesă de teatru... Să-ncepem, aşadar, scrisoarea... Scrie: Domnişoară... Nu e nevoie de semn de exclamare... Domnişoară... Ai scris?

Frost muie condeiul în cerneală şi prinse să scrie. Baltazar privea tavanul şi cuvintele începură să-i curgă de pe buze. Întîi frumos cizelate, ivindu-se grațioase de după perdeaua grea a sufletului, apoi din ce în ce mai vibrante, zvîcnind puternic, răsunînd tot mai adînc, cu o îmbelşugare orchestrală. În fața lui se afla Veresy Ilona, cu o şuviță învolburată de păr blond pe frunte, în ochi cu o indiferență glacială... Baltazar o privea şi, din sufletul său, cuvintele țîşneau cîntînd. În cele din urmă, aria se apropie de sfîrşit. Se avîntă o dată spre tării, apoi îşi aşeză mîna pe inimă şi, înclinîndu-se, cu un zîmbet ironic înmugurit în colțul buzei se topi cu umilință, în dosul cortinei... Se uită la funcționar şi spuse rîzînd:

— Gata. Semnătura.

Ochii lui Frost scăpărau aprinşi. Apoi îi aruncă gazetarului o privire resemnată.

— Niciodată n-am auzit ceva asemănător, domnule Baltazar. Îşi va închipui că am copiat totul din vreun roman.

Gazetarul căută să-l liniştească. Se scriu şi în viață astfel de răvaşe, şi dacă lui i-ar fi dat prin cap să-i scrie unei actrițe, i-ar fi adresat cuvînt cu cuvînt aceeaşi scrisoare. Drept care Frost împături hîrtia şi îşi luă rămas bun de la Baltazar.

Lunga curte în care locuia, slujea şi de pasaj între strada Pîrîului şi Şirul Măcelarilor. A doua zi, Baltazar prinse să se îmbrace fluierînd vesel. Îl cuprinsese bucuria agitată a creației.

Avea de gînd să scrie. În cele cîteva săptămîni pe care le petrecuse hoinărind printre vii şi sus pe dealuri, de unde cuprindea cu privirea întreaga vale, pînă la cel mai îndepărtat colţişor al ei, ca şi culmile munţilor, adunase din nou simţăminte şi gînduri, care se precipitaseră pe încetul împrejurul unui sîmbure dens. Îşi îmbrăca hainele cu gesturi sprintene, fluierînd între timp ceva ca un psalm religios. Lîngă uşa deschisă stătea un preot voinic şi asculta psalmul. Privirea lui căzu între timp asupra cărţii de vizită a lui Baltazar, pe care citi următorul text corectat cu creionul:

BALTAZAR GYÖRGY

Redactorul concediat al gazetei *Observatorul Carpatin*

Preotul vîrî capul pe uşa deschisă.

— Aha... de astă dată te-am înhăţat, amice... Oare ştii cine sînt?... Ei bine, sînt părintele Izidor...

Era un preot de dimensiuni voluminoase, amintind reclamele pentru lichioruri, cu o faţă blajină. Umpluse în întregime deschizătura uşii, încît n-ai mai fi putut scoate prin ea nici un ac.

— Ce-ai scris dumneata, amice, despre găinile mele de soi Orpington? — întrebă el pe un ton plin de reproş, cînd, la invitaţia gazetarului, intră în casă şi îşi odihni, gîfîind şi cu prudenţă, masa imensă a trupului. Că se scarpină? Pe urmă mi-ai cam luat în derîdere şi cizmele, amice! De astă dată ne vom răfui. Apucă mîna tînărului şi degetele subţirele ale acestuia dispărură aproape în palma pufoasă. Am păstrat gazeta respectivă, aşa că deageaba ai încerca să tăgăduieşti. Pe urmă, se cuvine oare să nu dai curs invitaţiei pe care ţi-am făcut-o? Doream să-ţi prezint personal găinile incriminate. Niciodată, amice, nu le-a dat prin gînd să se scarpine.

Îl sili pe gazetar să se aşeze lîngă el, în timp ce faţa lui senină de monah se umplu de curiozitate şi bunăvoinţă. Ochii lui exprimau zîmbetul simplităţii şi-al senectuţii ferite de griji. Baltazar îl privea cu interes. Articolul acela nu fusese un lucru serios, fireşte. Odată, în septembrie, hoinărise departe de oraş *şi* dăduse peste claustrul pe jumătate năruit. În pivniţa lui se prefăceau în pulbere cîteva coşciuge zidite în perete, cu rămăşiţele unor călugări căzuţi în lupte. Cu îngăduinţa unei slugi bătrîne, coborîse în pivniţă, dar în afara

unor ziduri năruite şi igrasioase nu văzuse mai nimic. Apoi străbătuse cerdacul bătrîn, vîrîse capul în chiliile cu gratii la ferestre, unde păianjenii ţesuseră pînze dese, se strînsese apa de ploaie în ele şi înflorea mucegaiul, apoi intrase în încăperea singurului călugăr al ordinului. Pe un scaun cu un picior, pe un maldăr de calendare vechi, se afla un automat muzical prăfuit, deasupra lui spînzurau, pe-un cogeamite cîrlig de lemn, cizmele părintelui Izidor. Pat de lemn, covor de papură, crucifix, un borcan de castraveţi cu vreo duzină de lipitori în el, în ungherul încăperii un sac dezlegat plin cu ceapă roşie, pe masă nişte ochelari şi un album jubiliar cu poze. Jos, în curte, rîcîiau păsări somnoroase printre bălării, sub dud se afla un trepied de cizmărie, în faţa lui un ciubăr cu apă, o grămadă mare de cartofi, pregătiţi de slujnică pentru călugărul care trebuia să se întoarcă, fiindcă se îngrijea el însuşi de treburile bucătăriei. Curtea era învăluită într-o pace monahală, ca în gravurile maeştrilor de altădată. Lucrul acesta îl cucerise în mod deosebit pe Baltazar, scrisese despre vizita lui un lung foileton, prezentase claustrul într-o dispoziţie însorită, ca şi de altfel pe monah, care, în grădina sa de zarzavat, stimulează la o rapidă creştere, prin tratamente amicale, ridichea şi tutunul, pune ouă sub cloşca, admonestează cocoşul gîlcevitor, la *angelus* zgîlţîie, spre propria-i chemare, funia clopotului micuţ, cuibărit în hăul căscat în turnul scund şi îndesat, redactează corespondenţa către curtea episcopală în problema vinurilor de liturghie, se aşează încins cu un şorţ alb pe trepiedul de cizmărie, ca să cureţe cartofii, apoi aţipeşte în arşiţa amiezii, tichia-i măruntă alunecă pe tonsură, iar puicuţele îndrăzneţe îi fură din mînă cartoful pe jumătate curăţat. Nu se sfiise să pună în funcţiune cutiuţa cu muzică a călugărului, scriind apoi despre ea că bravul franciscan scoate uneori din lădiţa-i ponosită melodiile unor valsuri de altădată, suvenirurile ofilite ale abaţiei sale de odinioară.

Acum şedeau unul lîngă altul, gazetarul — înveselit la gîndul de a fi ghicit pe nevăzute minunata înfăţişare a călugărului, iar călugărul gîlcevitor risipind din inimă o grămadă de reproşuri, în timp ce ochii strălucitori i se roteau în orbite, exprimînd o blîndeţe atoateiertătoare.

— Ehei, tinere — clătină el a dezaprobare din cap — ai pomenit de fosta mea abaţie? Oare ştii că am petrecut cinci ani în Africa?... Aşa zău, prietene... Mi-am trăit tinereţea în

Dahomey... Afurisită treabă să iei în derîdere un biet slujitor al Domnului...

De altminteri, citise cu mare plăcere articolul, nu era supărat cîtuşi de puţin din pricina lui, însă Baltazar se văzu silit să-i promită că va căuta să dreagă ceea ce greşise împotriva lui, făcîndu-i cît mai curînd o vizită.

— Trebuie să vii neapărat, amice. Mai am oleacă de vin cu buchet. Un mic butoiaş, nu mai mult, însă Creatorul trebuie să fi fost în toane bune la culesul lui... Şi-apoi, îţi place, amice, tocana cu mămăliguţă?... Iaca... Îmi dau seama că n-ai nimic împotriva ei... Cu tocană am să te aştept...

Plescăi din limbă şi îl bătu cu mare simpatie pe umăr pe Baltazar. Apoi îl întrebă despre felul cum trăieşte şi despre multe altele, rîzînd cu poftă la auzul răspunsurilor glumeţe ale gazetarului. Cînd află despre rolul jucat de cei doi Majthényi, faţa i se adumbri. Auzise şi el cîte ceva despre cele întîmplate. Într-adevăr, nu se cuvine a-i lua cuiva în acest fel pîinea de la gură. Apoi întinse mîna cu afecţiune după mîna gazetarului.

— Oare scrii poezii, amice? Nu?

El iubeşte versurile — zise — fireşte îndeosebi pe cele vechi, iambii şi hexametrii... Fiindcă hexametrii de altădată au fost un lucru frumos... Astăzi, taina lor nu se mai cunoaşte.

— *Quadrupe dante putrem sonitu quatit ungula campum...* scandă el cu o aprindere tinerească.

Mai scutură o dată mîna lui Baltazar, apoi îşi urni din loc, cu paşi vioi, trupul mătăhălos. Gazetarul privi în urma lui cu un simţămînt de satisfacţie: „Un om de treabă.“

Îşi puse în gînd să strîngă cîteva glume pentru viitoarea lor întîlnire, fiindcă îi pricinuia o adevărată plăcere rîsul sănătos, izvorînd din inimă, al călugărului.

XII

Vraja toamnei se destrămă curînd. Cîteva scăpărări pe acoperişul caselor, nişte pîlpîiri de lumini gălbui în ferestrele turnurilor, apoi soarele se mistui în pîclă, răbufniri de vînt prinseră să mature străzile, oraşul încremeni şi amuţi. Îndărătul ferestrelor, neîndestulător acoperite cu perdele, se aprindeau devreme lămpile galbene, cu flacără săracă, în al căror con de lumină croşeta sau răsfoia vreo gazetă cîte-o mînă ofilită. Acoperişul caselor fusese luat în stăpînire de motani, miorlăitul lor plîngăreţ, care amintea de timbrul ocarinei, îi silea să se oprească pe dulăii vagabonzi. Din beciuri se revărsa în stradă miros de mere şi must care fierbe. Paşii răsunau sonor pe macadamul plat şi pe asfaltul pieţii, ciocanul ornicului din turnul bisericii reformate scîrţîia melancolic, piaţa pustie şi străzile goale răsfrîngeau zgomotele cu o tresărire speriată, după care se lăsa iar peste oraş o tăcere adîncă, de sfîrşit de lume.

Tineretul juca biliard la „Grand Café“ sau moţăia lîngă o jumătate de vin la „Mănuşa“. Baltazar şi Csermely nu erau între ei. „Mănuşa“ nu i-ar fi primit în sînul său. Era un birt onorabil şi o asociaţie aşijderea, unde se discuta despre mărirea salariilor, despre teritoriul vamal autonom şi problemele sexuale. Membrii se caracterizau prin stabilitatea lor socială şi un program de viaţă parcimonios, purtau îndeobşte gulere înalte şi aveau firi statornice, ţinîndu-şi neîncovoiată şira spinării; încrederea în ei înşişi o datorau, în afara prenumelor nobiliare sau poziţiilor ocupate în administraţia publica, faptului că, stabiliţi în acest colţişor al universului, înconjurat de munţi, abia le venea în minte să se caţere pe culmile din jur

şi să arunce de acolo o privire în arena plină de evenimente a vieţii. Cotituri nu puteau să-i surprindă, probleme nu li se iveau în cale, experienţe dobîndeau la clubul „Mănuşa“ şi în după-amiezile zgomotoase petrecute la popicărie. Îl tolerau uneori în mijlocul lor pe conţopist spre a auzi vreuna din poeziile cu efect amuzant ale lui Ady Endre sau vreo aventură a conţopistului, pe care de obicei le născocea ca să-i amuze sau ca să-i epateze. Nu stăteau însă niciodată serios de vorbă cu el şi nici nu-i îngăduiau să se amestece în discuţiile lor. Făptura gazetarului, care era un amestec de modestie răbdătoare şi de neclintita superioritate zîmbitoare, de îngăduinţă şi voinţă neînfrîntă, îi indigna peste măsură. Mintea şi gustul lor, sever limitate, nu erau în stare şi nici nu voiau să urmărească zigzagurile zborului de rîndunică al gîndirii gazetarului. Îi tortura gîndul că îi duce de nas, chiar cînd le zîmbeşte cu cea mai mare inocenţă. Articolele lui erau lipsite de întorsăturile de frază obişnuite şi de orice bunăcuviinţă scolastică; folosea adeseori imagini necunoscute. Neologismele lui săpaseră o prăpastie adîncă între el şi contemporanii săi întruniţi la „Mănuşa“. Moravetz, care era profesorul de limbă şi literatură al gimnaziului şi care mînuia şi el cu plăcerea condeiul, se exprima cu un profund dispreţ despre aceste rătăciri. Numărase într-unui din articolele lui Baltazar nu mai puţin de opt neologisme, fără a mai pune la socoteală cîteva îndrăzneţe împerecheri de cuvinte şi de operaţii gramaticale cu rezultate dintre cele mai grave, care erau în felul lor tot atît de strigătoare la cer. Poate că pe ele se întemeia o bună parte a nepopularităţii sale.

Conţopistul umbla hai-hui cît e ziua de lungă, frămîntîndu-şi de obicei mintea cu rezolvarea vreunei probleme sociale. Avea uneori opinii remarcabile, ele nu erau însă decît scurte sclipiri. Datorită unei defecţiuni tehnice, fantezia lui era nevoită să aterizeze de fiecare dată la jumătatea drumului. Gazetarul, de care îl lega o fidelitate neţărmurită şi o dragoste vibrantă, îşi risipea uneori cu generozitate ideile, iar Csermely le ciugulea săltînd, cu lăcomia unei coţofene, pentru ca la proxima ocazie să-l bombardeze cu ele pe Baltazar. Pardesiul său de culoarea puricilor flutura întunecat în jurul lui, făcîndu-l să semene cu un liliac uriaş, care se repede încoace şi încolo prin umbrele înserării.

Rătăceau seara împreună prin piață și pe străzile pustii. Subiectul inepuizabil al conversației lor era literatura. Ea le înfierbînta creierii și le fecunda sufletul. Csermely ardea cu vîlvătăi, ca făcliile de smoală în întuneric. Cunoștea biografia tuturor marilor scriitori, strîngînd din ele cu o patimă ciudată amănuntele bizare. Le destina drept consolare și îndemn lui Baltazar. Zola trăise o iarnă întreagă cu pîine muiată în untdelemn, se plimba prin cameră înfășurat într-o cuvertură și făurea versuri nemaipomenit de proaste. Odată, la o serată, Maupassant și-a scos pantalonii în văzul invitaților săi... Iar Balzac a trudit douăzeci de ani, ca un rob la galeră, cîte douăsprezece ceasuri pe zi, spre a-și putea plăti datoriile pe care le făcuse în tinerețe cu niște tranzacții comerciale nefericite. Pentru construirea piramidei lui Keops se cheltuise mai puțină energie și mai puțin efort. „Așa zău, Piotruşca... De altfel, știi că prin vinele lui Dumas curgea sînge african, iar Zola a murit de pe urma unei intoxicații cu bioxid de carbon?... Dostoievski avea senzații erotice de cîte ori simțea apropiindu-se accesele-i de epilepsie... Dar frații Goncourt?... Tolstoi... Sluga Zachar din *Oblomov*... Prințul din *Idiotul*... Și ceilalți... cîte valori inestimabile... cîtă lumină...“ Pe urmă, citise undeva și despre un Piotr Chirilovici... Fusese un geniu la fel de vesel ca Baltazar, nu crea niciodată nimic, primea rîzînd loviturile sorții și, cînd avea prilejul, dădea și el cîte-un picior în spate cui apuca... Da, și literatura maghiară are faruri care luminează pînă departe, dar opere cu adevărat mari și originale nu s-au născut decît pe pămînt rusesc... Ehei, dacă ar ajunge el odată în Rusia!...

Vîntul, de parcă n-ar fi găsit nici o ieșire din cotlonul văii, vuia peste oraș încă din primele zile ale toamnei, pînă cînd cădea apoi pe acoperișurile de șindrilă prima zăpadă scămoasă; le smulgea pelerinele, le împroșca praful în față, în urechi și, uneori, le mătura pălăriile de pe cap. Se năpusteau atunci după ele, conțopistul osîndind cu asprime vîntul și pălăria deopotrivă, în timp ce Baltazar silea fugara să i se supună sub talpă, după cîteva salturi pline de demnitate, apoi își vedeau de plimbare și de conversația lor pe teme literare.

Hoinăreau fără să obosească pe străzi. De cîte ori ajungeau în fața cafenelei scînteietoare din colțul pieții, conțo-

pistul se oprea şi, prin vitrina luminată, arunca priviri pătimaşe către casieriţă.

— Dac-aş avea odată zece coroane — ofta el din adîncul inimii — o bancnotă adevărată de zece coroane, Piotr Chirilovici...

Fiindcă avusese şi el odată o astfel de bancnotă, numai că ea nu fusese adevărată. I-o vîrîse în palmă Zizevszky înspre ziuă, după o noapte de chef cumplit, zîmbind perfid şi punîndu-i condiţia de a dobîndi cu preţul ei prietenia damei ce strălucea la casă. Bănuind un cavaler darnic sub pelerina de culoarea puricilor, femeia nu respinsese neaşteptata propunere, îngăduindu-i cu mărinimie conţopistului s-o conducă acasă. „Piotruşca — suspinase a doua zi conţopistul, care arăta jalnic — ai aflat de nenorocirea ce mi s-a întîmplat?...“ Îi povesti cum îi dăduse Zizevszky bancnota, ce se întîmplase pînă să ajungă la locuinţa femeii şi felul cum se desfăşuraseră mai apoi evenimentele...

— Intrăm în cameră... În aer stăruia un miros minunat de săpun... Schimbăm cîteva cuvinte... Duc la nas prosopul... Simt că-mi cresc aripi... Mă apuc să declam... Femeia e de o nespusă drăgălăşenie... Rîde... I se văd doi dinţi de aur într-o parte... Îşi cufundă degetele în părul meu... Ce parfum, tătucule!... Mă prăbuşesc în braţele ei... Oh!... Ai cunoscut vreodată senzaţia asta divină, Piotruşca?... Îi sărut cotul... O sărut pe gît... Avea pielea albă, bine mirositoare... Apoi pelerina... „Ţi-a căzut o bancnotă din buzunar“, ciripeşte ea... Fireşte, cele zece coroane... „Dacă nu mi-o iei în nume de rău, zînă adorată, am s-o depun aici, pe noptieră...“ Hehe... „O modestă ofranda... Voiam să spun, un mic adaos la chirie...“ Depun frumuşel cele zece coroane pe noptieră... Femeia şade pe marginea patului, în picioare cu papucei roşii... rîde... cămaşa îi alunecă de pe umăr... Sînii... Întîi unul, apoi celălalt... În mijlocul fiecăruia cîte-un buton de sonerie... Ştii oare, Piotruşca, la ce uşă sună butonul acestor sonerii? La uşa raiului... Întocmai... Ce spuneam?... Femeia... prinde să se dezbrace... Aruncă o privire asupra bancnotei de zece coroane... O ia în mînă zîmbind... o despăturește... „Cei asta?“ — întreabă ea... Faţa i se înnegurează... îşi scoate din picior unul din papuceii aceia frumoşi şi roşii şi, fără multă vorbă, prinde să mă croiască pe unde se nimereşte... În creştetul

capului... „Pungaş afurisit...“ O implor să nu mai dea... pune mîna pe umbrelă... mă croieşte... mă căsăpeşte... „Vrei să mă tragi pe sfoară cu fițuici de reclamă?... Cu fițuici de reclamă operezi, golan afurisit?...“ Tiii, al naibii să fie nemernicul de Zizevszky!... Apuc pelerina... răstorn masa... zgomot de sticlărie spartă... izbutesc să scap de-a buşilea... nu m-am mai oprit pînă acasă... Ia te uită la cucuiul din creştetul meu!... Ai mîncat vreodată bătaie cu papucei din ăştia roşii?... Vai, Piotruşca, ce cacialma mi-a tras afurisitul...

...În jurul mesei principale a cafenelei, efectivul era către seară complet, fiindcă se instalau împrejurul ei toate notabilitățile şi personalitățile de seamă ale oraşului. Alături se afla masa ofițerilor garnizoanei locale, mai încolo, în fundul cafenelei, cîțiva negustori şi mici-funcționari jucau în tăcere domino sau şah. Din cînd în cînd întrerupeau jocul, ca să tragă respectuos cu urechea la frînturile de discuții ce răzbăteau pînă la ei de la masa principală. Dacă prindeau din zbor vreo frază, o repetau îngînduraţi, apoi se apucau s-o comenteze cu glasul scăzut. La capătul mesei principale se ivea uneori şi silueta uscățivă a lui Moravetz, ceea ce-i stîrnea conțopistului focuri de artificii zgomotoase.

— Ehei... ia te uită la îmbălsămătorul ăsta de mumii... la vita asta încălțată... Ai citit?... A mai rîgîit una în *Observatorul carpatin...* „Influențe străine asupra purității limbii noastre“ ...Dihorul! Am scris astă-noapte un vers pe zidul casei lui... O porcărie teribilă... Sper să-i provoace un atac de apoplexie înainte de termen...

Deşi nu era în stare să se supere cu adevărat pe nimeni, fiind mult prea superficial şi uituc spre a ține minte jignirile ce i se aduceau, împotriva lui Moravetz nutrea o ură cumplită. O ştia asta şi Moravetz, care, de îndată ce conțopistul se ivea la orizont, îşi ridica buza de sus cu o mînie ascunsă şi îşi juca mustățile roşietice, pleoştite, ca un leopard care mîrîie prudent. Cu Baltazar schimba de asemenea priviri gata de încăierare, deşi ei doi încă nu se învrăjbiseră pe față. Balta zar publicase odată, cu asteriscurile şi cu explicațiile de rigoare, un *Prolog la culesul viilor,* scris de fostul său profesor de literatură; arăta cu desăvîrşire jalnic, aşa, tipărit: era plin de spirite răsuflate, iar rimele sunau din coadă ca nisipul ce scrîşneşte între dinți. La asta se mai adăuga şi faptul că Baltazar îşi poreclise fostul profesor, datorită con-

travențiilor sale încăpățînate în domeniul literaturii, cînd braconier literar, cînd ajutor de băgător de seamă al registraturii literare. Nările lui Moravetz prindeau să tremure de cîte ori dădea cu ochii de cei doi blestemați de foşti elevi ai săi. Aceşti infami călcau în picioare mlădițele lui cele mai dragi! Îi puneau la îndoială competența şi nobila puritate a orientării sale. Îngrămădise cîteva duzini de citate din versurile poeților celui de al XVIII-lea secol, rumegînd cu voluptatea artificială a dascălilor de literatură frumusețea îndoielnică a vreunui vers decolorat. Literatura modernă însemna pentru el o trădare de țară şi un atentat la bunele moravuri. Datorită meritelor sale, fusese ales membru al unui cerc de lectură din Cluj. Cercul acesta strînsese în preajma sa pe cei mai îndîrjiți păzitori ai limbii, care, după spusele lui Baltazar, înarmați cu durde cu cremene luaseră sub ocrotirea lor, cu o onorabilă îndîrjire, azilul dorobanților bătrîni, spre a-l apăra împotriva păgînismului maghiarilor înapoiați din apus în nori de praf. Uneori îşi părăseau cu aprige strigăte de luptă fortărețele, spre a-i căsăpi pe duşmani, pe care îi declarau piraţi şi decretau că toți bunii patrioți şi profesori de literatură sînt obligați să lupte împotriva lor. Iar Moravetz era nespus de fericit că avusese şi el prilejul de a doborî, în contumacie, cu un articol al său, pe unul din aceşti piraţi periculoşi.

Publicul se sinchisea prea puțin de această luptă. Visa cu ochii deschişi pe paginile revistelor ilustrate de familie şi îşi scălda sufletul în smîrcurile literare ale ziarelor.

— Inteligența — constată Baltazar — cu alte cuvinte casta de o neasemuită demnitate a posesorilor de diplome de bacalaureat, se menține la o distanță respectabilă de negustorii şi meseriaşii mai puțin versați în conjugarea verbelor latineşti. Se împăunează îngîmfată cu plusul ei de cultură şi, cum acest plus trebuie justificat într-un fel, îşi înțeasă biblioteca cu uşă de sticlă cu dovezi legate pompos şi cumpărate în rate. Să fim însă drepți şi să recunoaştem că pe bibliotecile cu uşi de sticlă se află şi cărți mai puțin pompos legate, pe ale căror file urmele cafenii ale muştelor strivite sau ale puricilor omorîți demonstrează că slova tipărită se bucură, oricum, de oarecare popularitate.

Casierul morii cu aburi, la care se ducea din cînd în cînd, ca să joace şah, stătea bucuros de vorbă cu Baltazar despre

problemele acestea. Era un om cu bacalaureat şi lua cu vehemenţă apărarea intelectualilor.

— Ce ştie inteligenţia dumitale? — îl întreba Baltazar. I-a fost vîrîtă în cap, cu ani în urmă, teorema lui Arhimede. Te rog să arunci o privire asupra acestei societăţi: la ce le-a fost bună teorema lui Arhimede? Opreşte-te la unul dintre ei, la unul cu mutra mai inteligentă... iată-l, bunăoară, pe primnotar... sau pe avocat, cum îl cheamă?... preşedintele de onoare al „Asociaţiei junilor". Pune-le întrebarea: „Stimate domn, o întrebare din cale-afară de simplă, dacă-mi permiteţi. Văd că în fiecare zi consumaţi cam o jumătate de cutie de chibrituri. N-aţi binevoi să-mi spuneţi cum se fabrică chibriturile?" Ai să vezi ce mutră vor face în loc de răspuns... „Din ce se fabrică? Păi, din sulf..." Şi, cu asta, biata lor brumă de cultură şi-a dat sufletul josnic.

În legătură cu asta nici conţopistul nu nutrea o părere mai bună. O exprima în cîteva cuvinte: „Inteligenţia? Plăcintă de vacă, Piotr Chirilovici..."

Găseau că societatea se sufocă aproape în propriii săi aburi pestilenţiali şi că e prea greoaie spre a desfunda hublourile, odată ce nu cunoaşte efectele dăunătoare ale oxigenului viciat.

— Noroc că prin sate nu s-a petrecut nici un eveniment de seamă de la descălecat încoace, bufnea gazetarul. Doar că s-au rupt vreo două-trei perechi de opinci. În vreme ce Budapesta e contemporană cu Marconi şi Wright, provincia s-a ales din cuceririle culturii doar cu tocurile de cauciuc, dar şi pe acestea le-a scîlciat.

Şi, aruncînd o privire surîzătoare către masa principală, încheia:

— Mi se par a fi un slut anacronism sub becul cu filament al lui Edison.

Îşi vedeau mai departe de drum, cu gulerele ridicate, dintr-o stradă în alta. Una din primele case de pe strada Apaffy era a prim-medicului orăşenesc. Dinspre fereastră cernea pe caldarîmul străzii o rază de lumină blîndă şi roşietică. Baltazar trecu de ea, dar conţopistul îl reţinu, apucîndu-l de braţ.

— Încearcă să fi mai puţin neînduplecat. N-auzi?... Parcă un cintezoi ar cînta acolo sus... Ascultă... e Grieg sau ce naiba... Totuna e... Să-i săruţi sînul ce se înalţă domol...

ce zici?... Nu mai e mult, priveşte, decît un pumn de petale de trandafir... Babacul e o făptură respingătoare... E supărat foc pe dumneata, Piotr Chirilovici... Pst, pst... auzi?... Cintezoiul a simţit că în apropiere... cum să spun... susură două inimi nobile... Iertare pentru această depăşire a sferei mele: a mea, ştiu, nu-i decît o băşică de bou... Ce voiam?... Da... auzi?... Vibrează micul cintezoi... şi-a afundat mîinile în claviatura... Să-i săruţi sînişorii... ce zici, Piotruşca?... Ce?... Te pomeneşti că n-ai face-o...

Gazetarul îl apucă pe conţopistul guraliv de guler.

— Hai, mititelule. Îndrugi nerozii...

— Hohahahu! rîse cu gura plină conţopistul. N-ai vrea să o luăm către şirul de vile?... După cîte-mi dau seama, ai scos cintezoiul de pe ordinea de zi...

— Mi-e totuna încotro o luăm, ridică Baltazar din umeri.

Csermely măcăia batjocoritor.

În şirul de vile locuia Veresy Ilona. Fereastra ei era luminată.

— Ce părere ai, Piotruşca?

Gazetarul nu-i răspunse. Se rezemă de zidul casei, îşi răsuci o ţigară şi ascultă şuşuitul brazilor din grădina vilei. Conţopistul sporovăi mai departe.

— Vezi, tătucule... o asemenea dragoste lipsită de vreo speranţă îmi doresc şi eu... O singură dată s-o vezi... Joacă minunat, Piotruşca... Nu vrei s-o vezi?

— Nu.

— Eşti supărat pe ea?

— Nu.

— Ascultă, porumbelule... mîine aduc o scară...

— Ce fel de scară?

— Ai să vezi.

Cînd ajunseră, a doua zi, din nou sub salcîmii neliniştiţi ai şirului de vile, conţopistul scoase o scară de după gardul într-o rînă al unui teren viran. Era o scară dublă de zugrav, o propti în mijlocul străzii întunecate şi pustii, în dreptul ferestrei de la etaj a actriţei, îşi scoase pelerina, îşi potrivi bine pe nas ochelarii, apoi îi spuse sumbru gazetarului uimit:

— Urmează-mă, Piotr Chirilovici...

Se căţără neîndemînatic, temător, pe scară. Baltazar îl urmă de cealaltă parte a scării. Stătură mult timp muţi, zgîindu-se de parcă ochii le-ar fi părăsit orbitele, ca să se

furişeze în camera actriţei. Pe pereţi atîrnau un fel de discuri de aramă, de parcă ar fi fost nişte scuturi lustruite. Într-un ungher se afla un filodendron stufos. Singura fiinţă pe care izbutiră s-o zărească de la neconfortabilul lor „cucurigu“ fu Zizevszky. Îşi pufăia rînjind ţigara de foi, strînsă între buzele umflate, mîinile vîrîte în manşete strălucitoare i se odihneau pe masă şi arunca priviri pline de jind şi umilinţă spre capătul invizibil al încăperii. Csermely apucă crispat braţul lui Baltazar.

— Hohahahu, constată el cu înţeles, ca să adauge întrebarea abia mai tîrziu, după ce amîndoi coborîseră de pe scară. Spune-mi... sărmane prieten... ce erau discurile acelea galbene de pe perete?

— De unde vrei să ştiu? — clătină din cap gazetarul. Crede-mă, amice, că nu sînt în stare să-ţi răspund la întrebare.

— Ai fi în stare, oare, să-mi răspunzi la o alta?

— Vrei să ştii la ce naiba ne-am căţărat pe scară, nu?

— Nu... Ci... ai văzut ghetrele acelea albe... pe picioarele urdurosului?... Spune-mi, porumbelule, împotriva a ce apără gleznele blestemăţiile acelea?... Odată, dacă mă ajută Dumnezeu... am să-l scuip pe botul pantofilor lui de lac... Voi ţinti, Piotruşca... ca să nu insult doar pantoful... ci şi ghetrele... A rostit el vreodată, în viaţa lui, un cuvînt de duh? O glumă de invenţie proprie?... Ceva interesant?... Am să-l scuip, Piotruşca...

Cînd hoinăreala îi obosea, picioarele îi orientau fără prea mult chef către casă. Fără prea mult chef, într-adevăr, odată ce dădeau ocol zgribuliţi caselor lor. Conţopistul locuia la periferie, în preajma abatorului; îşi umplea de fiecare dată buzunarele cu pietre, ca să se poată apăra de dulăi. Se temea de cîini şi căuta să-i ţină la distanţă prin strigăte puternice, speriate. Se temea şi de maică-sa. Bătrîna se foia în bucătărie, în dosul unei perdele de tul. Nu-l certa şi nici nu-l întreba de unde vine în fiecare noapte aşa de tîrziu; se răsucea doar în aşternutul scîrţîitor răsuflînd adînc şi cerea pe-un glas profund, tragic, un pahar de apă. Trebuia să aprindă lumînarea, să cufunde ulcica în ciubăr, apoi se ducea şovăind la maică-sa, care, în timp ce întindea mîna după ulcică, ridica ochii spre ceasul din perete şi constata mîhnită:

— A trecut de miezul nopţii.

Apoi îl ruga să-i ducă şi lui taică-său oleacă de apă. Tatăl, bătrînul paralitic şi stafidit, era totdeauna treaz, ridicîndu-şi ca un spectru capul de pe perna tărcată. Credea că fiul său vine de la slujbă şi, în fiecare noapte, îl întreba cu limba împleticită:

— Ai avut mult de lucru?

După ce golea ulcica, clefăia încă vreo jumătate de ceas, iar Csermely, care dormea pe canapeaua îngustă învelită în muşama, îşi acoperea urechile cu pătura. Trebuia să întreprindă ceva — lua el hotarîrea sub pătură. Prin minte îi mai treceau cîteva idei salvatoare, idei încîlcîte şi neguroase, apoi îl fura somnul.

XIII

Se scurseseră zilele şi nopţile, ca un rîu murdar cu clipocit monoton. Tinereţea n-avea parte aici de ani explozivi, iar anii sălcii ai maturităţii îşi luau şi ei tălpăşiţa pe nesimţite. Brumele toamnei cerneau argintul lor peste oameni, fără ca ei să bage de seamă. Carii rodeau în tăcere, arterele nu zvîcneau marşuri solemne, din solul neîngrijit nu răsăreau, datorită climei potrivnice, nici nebuni, nici martiri, nici eroi. Evenimente nu erau, întîmplări deosebite n-aveau loc. Stăruia o tăcere apăsătoare, încît oamenii se buluceau în piaţă cînd un pui stingher de vrabie cădea pe trotuar din cuibul pe care părinţii lui grijulii îl pitiseră după scutul vreunei firme de tablă. Odată cu venirea zilelor ploioase, Baltazar bătea după-amiaza la uşa casierului morii de aburi, care locuia în aripa de către stradă a clădirii ponosite. Era un om echilibrat, cu sufletul sănătos, care, după ce se întorcea de la slujbă, se îndeletnicea cu lucrări de traforaj. Fluiera liniştit de unul singur, în timp ce sculpta, tăia, ciocănea pînă seara tîrziu. Îi era plină locuinţa de colivii, rame, cutii şi alte obiecte nostime, dar fără vreo utilitate, delicat traforate. Lucra de astă-dată la o colivie de papagal. Era o muncă din cale-afară de complicată şi migăloasă; făcuse socoteala că, dacă totul are să-i meargă la fel de bine, o va termina pînă în toamna viitoare. La sosirea lui Baltazar lăsă lucrul din mînă, scoase din sertarul maşinii de cusut tabla de şah zugrăvită pe-o muşama, o desfăcu fluierînd pe masa din sufragerie şi căută cutia cu figurile de şah. Pe faţa de masă de catifea rămăsese urma unei oale încinse, nevasta casierului cîrpea o pereche de izmene, şezînd pe marginea canapelei, în încăpere plutea miros

de varză călită. Casierul fluiera vesel, ridică în aer regele şi îl reaşeză plescăind pe tabla de şah.

— Şăhuleţ!

Gazetarul nu era atent la joc, mişca figurinele cu gîndul aiurea. Ce-i păsa lui că fusese făcut şah? Tăcerea sălcie şi plictisul apăsător al oraşului îl copleşiseră. Să lucreze... Aş, dădu gîndul la o parte. În odăiţa lui era frig, ar fi prins bine cîţiva butuci în soba de tuci. Sus, în pod, chiţăiau şi alergau cu tot mai multă necuviinţă şoarecii... Într-una din zile, îi dăduse în gînd să-şi încerce norocul cu o piesă de teatru. Ar bate cu ea, aşa ca o probă, la uşa directorului trupei din localitate... Ar fi un balon experimental... Îl întrebase pe conţopist ce părere are.

— Aş striga cucurigu, Piotr Chirilovici... — se însufleţi Csermely. Aş bate din palme... Tră-hă-iască!... Tră-hă-iască autorul!... Dumneata ai ieşi la rampă... Dar, ia spune, în ce costum ai ieşi?

Dezbătură pe toate laturile problema piesei de teatru, şi Csermely fu cuprins de febra scenei.

— Ştii ce-aş vrea?... Să declam în sala „Redutei“... Nu... Aş vrea mai curînd să cînt... În registru de tenor... Mi-aş slobozi glasul şi geamurile ar prinde să zăngănească... Ascultă... Hoha-i-hahu-ho-hu... Ovaţii... Prim-notarul sare pe scaun şi urlă în uraganul de aplauze: pe omul ăsta... un asemenea tenor à la Caruso am concediat eu din serviciu...

— Dar nici nu ştii să cînţi, îi atrase atenţia Baltazar.

— Nu ştiu?... N-are importanţă... (Se gîndea, probabil, că nu importă ceea ce ştie omul în realitate, ci ceea ce e în stare să-şi închipuie despre sine).

Baltazar se apucase de piesa de teatru, apoi o lăsase baltă. Avea impresia că ceaţa i se aşează pe piept, înăbuşindu-i cu încetul toate speranţele şi cheful de lucru. Plecase de acasă şi bătuse la uşa casierului. Acum muta piesele mecanice şi privea îngîndurat urmele de roţi ale leagănului pe covorul ieftin şi ros. Femeia înălţa din cînd în cînd capul şi îl privea îndelung. Casierul adusese vorba de duel. Lăudă sîngele rece şi gesturile elegante ale lui Baltazar. Farmacistul tremurase ca piftia. Iar cînd Baltazar îşi descărcase arma, se apucase să urle, deşi glontele abia îl zdrelise.

Pe stradă treceau care încărcate cu bălegar. Baltazar aruncă ochii pe fereastră şi fu cuprins de un sentiment de

deznădejde. Se ridică şi îşi luă rămas-bun. Femeia lăsă din mînă izmenele pe care le peticea şi se uită surprinsă la Baltazar.

— Nu vreţi să v-aduc nişte mere, domnule Baltazar?

Baltazar mulţumi politicos. Apoi porni către cafenea. Era
într-o marţi, ziua cînd soseau revistele ilustrate. Aştepta serile acestea de marţi, ca să se poată îngropa, sub bolţile scunde ale cafenelei, în pozele oraşelor îndepărtate şi ale ţinuturilor însorite, care-i umpleau ochii de culori neliniştitoare şi de nostalgia luminoasă a depărtărilor. Păsări călătoare îşi desfăceau într-însul aripile, luîndu-şi zborul dincolo de munţii fumegători, înfăşuraţi în nori, spre zări fără nume... Comandă o cafea şi deschise una din revistele ilustrate. Dintr-un desiş violet îi zîmbi o vilă albă. O terasă, o alee presărată cu pietriş, un podeţ japonez, cactuşi cărnoşi în coşuri de sîrmă... Răsfoi mai departe. O stradă medievală, portalul unei catedrale... Apoi o altă poză: Pe malul rîului Mincio... Privi îndelung conturul dantelat al frunzişurilor, panorama oraşului de pe malul opus. Nu cunoştea nimic încă din lumea mare. Pe vremea cînd era student la drept, petrecuse cîteva luni la Budapesta. Fuseseră luni jilave, mirosind a fum de cărbune. Peste Dunăre pluteau mereu pulpane de negură, tramvaiele circulau pline de noroi... Amintiri frumoase nu-i lăsaseră decît serile de teatru...

În apropierea lui jucau biliard nişte slujbaşi îmbujoraţi la faţa. Mai tîrziu, desluşi glasul frizerului Strombolinszky.

— Alo, onorată redacţie... Aşadar, l-am cam ciuruit luna trecută pe farmacist!...

Ieşind din cafenea, o întîlni pe Veresy Ilona. Actriţa îl privi cu interes în ochi.

— Unde te-ascunzi, *mon ami?* — îl întrebă, căutînd cu interes sincer privirea lui Baltazar.

Stătură de vorbă timp de cîteva minute. Cuvintele schimbate între ei erau neutre şi comune. În privirile lor lucea însă stăruitor ceva, pe buzele lor pluteau întrebări şi răspunsuri. Baltazar, care cunoştea aşa de bine hieroglifele feţelor omeneşti, nu fu în stare să dezlege de astă dată curiozitatea prudentă şi surîsul reţinut al actriţei. Simţea între ei doi o mare distanţă, o prăpastie de netrecut. Nu era dintre neîndemînaticii cărora e nevoie să le explici, în propoziţii simple şi cu glas tare, ceea ce nu se spune decît fără cuvinte, dar

la vederea feței reci a actriței își pierdu capacitatea de orientare. Un lucru însă înțelese cu siguranță. Și anume, că nu-și sînt indiferenți unul altuia. Nu însă datorită vreunui sentiment de simpatie. Nu. O mînie rece, neanalizată, îi îndemna să se înfrunte din priviri. De astă dată aveau o zi loială: privirile lor, ca două lame de sabie sleite în luptă, se întîlneau cu delicatețe, nu se stîrneau și nu scăpărau fulgere, ci se atingeau cu blîndețe, fiindcă se pare că pasionantul turnir a luat sfîrșit. Aproape că-i păcat.

Adversitatea aceasta pe cale de conciliere i se păru lui Baltazar o pierdere. Ce putea să mai urmeze, în ceea ce-l privește? Atîta timp cît interesul femeii se năpustise asupra lui cu mînia-i vibrantă și cu o neputincioasă ironie, exprimată în modulații melodioase, fusese martorul cîtorva scene frumoase și zdrobitoare. Scenele luaseră de astă dată sfîrșit. Veresy Ilona se obișnuise cu el, n-o mai supăra zîmbetul lui, care intervenea uneori pe furiș și pe neașteptate, nu se mai zburlea din pricina surîsului egal, senin de pe fața și din glasul lui.

Mai urmară cîteva cuvinte banale, după care își dădură mîna.

— La revedere, *mon ami.*

El încuviință.

— La revedere, domnișoară.

Din zîmbetul ce-o învăluia, se ivi cu prudență în ochii femeii o privire serioasă, atentă.

— Știi de cine îmi amintește fața dumitale?... De aceea a lui Beethoven.

Gazetarul își pipăi cu interes nasul.

— Nu mi se pare a fi un compliment prea măgulitor la adresa nasului meu.

— Cînți la vreun instrument? — întrebă femeia zîmbind.

— Nu, clătină Baltazar din cap. Orice flașneta prăpădită mă dispune la visare și fiecare vals stupid îmi încălzește inima...

În dreptul lor, lîngă trotuar, se opri automobilul lui Rodárics. Era o matahală zugrăvită în roșu, care apăruse într-o bună zi, pufăind și strănutînd, în piață, fără ca să știe cineva cum și de unde. Baltazar nu se putuse împiedica să nu salute, prin cîteva observații spirituale, acest ofticos și îmbătrînit vehicul al progresului tehnic, care se ivise primul

între zidurile oraşului. De cîteva ori cauciucul îi plesnise chiar în văzul celor care căscau gura în jur, îşi pierduse suflul, fusese împins de ţigani zilieri şi de derbedeii străzii, cu strigăte triumfale, pînă acasă, în hambarul de lemne al criminalistului, ceea ce nu dăunase cu nimic imensei consideraţii cuvenite acestui miracol fără seamăn al tehnicii şi un neîndoios auxiliar al distincţiei. Dacă, după o lungă agonie, îşi făcea din nou apariţia pufăitoare în piaţă, peticit sau ciocănit pe toate părţile, în cîteva clipe era împrejmuit de un inel dens, iar oamenii încercau să-i explice şi să-i ghicească în şoaptă tainele.

Din maşina scoase capul avocatul Rodárics. O întrebă pe actriţă dacă o poate duce cu maşina acasă.

Veresy Ilona mai strînse o dată mîna lui Baltazar.

— Am impresia că data trecută ne-am despărţit supăraţi... Mai eşti supărat?... N-ai nici un motiv de supărare?... Cu atît mai bine... La revedere...

Urcă în automobilul lui Rodárics. Baltazar nu întoarse capul după ea.

O nedumerire îşi căsca pliscul înăuntrul lui: o fată aşa de tînără şi frumoasă... aşa de serioasă (fiindcă, deşi era capricioasă, îi surprinsese cîteva priviri de o uimitoare seriozitate), aşa de inteligentă, cum a putut să cadă în braţele cavalerului? Cum s-a lăsat prinsă în mrejele acestui maimuţoi respingător? Banii?

Gîndul acesta îl străpungea ca un sloi de gheaţă. *„Mort ami,* tînăr fără minte, îşi spuse sieşi cu dispreţ, cum de nu te-ai gîndit pînă acum la soluţia aceasta simplă şi evidentă?...“

În uşa prăvăliei negustorului de pînzeturi, cîţiva angajaţi băteau în cuie o ladă. Se opri şi îi privi pe cei ce se îndeletniceau cu punerea capacului lăzii... „Păi, e la mintea cocoşului, Piotruşca... Banii... Banii... Da... Ce mă priveşte pe mine asta?“ Înălţă din umeri şi îşi văzu de drum. Mirosul ei e în orice caz bun, chiar minunat... Buzele îi sînt şi ele frumos arcuite. Buze superbe, îndărătnice, dogorîtoare... Cum li se schimbă şi metamorfozează desenul! Şi buzele acestea minunate, gura aceasta să fie...

Prinse deodată să fluiere. În faţa lui mergeau doi tineri. Întîmplător fluierau şi ei. Acelaşi cîntec orăşenesc naiv şi lipsit de viaţă, ca şi Baltazar. Întoarse capul, iar unul îi atrase atenţia gazetarului că mai sînt şi alte cîntece pe lumea asta.

Ar face deci bine să-şi aleagă dintre ele unul mai potrivit.

— Nici prin gînd nu-mi trece, rîse gazetarul. Rămîn şi pe mai departe la nerozia asta care, după cîte îmi dau seama, este şi pe placul domniilor voastre.

Cei doi îi barară drumul, fiindcă adulmecaseră intenţia unei jigniri. Baltazar îl îndepărtă frumuşel pe unul din ei din calea sa.

— Dumneata tot n-ai corespunde ca obstacol de circulaţie, zise el fără nici o supărare, făcînd aluzie la silueta uscăţivă a tînărului. Apoi le privi feţele uluite şi îşi văzu de drum.

Abia ajuns acasă, conţopistul dădu buzna în odăiţa lui, gîfîind cumplit. N-avea ochelarii pe nas, în prag se împiedică şi ajunse în casă ca înotătorii, pe burtă.

— Piotruşc... porumbelule... — bîlbîi el cu buzele tremurînde — repede... repede... toarnă-mi în cap o cana de apă... repede... fiindcă simt că înnebunesc.

Gazetarul se grăbi să-l ajute să se ridice.

— Ce ţi s-a întîmplat, Csermely?

— Mi-a ieşit... Mi-a ieşit, Piotruşca... lozul...

— Ţi-a ieşit din buzunar?

— O, cîtă stăpînire de sine... Te invidiez... Nu-nţelegi?... Numărul meu e cîştigator... Treizece şi trei... două sute şaizeci şi şapte... Vino... Să mergem... Eu n-am îndrăznit, n-am fost în stare să verific... Am văzut o grămadă de zerouri... am încercat să le număr... poc, mi-am măturat cu mîna ochelarii de pe nas... au căzut pe jos şi s-au spart... Vino, porumbelule... unde ţi-e pălăria? Ah... Tipărim un ziar, Piotr Chirilovici... Un ziar mondial... De pagina femeii răspund eu... Ai mîncat vreodată banane?... Stridii?... O... toarnă-mi apă în creştet... mi se năzare... că am cîştigat un milion întreg... Unde ţi-e pălăria?... Vai, vai... Să ne grăbim, porumbelule... înnebunesc...

Mergea împleticindu-se şi gîfîind pe lîngă Baltazar. Pagat se alătură şi el alaiului. Csermely intră de astă data în vorbă cu cîinele. Îi promise ca, în gazeta mondială ce avea să ia fiinţă, are să publice cu el un interviu. Apoi îi făgădui şi stridii. Lui Baltazar îi oferi jumătate din cîştig. De-a lungul anilor, datoriile sale faţă de gazetar sporiseră simţitor, fiindcă de cîte ori avea vreo leţcaie în buzunar, Baltazar îl ajuta

cu dragă inimă să iasă din încurcătura în care tocmai se afla, fără să țină seama de cît îi dădea.

În vitrina luminată a librăriei se afișase o listă a cîștigurilor loteriei, acoperita de coloane lungi de cifre. Baltazar se apucă să studieze calm numerele. Csermely, care fără ochelari abia dacă vedea dincolo de nasul propriu, pîndea agitat, ștergîndu-și fruntea năduşită, izbucnirea radioasă a bucuriei pe fața prietenului său.

— Vorbeşte odată, porumbelul meu, făcu el dîrdîind de emoție. Pînă şi dinții îi clănțăneau în gură.

Baltazar se întoarse rîzînd către el.

— Ascultă, amice, ar fi de fapt aici un cîştig frumuşel, atîta doar că are un zero mai puțin...

— Piotruş... porumb... — gîfîi Csermely stins.

— Numai că nu dumneata eşti cîştigătorul, adăugă Baltazar cu amabilitate. Se pare că ai uitat să-ți concentrezi voința în ziua tragerii.

Conțopistul se luă după el clătinîndu-se, cu gura uitată deschisă şi cu desăvîrşire zdrobit. Cu atît mai mult, cu cît, în afara gazetei mondiale şi a stridiilor, îşi propusese să le mărite pe membrele de sex feminin ale salonului literar „Felinarul roşu“ şi să le dăruiască o zestre cum se cuvine. Colcăiseră în capul lui proiecte minunate. Îşi propusese să circule în lectică, să colinde Rusia, să se plimbe cu vaporul pe Volga, să cumpere toate polițele lui Zizevszky, pe care acesta falsificase iscălitura bogatului său socru. Avusese idei care de care mai atrăgătoare. Acum visele i se destrămaseră, năduşeala fericirii i se zvîntase pe trup şi gura i se despică într-un rîs amar.

— Hohahahu, Piotruşca... Cît ar fi fost de frumos!

...Peste cîteva zile se lăsă un frig cumplit. Conțopistul
îmbrăcă trei jiletci, ca să înmagazineze în acest fel oleacă de căldură corporală sub pelerina-i de culoarea puricilor. Asfaltul înghețat tun răsuna aspru sub paşii lor. Piața slab luminată se cufundă într-o tăcere de sfîrşit de lume. Pe neaşteptate, un bubuit răsunător răscoli tăcerea aceasta. În capătul pieții fu coborît oblonul de fier al brutăriei lui Czuczor. Bubuitul părea să trezească pînă şi turnul cufundat în somn al domului. Ciocanul ornicului din turn căzu dîrdîind, cu un dangăt somnolent, pe clopotul cu glas de contrabas... Geamurile cafenelei se aburiseră de umezeala ce se lăsa peste oraş, încît cei

doi nu mai văzură nimic din pompa de oglinzi şi catifele din interior. Desluşiră doar forfota unor siluete înecate în ceaţă împrejurul mesei de biliard. Conţopistul căută de-a lungul vitrinei o palmă de loc transparentă, spre a putea trage cu ochiul la cele ce se petreceau în cafenea. Lucrul acesta făcea parte din plimbarea lor de fiecare seară, ceea ce, pe lîngă faptul că le îndestula curiozitatea firească, le furniza subiecte noi de conversaţie.

— Măgarul de Moravetz joacă biliard, constată Csermely la capătul investigaţiei sale.

Cum n-avea ochelari, afirmaţiile sale erau din cale-afară de aproximative, ceea ce o dovedea şi faptul că Moravetz trecu chiar în clipa aceea pe lîngă ei. Auzi probabil cuvintele conţopistului, fiindcă îi măsură cu priviri mînioase, îşi zbîrli mustaţa stufoasă şi, mormăind ceva ce nu se înţelegea, intră în cafenea.

— Hohahahu! — hohoti de astă dată Baltazar, văzînd expresia de uimire şi spaimă de pe faţa conţopistului.

Cum stătea în faţa cafenelei, privirea lui întîlni un afiş teatral tipărit cu caractere neobişnuit de mari, lipit pe-un zid. Afişul anunţa reprezentaţia de adio a actriţei Veresy Ilona. Aprinse un chibrit şi citi cu luare-aminte textul. Actriţa îşi lua rămas bun de la public în *Puiul de vultur.* Csermely“ o văzuse jucînd în această piesă şi o găsise frenetică. S-ar fi dus şi la spectacolul din acea seară, ca s-o mai vadă o dată. E incomparabilă şi divină în acest rol, numai că galoşii pe care el, Csermely, i-a dăruit plasatorului au crăpat, ceea ce l-a determinat pe plasator să-i interzică pe viitor frecventarea gratuită a reprezentaţiilor.

Baltazar păşea fără să scoată un cuvînt şi privea distrat felinarele ce se apropiau. Părăsiseră de mult piaţa şi umblau undeva pe aleea desfrunzită ce împrejmuia fortăreaţa.

— Rostand ăsta nu scrie prost, zise pe neaşteptate gazetarul, cu o veselie batjocoritoare. Dacă ţii cu tot dinadinsul, n-am nimic împotrivă să vedem *Puiul de vultur.*

Conţopistul necheză, plin de comprehensiune. Îşi desfăcu braţele şi strînse cu însufleţire la piept o făptură nevăzută. Apoi, cu un strigăt de luptă extaziat, îl apucă pe tovarăşul său de braţ şi porni în pas alergător în direcţia pieţii. Baltazar protestă rîzînd împotriva vitezei neobişnuite, dar nu se putu împotrivi, ci o luă şi el la fugă, se lăsă tîrît de gîfîitorul

Csermely, sărind peste gardul de vegetație înghețată al parcului public şi peste straturile de flori putrezite. Vardistul se uita după ei cu un interes în care se strecurase suspiciunea, apoi bănuind ceva necurat la mijloc, porni şi el să fugă urmărindu-i cu răsuflarea înecată pe cei doi tineri care, spre surprinderea lui, intrară în holul teatrului.

Secretarul îl întîmpină pe fostul redactor cu gesturi însufleţite şi cu clătinări de reproş din cap. Doamne, ce om! Cum a fost el în stare să întoarcă spatele artei şi să lase rubrica teatrală pe mîna unei haimanale agramate, care se află pe picior de război cu întreaga ortografie. Pe actrițe le intitulează în cronicile sale „doamne“, iar operetele le compară cu piesele lui Shakespeare! Pare a fi un bivol absolut. E o adevărată oază în deşertul acesta de ignoranță cînd prim-notarul pune din cînd în cînd mîna pe condei. Fireşte, ce distanță de la amabilitățile scîrțîitoare ale prim-notarului la cronicile spirituale ale lui Baltazar! Ehei! În gazeta de azi şi-a luat rămas bun de la Veresy Ilona, care se înapoiază la Pesta. Ce mediocritate!

Astfel află Baltazar ca Veresy Ilona se înapoiază la Pesta. Nu făcu nici o remarcă, nu puse nici o întrebare, ci intră în sală. Se opri în fundul sălii ticsite, se rezemă de perete şi, încrucişîndu-şi brațele pe piept, privi scena.

Piesa ajunsese către sfîrşitul actului al doilea. În timp ce, pierdut în mulțimea tăcută şi nemişcată, privea scena, Baltazar fu cuprins de o nelinişte chinuitoare. Vedea pentru prima oară gingăşia adolescentină a siluetei zvelte a actriței, delicatețea instinctivă a mişcărilor ei, auzea pentru întîia dată vocea ei frumoasă, intuia abia acum belşugul scăpărător al sufletului ei. Se chirci instinctiv şi îşi încheie pardesiul. Se apăra împotriva farmecului ce se năpustea, ce dădea buzna asupra lui. Era însă tîrziu, fiindcă valurile îl covîrşiră, astfel că rabdă fără împotrivire ca gesturile actriței să i se îmbibe în suflet, iar glasul ei să-i pătrundă adînc în urechi. Iar cînd, sus pe scenă, într-un jilț demodat şi îmbătrînit, Puiul de vultur îşi luă rămas bun de la viață, cu fața albă şi suspinul domol — coşul pieptului i se umflă puternic şi îşi spuse emoționat: a fost frumos! Aplauzele fierbinți o mai scoaseră pe actriță de cîteva ori la rampă. Îşi plimba surîsul sleit peste sală, se opri de cîteva ori, salută abia perceptibil din cap,

apoi îşi întoarse privirile. Ce altfel era capul acela, faţa aceea, decît le văzuse pînă acum!

— Valea, *mon ami!* — se urni el din loc, alungînd iluziile.

Obrazul gălbejit de maimuţă al lui Zizevszky strălucea. Cavalerul zîmbea cu subînţeles. Nu se grăbi şi nu încercă să străbată mulţimea. Mergea tacticos, cu un calm desavîrşit, ca unul care n-are de ce să se grăbească, odată ce nimeni nu i-ar putea-o răpi pe actriţă.

La ieşire, conţopistul îl apucă sălbatic de braţ pe Baltazar.

— Chirilovici... înnebunesc... vino — gîfîi el surescitat — unde naiba ai fost?... Vino.

Îl tîrî ca un smintit pe gazetar prin curtea întunecoasă, către intrarea artiştilor.

— Vino... fantastic... frenetic...

Îl împinse într-un culoar îngust şi întunecat. În zadar încercă să-l descoase gazetarul, degeaba căută să se smulgă dintre mîinile conţopistului, fiindcă nu izbuti, astfel că fu nevoit să i se supună şi să străbată, împiedicîndu-se, clădirea slab luminată şi neaerisită. În faţa unei uşi scunde se opriră, în sfîrşit. Era una din camerele de la parterul hotelului cu coridoare întortocheate, care se transformase într-o cabină a actorilor.

— Apasă clanţa... Mi s-a dat dispoziţia să te-aduc aici...

Conţopistul ciocăni cu degetele-i descărnate în uşă.

XIV

Baltazar intră. Se pomeni față în față cu actrița. Şedea pe un scaun şi îşi despletea părul. Mai purta cămaşa de mătase adolescentină a Ducelui de Reichstadt, cu jabouri spumoase şi mîneci lungi, dantelate, care îi acopereau degetele alungite şi palide.

Baltazar se înclină.

— M-ai chemat, domnişoară. Aş putea să aflu care îți este dorința?

Veresy Ilona înălță capul şi îşi examină veselă vizitatorul.

— Voiam să-mi iau rămas bun de la dumneata.

Cum era o dorință neaşteptată, Baltazar făcu ochii mari. Actrița îşi dădu seama de uimirea lui, surîse în gol, apoi zise:

— *Mon ami,* te-am înțeles greşit. Trebuia să-ți spun asta înainte de plecare... Îmi place să-mi rezolv problemele... M-am purtat ca o pisică sălbatică... furioasă şi turbată... te-am zgîriat şi pe dumneata... nu tăgădui... nițel, nițeluş şi pe dumneata te-am zgîriat... Cu toate că nu voiai să-mi faci nici un rău. Nu voiai nici să mă loveşti, nici să mă dezmierzi... Nu-i aşa?

Fața lui Baltazar nu se clinti. Răspunse că nu constatase pe trupul sau nici un fel de zgîrietură sau vreo altă vătămare, deducînd astfel că, în perioada sa de pisică sălbatică, domnişoara nu săvîrşise împotriva lui nici un gest dăunător.

Veresy Ilona îl privi îngîndurată.

— Eşti un om încăpățînat... Facă-se voia dumitale, să nu vorbim despre asta... Nu-i aşa — întrebă apoi cu glas tare — nu-i aşa că n-am jucat prost?

— Ai jucat desăvîrşit, răspunse Baltazar cu o politețe fără cusur.

Cîteva clipe fu linişte, apoi văzu şi simți cum, pe brațul său, se lasă încetişor, şovăitor, pătimaş, ca o petală de floare, mîna subțire a femeii, închipuind albe corole tropicale pe stofa întunecată a pelerinei.

— Eşti cel mai mîndru om din cîți am văzut, spuse cu seriozitate femeia. Cum pot avea oamenii în toată firea obiceiuri atît de copilăreşti? Descheie distrată cîțiva nasturi de la cămaşa sa de mătase şi zîmbi către Baltazar. Te cheamă György?... Ascultă, Baltazar György... Eşti atent?

— Sînt, răspunse tînărul.

— Atunci seara, cînd ți-am îndrugat verzi şi uscate, cu un patos copilăresc şi inexplicabil, pe podețul acela şubred... nu-i aşa, Baltazar György, că m-ai luat în brațe şi m-ai sărutat?

— Aproximativ.

— De ce aproximativ?

— Fiindcă ți-am sărutat doar degetul.

— Am impresia că mă-nşeală memoria... La urma urmelor, n-are importanță... Mi-ai sărutat mîna sau degetul... Nu se poate să-ți fiu indiferentă... De aceea, te rog să uiți că am fost cam vehementă. Dacă ți-aş explica motivele, poate că m-ai înțelege mai uşor. Dar asta ne-ar duce prea departe, iar eu sper să-mi dai mîna fără multe explicații.

Baltazar apucă mîna întinsă către el. N-o duse la buzele sale, ci o strînse doar. Îl învălui un parfum necunoscut.

— *Adieu,* domnişoară, şi toate cele bune!

Se auziră bătăi în uşă, apoi intră în cabină cavalerul Zizevszky. Se opri surprins în prag, după care îşi flutură uşor pălăria, cu o ironie distinsa.

— Ah... tupa cîte vad, am sosit la timp nepotrivit.

Veresy Ilona ridică o sprînceană şi încuviință scurt, dar hotărît din cap.

— Cît se poate de nepotrivit.

Cavalerul rînji plin de sine. Nu se aştepta la un astfel de răspuns, însă nici acesta nu-l supără, fiindcă nu-l luă în serios.

— Aşadar...

— Nu analiza nimic... — îl întrerupse actrița. Te rog să ne laşi singuri.

Cavalerul îl privi pe gazetar cu coada ochiului. Sub efectul neaşteptatei întîlniri, se pregătise să facă un gest solemn, îşi potrivise monoclul în orbită şi începuse să-şi scoată mănuşa de antilopă de pe degete. Venise s-o însoţească pe actriţă într-un separeu al restaurantului de la parter, unde admiratorii ei intenţionau să-şi ia rămas bun de la ea în cadrul unui banchet intim. Veresy Ilona hotărî însă altfel.

— *Mon ami* — se întoarse ea către Baltazar — ai să mă conduci acasă. Iar domnul cavaler salută, îşi ia rămas bun de la actriţă şi se retrage. Cît despre prietenii dumitale... spune-le ce doreşti...

Buzele crăpate ale cavalerului se schimonosiră într-un zîmbet larg. Îşi închipuia că nu e cazul să dea prea mare importanţă capricioasei glume a actriţei.

— Ei bine, cavalere, pleci o dată? — stărui actriţa.

Zizevszky ieşi rîzînd. Din buchetul de trandafiri aflat pe scaun smulse însă un fir, potrivindu-şi-l la butonieră. Are s-o aştepte pe actriţă jos, în faţa restaurantului. La revedere. După ce ieşi, femeia se întoarse, cu o mină serioasă, către Baltazar.

— Aşa. Acum du-te şi dumneata şi aşteaptă-mă afară. Vreau să mă schimb.

Trecuse de miezul nopţii cînd, evitînd restaurantul, ieşiră în stradă. În urma lor venea o slujnicuţă, care aducea costumele actriţei într-o cutie mare. Baltazar îşi aminti iar de prima lor seară, cînd umblaseră strîns lipiţi unul de altul, sub umbrelă, pe strada povîrnită şi alunecoasă, în timp ce el turuia voios despre propria sa viaţă, despre Zizevszky, Rodárics şi alte notabilităţi ale oraşului. Acum fiecare atingere îl frigea parcă. Parfumul femeii îl neliniştea. Cuvintele îi ieşeau anevoie din gîtlejul uscat, aşa că mai bine nu vorbea, decît să-şi trădeze efortul. Fusese copleşit de o muţenie inexplicabilă, de o mare tăcere. Adineauri stătea în cabina actriţei şi abia răspundea întrebărilor ei, pe care i le punea în timp ce-şi consuma în grabă cina frugală. Îi asculta şi de astă dată frazele intermitente, înţelegînd anevoie ceea ce spune. Auzea doar intonaţia glasului ei, calda vibrare a strunelor de harpă. Vorbea despre lucruri, teatru şi oameni, nimic despre sine. Pe urmă ciuli urechea, fiindcă glasul ei zburdă în preajma lui Zizevszky, asemenea unui fluture zburătăcind peste un leş întunecat.

— O, micuțul cavaler! Cît e de nesuferit!

Cuvîntul „nesuferit“ îl trezeşte la viață. Aruncă o privire bănuitoare către femeie. Bîjbîie prin întuneric, nu se mai poate orienta. Sufletul îi orbecăie într-o mare beznă. Simte plăcere la auzul cuvîntului „nesuferit“ şi descoperirea asta îl indispune. Se priveşte, ca şi cum şi-ar examina propriul corp gol, pe o masă de operație. Apoi se iscă într-însul un rîs răsunător: „Piotrușca, de ce eşti îngrijorat în ce te priveşte? Ce te autoanalizezi?“

Ajung sub bolta porții. Veresy Ilona nu-i întinde mîna în semn de rămas bun. Poarta se deschide şi ea rosteşte:

— Vino, *mon ami*... Şi-i explică rîzînd: Trebuie să ne socotim noi doi... Ai rămîne pentru mine o amintire neliniştitoare. Nu-mi plac, la despărțire, amintirile neliniştitoare...

E îndrăzneț tonul, dar sună încurajator. Pe culoarul întunecat îi întinde mîna. Îl conduce ea pe Baltazar. Palmele lor se lipesc puternic una de alta, prin mănuşi. În mîna actriței, curenții se alternează jucăuş, cu vioiciune. Uneori e străbătută de cîte-o fulgerare, scînteia ei o transmite lui Baltazar, apoi lîncezeşte...

În cameră pluteşte o căldură plăcută. Pe masă şi pian se află flori.

Întrebări, răspunsuri, cîteva arpegii capricioase pe claviatură. După care ceaiul e gata, îl sorb împreună. Nu se privesc unul pe altul prea stăruitor, tonul li-e uşuratic, Baltazar e tîrît de uşurătatea aceasta, rosteşte cuvinte care n-au prea mult înțeles, dar străbat încăperea cu o vibrație adîncă, asemenea petardelor, asemenea stelelor căzătoare în nopțile de august. Veresy Ilona se uită din cînd în cînd după ele şi simte îndată pe față privirea ei profundă. „Îmi placi, Baltazar György... — spune parcă privirea asta — păcat că ne-am întîlnit aşa de tîrziu...“

Tîrziu, fireşte. Valizele sînt într-un colț, valize elegante şi grațioase, gata de drum. Apoi îşi atinge propriul umăr. „Nu te avînta aşa de amețit, Piotrușca, privirea aceea poate să însemne şi altceva...“ Pluteşte în încăpere parfum de flori. Abia acum îşi dă seama cît a dorit femeile, nu, pe Veresy Ilona. Escamotase doar această dorință, o ascunsese. O încuiase în cutia Pandorei. Ce respingător şi fără cruțare îşi stăpînise dorințele, în ce fel îşi canalizase visele! Se comportase

cu sine însuşi ca o guvernantă secătuită şi stupidă, de pe ale cărei buze curg fără încetare lecţii utile...

Stau unul lîngă altul pe o canapea scundă, cu desene de floarea-soarelui, fata aprinde o ţigară, scutură de cîteva ori dusă pe gînduri băţul de chibrit, înainte de a-l arunca.

Vorbeşte despre Budapesta. Fusese copleşită de o teamă şi-o nelinişte necugetate, copilăreşti; acum, cînd se gîndeşte la zilele acelea, nu e în stare să-nţeleagă de ce-a părăsit Pesta. La sosirea ei aici, mai era plină de nelinişte şi mînie...

— Mîine la ora asta voi fi din nou la Pesta, spune ea încetişor.

Tace, priveşte peretele din faţă. Acum a părăsit încăperea, se află cu întreg sufletul acasă, într-o altă lume, necunoscută lui Baltazar.

— E tîrziu, zice. Apoi îl priveşte brusc pe Baltazar: M-ai evitat?

— Te-am evitat.

— Nu erai curios să mă cunoşti?

— Groaznic de curios, surîde Baltazar.

— Şi, cu toate acestea, n-ai venit.

— N-am venit.

— Şi-acum?

— Sînt aici.

Veresy Ilona îşi desface părul. Şuviţele aurii îi cad leneş pe umeri.

— Mă iubeşti? — întreabă ea pe un ton glumeţ.

— Te iubesc, răspunde la fel Baltazar.

— Mă iubeşti? sună de astă dată serios întrebarea.

— Te iubesc.

Femeia scutură din cap. Zîmbeşte încurcată.

— Acustica acestei camere e proastă. N-am înţeles prea bine... Cum ai spus?

— Te iubesc, sună scurt şi apăsat răspunsul.

— Trei luni am petrecut în oraş... Mîine plec, Baltazar... De ce-mi spui asta?

— Fiindcă m-ai întrebat.

Veresy Ilona scutură din cap. Bustul i se îndreptă, privirile i se întorc în altă parte.

— N-avea nici un rost.

Nu adaugă nici o lămurire. Baltazar însă ştie. Iar în inima lui vuieşte acum bucuria nemăsurată. Da, da, în inimă.

Se ridică de pe canapeaua cu desene de floarea-soarelui, se simte înalt şi biruitor, braţele i se desfac, ca nişte aripi de vultur, şi de pe creasta aflată la înălţimi ameţitoare se avîntă în albastrul ocean al văzduhului.

— Avea un rost, Ilona... Doream să ţi-o spun, iar dumneata doreai s-o afli.

Braţele lui o cuprind pe actriţă, îi simte sînii pe pieptul său, gura lui caută buzele femeii. Dar ceva îi astupă deodată gura, zăgăzuind cu putere calea sărutului. E palma femeii; îşi sime braţele desprinse de pe mijlocul sălbatic al femeii care se retrage.

— Nu la asta mă gîndeam, *mon ami!*

Glasul ei e trist şi speriat. Nu e supărată, dar faţa i s-a schimbat şi apare pe ea o expresie de refuz. Îmbrăţişarea pripită i se pare umilitoare. Străbate încăperea pînă la capătul ei opus, îşi aranjează părul şi aruncă o privire pe fereastră. Tăcere. Apoi se întoarce. Izbucneşte în rîs, devine tot mai vioaie şi îşi scutură capul cu un rîs rece, încît şuviţele blonde i se revarsă pe tîmple. O, nu la asta se gîndea... sau nu chiar la asta... Gestul acela a fost prea brusc... oleacă violent... Îşi dă seama că n-are dreptul să fie supărată din pricina lui, odată ce neînţelegerea a fost provocată de întrebările puse de ea... Nu e supărată, într-adevăr, dar Baltazar trebuie să-i promită că va fi cuminte...

Fără îndoială că un bărbat nu se poate năpusti atît de sălbatic asupra mijlocului fragil al unei femei. E un stil prea popular, prea cazon... Cuvintele i se îneacă în gîtlej, împrejurul lui zburătăceşte în zigzag rîsul actriţei, oleacă batjocoritor, oleacă ofensat. Se aşază pe un scaun, bîlbîie cîteva scuze plate, ca de mii de ani fanţii eşuaţi. Îşi dă seama că glasul, cuvintele pe care le rosteşte cu un calm eroic sînt teribil de banale. Tace, luptîndu-se mut cu duhul rău care, folosindu-i ameţeala, îi şopteşti la ureche nerozii. Îl apucă de gît şi-l sugrumă. Glasul îi sună din nou liniştit, privirile îi sînt iar sigure. Actriţa îl priveşte mirată. Apoi îşi ia rămas bun, fiindcă s-a făcut tîrziu.

— Noapte bună, *mon ami...* — îi întinde zîmbind mîna actriţa. La gară însă vreau să fii prezent.

Se înclină, cîteva şuviţe din părul lui lung şi negru îi cad pe frunte, zîmbeşte şi el.

— Dacă ţii la asta, domnişoară...

— Vai, cît eşti de nesuferit, îl ameninţă actriţa cu degetul.

Îl mai străpunge o privire. E mai rezervată decît cea de adineauri, dar mai plină de înţeles, mai serioasă. Apoi se întoarce.

Cînd femeia pe care a deşteptat-o în chichineaţa ei din curte porneşte, tîrşindu-şi paşii, alături de el, prin gangul lung către ieşire, în zăvorul porţii scrîşneşte o cheie. Femeia ridică felinarul ce i se leagănă în mînă şi luminează chipul noului venit.

În faţa lor se află Zizevszky. Evident, nu e pentru prima oară aici, în mînă are o cheie de aluminiu. Se opreşte, se privesc unul pe altul.

— Ce-i cu tumneata, Paltazar?... Ce-aştepţi sup poartă?

Nu-i răspunde. Îi mişună în cap cîteva răspunsuri potrivite, însă nu-şi ia osteneala de a sta cu el de vorbă. Cavalerul îi face semn femeii să-i lumineze gangul, apoi urcă scările cu familiaritate şi cu un zîmbet plin de tîlc.

Cînd iese în stradă, aerul rece al nopţii îl izbeşte tăios în faţă. În faţa porţii are cîteva clipe senzaţia că trebuie să se întoarcă. Apoi îşi trage borul pălăriei peste fruntea încinsă şi îşi aprinde cu degete tremurînde o ţigară. Cum îşi aprinde ţigara şi îndepărtează distrat chibritul încă arzînd de faţa, în mijirea de lumină zăreşte cracul unei scări de zugrav şi, după ce-i alunecă privirile mai sus, descoperă în vîrful scării conturul conţopistului.

— Hohahahu, Piotr Chirilovici... — clănţăne din dinţi conţopistul din capul scării, apoi bîjbîie treptele ca să coboare — am văzut totul...

N-avea ochelarii pe nas, astfel că nu prea avusese ce să vadă. Ceea ce se şi află îndată, ba pînă şi cele ce văzuse îşi închipuise a fi altceva decît fusese în realitate. Clocise cam un ceas acolo sus, în capul scării, înfruntînd vîntul şi gerul, numai spre a putea fi martorul ocular al fericirii prietenului său. Mîinile şi picioarele îi erau amorţite în întregime.

Baltazar izbucni în rîs.

Porniră către casă. Baltazar nu dădu nici o atenţie sporovăielii conţopistului. Ceva colcăia şi se pregătea într-însul. Privirile lui scormoneau pătimaş întunericul nopţii, văzuse pare-se ceva pe bolta rece, stropită cu stele, ceva ce îl cap-

tivase. Într-un tîrziu, îl apuca de braț pe prietenul său și îi spuse fericit:

— Mi se pare, Csermely, că sînt, cum s-ar zice, într-o binecuvîntată stare. Pînă la primăvară, voi da naștere unui roman sănătos.

Conțopistul cotcodăci încîntat.

Dormi în noaptea aceea la Baltazar. Gazetarul îi făcu culcuș pe masă. Stătură de vorbă pînă dimineață despre roman.

— Ascultă, Piotruşca — făcu spre dimineață conțopistul, pe care toată noaptea îl frămîntase întrebarea în ce fel va ieși prietenul său din iarnă — romanul dumitale va fi grandios... Are să-ți vină, în sfîrșit, și dumitale vremea. Însă... dar ce voiam să-ți spun?... da, am o idee... Pagat trebuie vîndut iar. Aflu eu cumpărător... Ce părere ai? Ascultă. Dormi cumva? Nu? L-am vinde de trei-patru ori într-un an pe Pagat... se poate obține astfel o rentă anuală frumușică... Ce spui?... Eu mă ocup de vînzare... Dumneata te-nțelegi cu Pagat ca, la timpul potrivit, să-l apuce dorul de casă și s-o șteargă de la noul stăpîn... Mă-nțelegi, Piotruşca?

Era culcat îmbrăcat pe masă și, în timp ce turuia, cu degetele aduna sîrguincios firimiturile de pîine de pe fundul buzunarelor ca, de îndată ce se strîngea ceva, să le dea drumul în gură.

— Dormi, porumbelule?

Nu primi răspuns. Baltazar adormise, cu un surîs dureros pe fața smeadă.

XV

Iarna fu în acel an din cale-afară de ostilă celor doi prieteni. Vuia vijelios din orga ei pe sub fereastra lor, furişînd prin crăpătura dintre prag şi uşă ger şi omăt în încăperea măruntă, unde doar lampa şi pipa se luau la întrecere una cu alta, care să umple mai tare odăița de fum. În această întrecere, mai intervenea uneori şi soba de tuci, însă ea îşi dădea degrabă duhul sleit şi se stingea. Baltazar şi Csermely şedeau pe marginea patului, legănîndu-şi de zor picioarele ca să nu înghețe.

într-o după amiază, conțopistul dădu buzna în casă, vociferînd plin de însuflețire şi strîngînd subsuoară un pachet voluminos. Pachetul înfăşurat în cîrpe îl aruncă pe podea, din buzunar scoase două cogeamite cîrlige şi, fără vreo explicație, prinse să le bată în cei doi pereți laterali ai odăii, aproape de tavan. Baltazar urmări cîtva timp, fără să scoată o vorbă, enigmatica îndeletnicire a prietenului său, apoi clătină din cap şi spuse că el e ocupat, azi n-are timp să se spînzure. În ce-l priveşte pe conțopist, îşi îngăduie să observe doar că e cam prea sus cîrligul, ceea ce ar constitui un impediment în calea decesului său prin strangulare.

Conțopistul făcu un gest disprețuitor cu mîna. Baltazar să nu-şi facă griji din prcinia cîrligelor, întrucît ele se află la locul lor. E vorba doar de exploatarea ingenioasă a unei legi fizice. În zonele superioare ale încăperii, temperatura e mult mai favorabilă decît în cele inferioare. A adus cu sine un hamac. Nu-i aşa? Ei bine... De unde are hamacul? Ce întrebare caraghioasă! În vecini stă o văduvă, în podul căreia urcă adesea, spre a cotrobăi printre cărțile vechi aflate acolo. Astă-vară a zărit acolo un hamac de grădină. Şi-a adus aminte

de el, a cerut încuviințarea să urce în pod, a împăturit hamacul şi l-a aruncat pe răsuflătoarea podului în stradă. Pe urmă a coborît frumuşel, i-a dat bună-ziua femeii... ei, şi-acum, la treabă...

— Ajută-mă, Piotruşca...

Întinseră plasa între pereții încăperii, conțopistul se cățără în hamac şi se abandonă voluptății cu manifestări zgomotoase de plăcere.

— E o climă minunată aici... Un tusculanum de prim rang... Aer tropical... Scoate-ți şi dumneata biletul pentru expres... Țin să te-asigur că ai să te simți minunat...

Hamacul fu poreclit livada tropicală de palmieri; beneficiau cu schimbul de clima lui blajină şi de altitudinea-i elevată...

În grajdul lipit de peretele odăii lui Balțazar, slujnica cu chip de vită zumzăia cît era ziua de lungă. Îi plăcea grajdul, care i se părea un iatac parfumat şi, de îndată ce isprăvea lucrul, se retrăgea într-însul, ca să-şi petreacă ziua stînd de vorbă cu vaca, asupra căreia exercita o gingaşă tutelă. Cînd o chema stăpîna sau avea de lucru la bucătărie, la înapoiere îi povestea vacii toate cîte isprăvise. Vaca avea un suflet înțelegător, fiindcă răsplătea uneori prin mugete domoale limbuția slujnicii. Cînd vuietul vîntului contenea în curte şi în horn, îi desluşeau limpede fiecare cuvînt şi aflau nu o dată lucruri edificatoare. Uneori ea îşi vărsa tot focul inimii, destăinuindu-se vacii: „Mă alungă mereu din odaia lui... N-o iubeşte pe sărmana slujnică... N-o alunga, domnişorule Baltazar, pe biata fată... Maică Precistă, fă să se mai îmbolnăvească o dată... De şi-ar scrînti piciorul... fă, Maică Preacurată, să-l scuture frigurile... i-aş unge piciorul şi spatele, pieptul, cu alifie... Apoi l-aş înveli cu plapuma... atunci nu m-ar mai alunga de lîngă el...“ Odată o auziră visînd că Baltazar va fi al ei. Îi destăinui vacii cum are să fericească obiectul iubirii ei. Lui Baltazar i se încreți pielea pe spinare, conțopistul însă improviza urări zgomotoase.

— Piotruşca, sînt nevoit să recunosc că ai un noroc nemaipomenit la femei.

...Veresy Ilona plecase, şi gazetarul socotea că e inutil să-şi mai piardă vremea cu amintirea ei. Nu se dusese la gară şi nu-şi luase rămas bun de la ea. Cu toate că, dacă s-ar fi dus, l-ar fi consolat privirea plină de aşteptare şi de mirare cu care

actrița iscodea mereu, de după voalul ei, ieşirea de pe peron, în timp ce Rodárics şi prim-notarul adăstau, sub fereastra vagonului, în tovărăşia altor cîțiva adepți ai Thaliei. Poate că i-ar fi dat de gîndit şi absența cavalerului, care nu venise la gară să-şi ia rămas bun de la actriță. Chestiunea luase o dată pentru totdeauna sfîrşit în ce-l privea, îşi închipuia el. Închise uşa în urma sa. Îl străbăteau simțăminte ciudate şi chinuitoare. „Ah, *mon ami,* constată el cu o ironică înduioşare, simțămintele acestea se cheamă suferință. Dar bine, *mon ami,* tu suferi! Sufăr — recunoscu el zîmbind şi adăugă: nu prea mult însă..." Era într-însul o uşoară nepăsare față de propriile-i sentimente, trecea în goană peste propria sa inimă, ca transatlanticele peste adîncimile de nemăsurat. Cu toate că dacă ar fi coborît o sondă în inima proprie, spre a măsura adîncimea sentimentului pe care actrița îl spintecase într-însul, plumbul n-ar fi ajuns aşa de curînd la fund precum şi-o închipuia el. Nu mai vorbi despre actriță, dar conțopistului nu-i putea interzice să nu-şi amintească exultînd de jocul ei. Cît de fină fusese în *Puiul de vultur!* Cîte de toate exprimase printr-un gest abia schițat, printr-o sclipire a pleoapelor...

În curte zăpada ajunsese pînă la genunchi, zilele se scurgeau la fel. Baltazar nu i-o putea lua în nume de rău conțopistului că încearcă în felul ăsta să alunge plictisul după-amiezelor cenuşii şi al serilor fără capăt. În afara celor cîțiva nori care, trecînd peste el, aruncau umbre capricioase asupra orizontului senin al dispoziției sale, nu se întunecase, şi chiar dacă era frig în încăpere, ştia să fluiere luîndu-se la întrecere cu vîntul ce huhuia în burlan. Completarea rezervelor alimentare lăsa şi ea mult de dorit, funcționa ca un motor stricat, care se opreşte des. Conțopistul venea zilnic, după cum îi era obiceiul, cu propunerea:

— Ar trebui să facem ceva, Piotr Chirilovici...

Nu se putea face însă nimic, cu toate că lumea ar fi avut nevoie de niscaiva fapte mari. Conțopistul avea cîteva idei de reformă socială, însă societatea îşi dormea somnul hibernal înfăşurată în păturile sale, fără să dea vreun semn că ar fi dispusă să se supună vreunei reforme. De altfel, proiectele acestea de reformă erau mult prea profunde spre a putea deştepta vreun ecou în acei ani cenuşii de digestie trîndavă şi de progres şovăitor. Omenirea rîcîia împrejurul

paşnicelor dîmburi de gunoaie ale ştiinţei. Conţopistul socotea că procesul de digestie al ştiinţelor e mult prea încet. Lumea înaintează de altminteri într-o direcţie lipsită de finalitate. Cît priveşte cultura, răspunsul era: hohahahu!... Oare aşa se manifestă cultura, oare trebuie luat drept etalon al culturii faptul că domnul prim-notar nu mai mănîncă peştele cu cuţitul, aşa cum mai făcea anul trecut, cum însă nu-i în stare să-i vină altfel de hac, îl zgîlţîie cu furculiţa încoace şi încolo, atît se tot trudeşte cu diferite manevre încît, în cele din urmă, peştele se plictiseşte de atîta gîdilat şi alunecă frumuşel din farfurie pe faţa de masă?!... A, Piotruşca Chirilovici, ajunge cu ciripitul ăsta despre cultură, fiindcă îmi ies din sărite... pe onoarea mea că-mi ies din sărite. (Nimeni nu-l văzuse vreodată ieşindu-şi din sărite. Era fie laş, precum iepurele, fie din cale-afară de îndrăzneţ, ca un ţap întărîtat, dar ca să-şi iasă din sărite, pentru aşa ceva n-avea destulă fiere.) Neroziile petrecute în lume nu se puteau caracteriza decît printr-un singur numitor comun: plăcintă de vacă... Cu toate că atîtea sarcini frumoase şi înălţătoare stau în faţa omenirii... Iată, de pildă, desfiinţarea purtării gulerelor scrobite şi înalte. Sau problema distribuirii echitabile a femeilor. Dacă problema aceasta ar fi rezolvată în mod just, fiecare bărbat cu gîndire nobilă şi cu sentimente frumoase ar avea parte de cîte-o femeie, şi încă din cele mai alese, nu numai tipi de-alde Zizevszky... Într-o asemenea orînduire socială, lui Zizevszky i s-ar cuveni cel mult o spălătoreasă de joasă speţă... De altfel, se şi zvoneşte că slujnica lui, chiar din bunăvoinţa cavalerului, a dat viaţă nu de mult unui bastard sănătos...

— Piotruşca... aştept clipa cînd am să-l pot scuipa pe ghetre...

Baltazar nu-i dădea aproape nici o atenţie, uneori se oprea din fluierat, îşi aşeza mapa pe genunchi şi scria. Scria la romanul său. Creionul îi alerga jucăuş încoace şi încolo pe hîrtie. După o vreme, punea totul la o parte, îşi freca mîinile şi sufla în ele. Conţopistul îl conjurase să se ocupe şi de dragoste, aşa cum se cuvine, fiindcă dragostea e darul cel mai nobil al ursitei, cel mai neprețuit dar al acestei lumi, încît nici chiar un scriitor atît de mare cum e Baltazar nu trebuie să neglijeze dragostea. Baltazar asculta surîzînd aceste sfaturi. Oare şi peste cinci mii de ani se vor scrie romane?

Oare literatura, poezia nu e doar un morb al acestei epoci copilăroase? Sau chiar şi peste cinci mii de ani omenirea va mai avea nevoie de întîmplări născocite, de descrierea sărutărilor, de emoţia plăcută a pasiunilor zugrăvite şi a blîndelor visări? Şi dacă va înceta să mai existe — fiindcă aproape sigur că va înceta să mai existe, în forma ei actuală în orice caz — ce alte bunuri elevate vor compensa frumosul şi plăcutul exprimat prin literatură?

Uneori intra la ei Frost. Aducea ţigări şi le asculta năzdrăvăniile. Despre actriţa, căreia îi scrisese prin Baltazar un răvaş, nu mai pomenea nimic. Purtase asupra sa scrisoarea zile în şir, ca în cele din urmă să se răzgîndească şi să n-o mai expedieze. Cauza n-o destăinui, zadarnic încercă să-l descoase conţopistul.

Cu cîteva zile înainte de Crăciun, se hotărîseră să-l pună pe Pagat în circulaţie. Circulaţia o concepeau textual, aşa cum plănuise astă-toamnă conţopistul. Le ciocănea foamea la uşă, încît erau siliţi să facă ceva. Conţopistul legă de gîtul prepelicarului un şnur, se înfăşură strîns în pelerina-i de culoarea puricilor şi porni la drum cu Pagat, spre a încheia tîrgul cu o cunoştinţă a sa, un notar care locuia la numai cincisprezece „verste“ de oraş, într-un sat de munte. Pagat se pricepea într-o oarecare măsură la vînat, la iepuri şi vulpi, aporta pînă şi becaţinele cu destulă iscusinţă, fireşte, după ce erau doborîte. Tîrgul fu încheiat la repezeală şi Pagat, ca şi cum ar fi simţit că stăpînul său îl destinase să-i cîştige pîinea, nu mai concertă atît de înduioşător cînd Csermely îl părăsi în casă străină. Vînzarea adusese un beneficiu de optzeci de coroane, plus un metru şi jumătate de cîrnat afumat, pe care notarul îl oferise ca supliment. (Pagat avea o înfăţişare dintre cele mai simpatice, pe capu-i de culoarea ciocolăţii pielea se întindea mătăsoasă, ochii îi scăpărau de vioiciune şi de-o superioară inteligenţă, îi plăceau glumele, sporturile, distracţiile, dar cînd trebuia să muncească, nu se dădea în lături de la nici o sarcină şi nu încerca să-şi tragă pe sfoară stăpînul printr-o şireată ipocrizie. Străbătea sîrguincios bălţile luncilor, arăturile şi tufele ţepoase ale coastelor. Mirosul îl ducea printre bălării ţintă la raţele sălbatice cuibărite prin păpuriş.) Atîrnară cîrnatul de grinda din tavan, de unde spînzura ca o funie de clopot, briceagul adăsta înfipt în sprînceana uşii ca cei doi tineri cu apetitul sănătos să taie

cîte-o felie zdravănă dintr-însul. Cam la vreo patru săptămîni,- într-o după-amiază cu viscol, Pagat se înapoie la locu-i de baştină. (Se cuvine a menţiona că nu-şi cheltuise în zadar vremea cît timp lipsise de acasă: sfîşiase două vulpi şi radiase din rîndul viilor coţofana notarului.) Ajungînd în faţa casei, apăsă clanţa uşii şi sărută fericit mîna stapînului său. Apoi, după ce îşi zburdă bucuria, îşi culcă capul ostenit pe genunchii lui Baltazar, de unde nu se mai clinti pînă seara.

Notarul prinse bănuială şi, după cîteva săptamîni, făcu o plimbare cu sania pînă în oraş, unde intra prudent în odăiţa celor doi, cu speranţa de a-l surprinde pe cîine în flagrant. Tinerii se ţineau de obişnuitele lor şolticării prin încăpere spre a se încălzi, acompaniindu-şi paşii de dans cu cîntece răsunătoare. Împrejurările vitrege făcuseră în aşa fel, încît Pagat să n-aibă parte nici două săptamîni de căldura căminului; Csermely îi legase din nou şnurul de gît, spre a-l întovărăşi, într-o dimineaţă de iarnă cu mult omăt, pînă la noul propietar, care — nici nu mai e nevoie s-o spun — locuia în direcţia opusă comunei notarului. Şi beneficiile acestui al treilea turneu se mistuiseră; de altfel, ele fuseseră destul de modeste, jumătate fusese înghiţit de croitor, cizmar şi chirie, cu cealaltă jumătate se astupaseră golurile mai vechi. Buzunarele li se goliseră aşadar din nou, dar buna lor dispoziţie se manifesta cu atît mai zgomotos. Romanul sporea îmbucurător, atît în frumuseţe, cît şi în dimensiuni. Pe orizont pluteau vise de belşug, gura le era îndulcită de speranţa succesului, odată cu soarele de dimineaţă pătrundea în încăpere, pe fereastra acoperită de chiciură, aureola trandafirie a gloriei. Discutau despre editori, tiraje, critici, uitînd că în lampă nu mai au petrol pentru seară, fiindcă arginţii trădării, cîştigaţi datorită lui Pagat, fuseseră prăpădiţi şi a treia oară. Şi pentru ce, Dumnezeule mare, dacă e îngăduită această întrebare? Pentru pîine, pingele, slănină cu boia şi alte ţeluri egoiste! Banii au un rol mult prea murdar pe pămînt, pricinuiesc prea mari tulburări, pentru ca omenirea să se poată instala paşnic în luminişul acela însorit care se află între hotarele naşterii şi ale morţii. Ar putea fi stîrpiţi din rădăcină, în care caz omenirea n-ar mai semăna cu făptura aceea inferioară înfulecînd totul cu lăcomie, denumită *gastrea* şi avînd un singur organ — stomacul, şi un singur instinct — pofta de mîncare. Oameni puternici, de o imensă vitalitate,

ba chiar nouă zecimi din omenirea care îngrămădeşte case, prăvălii, covoare, candelabre de argint şi demnităţi, trec prin viaţă fără să cunoască numele a zece plante, zece păsări, zece stele. Cît e de stîngaci omul în sînul naturii, cu ce naivitate copilărească se miră de măreţia munţilor, cu ce neghiobie de diletant protejează el florile de cîmp! Dacă s-ar putea aduce o lege, îşi spuse gazetarul, care să-i oblige pe toţii oamenii să contemple zilnic cîte-o jumătate de ceas cerul înstelat, ce schimbare profundă ar surveni în concepţiile noastre despre viaţă şi moarte, iar o dată cu ele s-ar schimba şi itinerarul terestru al omenirii!

De altfel, din pricina cînelui nu-i prea mustra conştiinţa, fiindcă nu vedeau nici un rău prea grav în ceea ce săvîrşeau, nimic din ceea ce ar fi putut să-i coboare sub nivelul moral al epocii.

Notarul plecă cu o mutră acră, ei însă continuară să danseze la fel de veseli.

Către sfîrşitul iernii, casa în care locuia gazetarul suferi un mărunt accident. Sub stratul greu de zăpadă, acoperişul clădirii dărăpănate se nărui, străpunse tavanul şi îngropă sub dărîmături odăiţa lui Baltazar. Se înapoiau tocmai dintr-o plimbare, şi căscară ochii mari ajungînd în apropierea locuinţei ruinate. Uşa fusese baricadată de bucăţile de lemn căzute din tavan, de grămada ţiglelor şi de zăpada ce se aşternea greoaie peste acest prăpăd.

Baltazar îşi aduse aminte că Csermely îndrugase nu demult ceva despre o placă memorială, pe care societatea ar dezveli-o, în cinstea lui, pe peretele casei. Privi cu dispreţ bojdeuca într-o rînă.

— După cîte văd, pe asta n-au s-o mai onoreze cu nici o tablă memorială!... Dar, ia să vedem...

După multă osteneală, izbutiră să îndepărteze într-atît dărîmăturile, încît să poată pătrunde în odaie. Vecinii aduseră tîrnăcoape şi lopeţi, dînd o mînă de ajutor la curăţirea molozului. Murat, zdrenţuit, cu faţa mînjită jalnic, conţopistul pescui din zăpada amestecată cu noroi cîteva file, fleşcăite de umezeală, din manuscrisul romanului.

— Porumbelul meu — gemu el îndurerat, plîngînd aproape — ia te iută...

Izbuti să mai salveze cîteva file mînjite din molozul răscolit şi muiat de zăpadă.

— Ce ne facem, Piotruşca? — întrebă conţopistul livid, căutînd cu o adîncă compasiune să prindă privirea pierdută în gol a prietenului său.

Baltazar luă în mînă foile salvate. Le privi îndelung. Citi cîteva rînduri, apoi se uită la Csermely. Îşi luă rămas bun de la romanul său. Ştia că n-are să-l poată scrie şi a doua oară. Nu, asta niciodată... E sătul de el, n-ar fi în stare să-l mai aştearnă odată pe hîrtie, să-l scornească cuvînt cu cuvînt din memorie... Mototoli filele şi le aruncă cu un gest uşor.

— Ce ne facem? Vrei să ştii ce ne facem?... Schimbăm adresa, *mylord.* Asta e tot... Şi-acum, la treabă! Să-ncercăm a salva peria mea de dinţi din acest prăpăd...

Ieşi la iveală şi mărunta valiză de mucava. Baltazar aruncă în ea bunurile materiale ce-i mai rămăseseră. Nu prea avusese multe, ca să rămînă acum cu şi mai puţine. Apucă mînerul valizei dărăpănate şi ordonă plecarea. Dar contramandă îndată marşul. Pe dosul uşii atîrna, într-un cui, o filă de hîrtie, care scăpase de prăpăd, fiind adăpostită în firida uşii. Era un program zilnic, pe care Baltazar îl afişase, după plecarea actriţei, spre propria luare aminte.

— Scoate-o din cui, îi spuse conţopistului.

Csermely o scoase.

— Citeşte, Csermely. Dar răspicat. S-audă grinzile astea putrede...

Csermely îşi potrivi ochelarii pe nas (nu de mult îi cumpărase Baltazar) şi prinse să citească:

— Amice! Nu coborî în marginea drumului, pe cărarea umbrită de bălării a prudenţilor, reumaticilor, a celor ce se tem de animalele de tracţiune, a faliţilor şi a cîrjarilor; nu-ţi bate capul şi nu te bosumfla; nu te fărîmiţa, nu îmbătrîni, stimate Eşeculescule. Să nu te doară micile zgîrieturi. A nu urzi vise în cîntecul greierilor nocturni. A nu-ţi lăsa barbă lungă. A nu mirosi ierburi aromitoare presate în cărţi. A nu schimba bancnotele pe mărunţiş, şi a nu muri, amice.

Ci, dimpotrivă:

1. A-ţi lua avînt.
2. A apuca primăvara.
3. A respira adînc aerul proaspăt al zorilor.
4. A stimula corzile vocale la rîs.
5. Şi a nu te teme.

6. Şi a nu te opri, ci a merge, merge, merge.

7. Şi a încerca iară şi iară...

— Nu sună rău la pornire, zise Baltazar. Şi-acum, după ce ne-am ridicat ancorele, la drum!

Conţopistul se şi rătăcise adînc în codrul iluziilor, încît regăsi aneavoie drumul înapoi, la realitate. Glasul lui suna trist. În faţa ferestruicii cu gratii ce dădea către pîrîu, un oţetar îşi vîjîia crengile goale. În timp ce traversau curtea, casierul morii de aburi, care prepara în bucătărie, cu firezul, cea de-a optsprezecea colivie a sa, îşi flutură compătimitor mîna durdulie în urma lui Baltazar. Gazetarul lăsă pentru cîteva clipe din mînă valiza şi se opri la uşa casierului. Din aburii bucătăriei se desprinse capul blond al femeii. Femeia semăna cu un snop de grîu galben, pe care au uitat să-l treiere, pierzîndu-şi de la sine boabele.

— Îmi pare nespus de rău, făcu ea moleşită, şi ochii ei lipsiţi de strălucire îl priveau cu milă pe gazetar.

În uşa grajdului se ivi obrazul buhăit al slujnicii cu piept înbelşugat. În ochii ei, care altădată erau de un negru lipsit de orice expresie, ca nasturii de ghete, părea de astă dată că prinde ceva sa colcăie. Căscă gura prosteşte, cu un rînjet neclintit pe faţă. Baltazar vîrî mîna în buzunar. Mai avea cîţiva gologani, pe care îi întinse în grabă fetei, apoi îşi întoarse cutremurat privirile de la ea. După care, apucă din nou una din clapele mînerului valizei, cealaltă o apucă conţopistul, şi părăsiră cu paşi iuţi casa năruită.

Ajunşi în stradă, Csermely puse întrebarea:

— Piotruşca... voiam parcă să-ţi spun ceva... da... de fapt, unde ne ducem?

— După nas, dădu gazetarul direcţia pe un ton care nu suferea vreo împotrivire.

Conţopistul fu cuprins şi el de acest calm.

— Hohahahu! — rosti el cît îl ţinea gura, urmîndu-l cu paşi poticniţi pe gazetar.